

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp): Asia on saapunut suureen valiokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ulkoasiainvaliokunta UaVL 4/2021 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 4/2021 vp
- hallintovaliokunta HaVL 21/2021 vp
- lakivaliokunta LaVL 6/2021 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 14/2021 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 9/2021 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 3/2021 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 6/2021 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 11/2021 vp
- talousvaliokunta TaVL 19/2021 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 6/2021 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 9/2021 vp

Lisäksi suuri valiokunta on saanut perustuslakivaliokunnalta (PeVP 13/2021 vp, 26.2.2021), tarkastusvaliokunnalta (TrVP 14/2021 vp, 18.5.2021), tiedusteluvalvontavalikunnalta (TiVP 4/2021 vp, 9.4.2021) ja tulevaisuusvaliokunnalta (TuVP 5/2021 vp, 5.5.2021) ilmoitukset valiokuntien päätöksistä olla ryhtymättä asian johdosta toimenpiteisiin.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ministeri Tytti Tuppurainen
- ministeri Thomas Blomqvist
- ministeri Tuula Haatainen
- ministeri Pekka Haavisto
- ministeri Timo Harakka
- ministeri Anna-Maja Henriksson

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

- ministeri Krista Kiuru
- ministeri Antti Kurvinen
- ministeri Mika Lintilä
- ministeri Jari Leppä
- ministeri Krista Mikkonen
- ministeri Maria Ohisalo
- ministeri Aino-Kaisa Pekonen
- ministeri Annika Saarikko
- ministeri Jussi Saramo
- ministeri Ville Skinnari
- ministeri Matti Vanhanen
- yksikön päällikkö Satu Keskinen, valtioneuvoston kanslia
- lainsäädäntöneuvos Johannes Leppo, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Heli Siivola, valtioneuvoston kanslia
- varamaaneuvos Harry Jansson, Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- oikeudellinen asiantuntija Anna-Lena Sjöberg, Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- tasa-arvovaltuutettu Jukka Maarianvaara, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- tutkimuspäällikkö Matleena Kniivilä, Luonnonvarakeskus
- tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- johtaja Mari Pantsar, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- tutkimuspäällikkö Maria Vaalavuo, Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)
- kansainvälisten asioiden osaamiskeskukseen päällikkö Suvi Rasimus, Kansaneläkelaitos
- pääjohtaja Samu Seitsalo, Opetushallitus
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- vanhempi tutkija Liisa Kulmala, Suomen Luontopaneeli
- professori Mikael Hildén, Suomen ympäristökeskus
- EU-asioiden johtaja Leena Sarvaranta, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- tutkimuskoordinaattori, ennustepäällikkö Ilkka Kiema, Palkansaajien tutkimuslaitos
- johtaja Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti
- kansainvälisten asioiden päällikkö Pekka Ristelä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Maria Häggman, STTK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Markus Penttinen, Akava ry
- johtava asiantuntija Janica Ylikarjula, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja, Suomen Pankki
- pääekonomisti Mika Kuismanen, Suomen Yrittäjät ry
- pääekonomisti Jussi Ahokas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- johtaja Ulla Karvo, Suomen Kuntaliitto
- kehittämispäällikkö Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Timo Vesala, Kuntarahoitus Oyj
- johtaja, pääekonomisti Veli-Matti Mattila, Finanssiala ry
- johtaja Timo Vuori, Keskuskauppakamari
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- EU-vaikuttamisen päällikkö Akseli Koskela, Teknologiateollisuus ry

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

- ympäristöpäällikkö Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- suojelun neuvonantaja Jussi Nikula, WWF Suomi
- toiminnanjohtaja Tanja Risikko, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- professori Hiski Haukkala
- eurooppaoikeuden ja lainsäädäntötutkimuksen apulaisprofessori Emilia Korkea-aho
- professori Päivi Leino-Sandberg
- professori Elina Pirjatanniemi
- emeritusprofessori Matti Virén
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä
- työelämäprofessori Martti Hetemäki
- Eurooppa-tutkimuksen keskuksen ma. johtaja Timo Miettinen
- valtiotieteen tohtori Peter Nyberg
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman
- taloustieteen dosentti Tuomas Malinen
- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- pääanalyytikko Jan von Gerich, Nordea

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Euroopan parlamentin jäsen Alviina Alametsä, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Laura Huhtasaari, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Sirpa Pietikäinen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Henna Virkkunen, Euroopan parlamentti
- tutkijatohtori Anna Quarshie, Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Eurooppanuoret ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen nuorisovaltuuskunta Allianssi ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- professori Janne Salminen
- professori Tuomas Ojanen
- professori Juha Raitio
- professori Jukka Snell
- professori Kaarlo Tuori

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Ihmisoikeuskeskus
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- professori Jarno Limnell

Suuren valiokunnan työjaosto on kuullut:

- komission jäsen Jutta Urpilainen, Euroopan komissio
- Suomen pysyvä edustaja Euroopan unionissa, suurlähettiläs Marja Rislakki, ulkoministeriö
- Suomen pysyvän edustajan sijainen EU:ssa, suurlähettiläs Minna Kivimäki, ulkoministeriö

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

- pääjohtaja Timo Pesonen, Euroopan komissio

Viitetiedot

Mietintöä on valmisteltu suuren valiokunnan työjaostossa.

Selonteon (VNS 7/2020 vp) lisäksi suuri valiokunta on ottanut mietintöä käsitellessään huomioon seuraavat valtioneuvoston selvitykset: E 3/2020 vp, EJ 1/2021 vp ja EJ 5/2021 vp Euroopan tulevaisuutta käsittelevästä konferenssista, E 119/2020 vp EU:n turvallisuusunionistrategiasista, E 130/2020 vp strategisesta ennakoinnista, E 152/2020 vp Euroopan terveysunionista ja lääkestrategiasta, E 6/2021 vp teollis- ja tekijänoikeuksia koskevasta toimintasuunnitelmasta, E 12/2021 vp demokratiatoimintasuunnitelmasta, E 13/2021 vp Schengen-alueen kehittämisestä, E 15/2021 vp EU:n terrorismin vastaisesta ohjelmasta, E 18/2021 vp tasa-arvunionista, E 31/2021 vp EU:n kauppapolitiikan tarkastelusta, E 14/2021 vp perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamisesta, E 34/2021 vp pankkiunionin syventämisestä, E 47/2021 ilmastonmuutokseen sopeutumisesta, E 48/2021 vp lähestymistavasta digitalisaatioon, E 64/2021 vp paremmasta sääntelystä, E 68/2021 vp sääntöihin perustuvasta monenvälisyydestä, E 86/2021 vp EU:n datasäädöksestä ja E 87/2021 vp Schengen-aluetta edistävästä strategiasta.

Käsittelyssä on huomioitu suuren valiokunnan aikaisemmat kannanotot: SuVM 1/2009 vp, SuVM 1/2014 vp, SuVL 10/2011 vp, SuVL 1/2012 vp, SuVL 1/2013 vp, SuVL 3/2016 vp, SuVL 2/2017 vp, SuVL 9/2017 vp, SuVL 1/2018 vp, SuVL 11/2018 vp, SuVL 1/2019 vp, SuVL 2/2019 vp, SuVL 3/2020 vp, SuVL 4/2020 vp, SuVL 6/2020 vp, SuVL 8/2020 vp, SuVL 9/2020 vp, SuVL 1/2021 vp, SuVL 2/2021 vp.

Suuri valiokunta on kuullut 23.4.2021 järjestetyssä tapaamisessa seuraavia suomalaisia Euroopan parlamentin jäseniä:

- Euroopan parlamentin jäsen Heidi Hautala
- Euroopan parlamentin jäsen Eero Heinäluoma
- Euroopan parlamentin jäsen Laura Huhtasaari
- Euroopan parlamentin jäsen Elsi Katainen
- Euroopan parlamentin jäsen Miapetra Kumpula-Natri
- Euroopan parlamentin jäsen Silvia Modig
- Euroopan parlamentin jäsen Ville Niinistö
- Euroopan parlamentin jäsen Mauri Pekkarinen
- Euroopan parlamentin jäsen Sirpa Pietikäinen
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds
- Euroopan parlamentin jäsen Henna Virkkunen

Suuri valiokunta järjesti 9.6.2021 perustuslakivaliokunnan kanssa yhteisen seminaarin eduskunnan ja valtioneuvoston EU-päätöksenteon valtiosääntö- ja EU-oikeudellisista näkökulmista. Seminaarissa kuultiin professori Tuomas Ojasta, professori Janne Salmista, professori Juha Raitiota, professori Jukka Snelliä ja professori emeritus Kaarlo Tuoria.

Suuri valiokunta toteutti Turun Eurooppa-foorumien kanssa 27.8.2021 Euroopan tulevaisuuskonferenssia koskevan julkisen kuulemisen, jossa kuultiin eduskunnan tulevaisuuskonferenssiin ni-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

mettyjä eduskunnan valtuuskunnan jäseniä ed. Eveliina Heinäluomaa, Jani Mäkelää, Elina Valtosta ja Jouni Ovaskaa. Tilaisuudessa kuultiin myös tulevaisuuskonferenssiin valittua Suomen kansalaisedustajaa Ninni Norraa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

I JOHDANTO

(1) Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle EU-selonteon "Vahva ja yhtenäinen EU — kohti kestävämpää Euroopan unionia", jossa käsitellään keskeisiä EU:n kehittämistä sekä Suomen asemaa EU:ssa koskevia monivuotisia linjauksia, mukaan lukien osallistuminen Euroopan tulevaisuuskonferenssiin. Selonteon lähtökohtina ovat hallitusohjelman EU-poliittiset painopisteet, ja sen tärkeimpänä teemana on EU:n toimintakyvyn ja kriisinkestävyyden vahvistaminen. Selonteko yhdistää EU:n toimet globaaleihin kysymyksiin, joista keskeisimmiksi nostetaan suurvaltojen muuttuvat suhteet, ilmastonmuutoksen torjunta ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) saavuttaminen. Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä EU, joka on maailman kilpailukykyisin ilmastoneutraali talous.

1 Selonteon merkitys

(2) Suuri valiokunta pitää myönteisenä, että valtioneuvosto on palannut käytäntöön, jossa EU-selonteko annetaan vaalikausittain.¹ Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että eduskunnalla on kerran vaalikaudessa tilaisuus käsitellä Suomen EU-politiikkaa laajana kokonaisuutena. Suuri valiokunta uudistaa arvionsa (SuVM 1/2014 vp) siitä, että otollisimmat ajankohdat EU-poliittiselle selonteolle ovat hallituskauden ensimmäinen puolisko, ennen siirtymistä Euroopan parlamentin vaalien jälkeen alkavaan uuteen EU:n institutionaaliseen sykliin tai kun EU:n toiminnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Suuri valiokunta toteaa, että hyväksyessään selontekoa koskevan suuren valiokunnan mietinnön eduskunta vahvistaa Suomen EU-politiikan useampivuotiset strategiset tavoitteet. Suuren valiokunnan mietintö ohjaa Suomen vaikuttamista EU:n päätöksentekoon asioiden priorisoinnin kautta, tarjoaa Suomen eurooppalaisille kumppaneille tietoa Suomen EU-politiikasta ja vahvistaa valtioneuvoston ja eduskunnan vuoropuhelua EU-asioissa. Suuri valiokunta yhtyy lakivaliokunnan arvioon (LaVL 6/2021 vp) siitä, että selonteossa esitettyjä kantoja on tarpeen mukaan täydennettävä sektori- ja hankekohtaisilla vuosittaisilla EU-vaikuttamisstrategioilla, jotka tuodaan eduskuntaan perustuslain 97 §:n mukaisina E-kirjeinä. Olennaista on, että eduskunnan mahdollisuus Suomen EU-politiikan aktiiviseen ohjaamiseen säilyy kaikissa olosuhteissa.

2 Suhde Euroopan unionin tulevaisuuskonferenssiin

(3) Suuri valiokunta pitää perusteltuna, että selonteko on kytketty keväällä 2021 käynnistyneeseen Euroopan tulevaisuuskonferenssiin, jossa käydään keskustelua Euroopan prioriteeteista. Tu-

¹ Edellisen kerran EU-poliittinen selonteko annettiin eduskunnalle vuonna 2013. Vaalikaudella 2015—2019 eduskunta käsiteli Suomen EU-vaikuttamisen kannalta keskeisiä hankkeita vuosittaisten perustuslain 97 §:n mukaisina E-kirjeinä toimitettujen EU-vaikuttamisstrategioiden pohjalta.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

levaisuuskonferenssin keskeisenä tavoitteena on kuulla kansalaisten mielipiteitä muun muassa terveysasioista, ilmastonmuutoksesta ja muista ympäristöhaasteista, taloudesta, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja työllisyyden vahvistamisesta, tasa-arvosta, sukupolvien välisestä solidaarisuudesta, digitaalisesta siirtymästä, yhteisistä arvoista ja oikeusvaltioperiaatteesta, muuttoliikkeestä ja turvallisuudesta sekä koulutuksesta, kulttuurista, nuorisokysymyksistä ja urheilusta. Konferenssin johtopäätöksistä raportoidaan keväällä 2022 Ranskan EU-puheenjohtajakaudella. Suuri valiokunta toteaa, että tulevaisuuskonferenssi antaa hyvän tilaisuuden vahvistaa EU:ta koskevaa kansalaiskeskustelua ja lisätä kansalaisten osallisuutta EU-politiikassa. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto osallistuu aktiivisesti keskusteluun EU:n tulevaisuudesta ja toteuttaa omalta osaltaan tulevaisuuskonferenssin kansalaiskeskeistä toimintamallia. Tämä on myös eduskunnan tehtävänä.

(4) Suuren valiokunnan tässä mietinnössä esittämät kannat ovat osa tulevaisuuskonferenssia koskevaa kannanmuodostusta. Suuri valiokunta ottaa jatkossa tulevaisuuskonferenssissa esille tuleviin kysymyksiin kantaa pääsääntöisesti perustuslain 96 ja 97 §:n mukaisissa menettelyissä. Suuri valiokunta toteaa, että se osallistuu tulevaisuuskonferenssin toimintaan myös kansallisten parlamenttien EU-valiokuntien ja Euroopan parlamentin edustajien konferenssin (COSAC) rakenteissa. Lisäksi tulevaisuuskonferenssiin nimetyt eduskunnan valtuuskunnan jäsenet on veloitettu käymään suuren valiokunnan tai sen jaoston kanssa keskusteluja ennen tulevaisuuskonferenssin täysistuntoja ja niiden jälkeen (PmNP 55/2021 vp, 28.5.2021).

3 Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kanta

(5) Suuri valiokunta on kuullut selonteosta Ahvenanmaan maakunnan hallitusta ja saanut asiasta kirjallisen lausunnon. Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo, että selonteossa käsitellään monia sille tärkeitä aiheita. Ahvenanmaan maakunnan hallitus kiinnittää huomiota siihen, että EU-ohjelmien toimeenpanossa ja varojenkäytössä on varmistettava se, että niitä voidaan tehokkaasti käyttää myös Ahvenanmaan kaltaisilla pienillä itsehallintoalueilla. Euroopan tulevaisuuskonferenssin osalta Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo, että tulevaisuuskonferenssin täysistunnossa tulisi olla sellaisten alueellisten parlamenttien edustus, jotka panevat täytäntöön EU-lainsäädäntöä. Lisäksi EU:n vaalisäädöksen mahdollisen uudistamisen yhteydessä tulisi palata kysymykseen Ahvenanmaan maakunnan omasta edustajasta Euroopan parlamentissa. Oma edustaja on tarpeen, jotta maakunta voi turvata intressinsä.

(6) Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Ahvenanmaan maakuntaa kuullaan kattavasti EU:n kehittämisestä, sen valtiosääntöoikeudellinen asema huomioidaan ja myös muutoin Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet turvataan Suomen EU-politiikan toteuttamisessa niin, että maakunta voi tuoda kantansa esille kansallisen valmistelun varhaisessa vaiheessa. Suuri valiokunta toteaa, että Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalipiiristä säädetään yhtenäisen eurooppalaisen vaalisäännön puuttuessa kansallisesti vaalilaissa (714/1998) eikä kysymys kansallisen lainsäädännön muutoksista kuulu suuren valiokunnan toimivaltaan.

4 Mietinnön rakenne

(7) Suuri valiokunta keskittyy mietinnössä arvioimaan selonteossa esitettyjä kansallisen EU-politiikan tavoitteita (V luku). Tätä ennen valiokunta käsittelee EU-jäsenyyden merkitystä ja sen ke-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

hitystä (II luku) sekä sitä ulkoista tilannekuvaa ja niitä EU:n sisäisiä kehityskulkuja, jotka ovat olleet mietinnön lähtökohtina (III ja IV luvut). Lopuksi suuri valiokunta tarkastelee Suomen EU-vaikuttamista (VI luku) ja eduskunnan asemaa Suomen EU-politiikan määrittäjänä (VII luku).

II SUOMI EUROOPAN UNIONIN JÄSENEenä

(8) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että EU-jäsenyys on ankkuroinut Suomen siihen eurooppalaiseen arvoyhteisöön, johon Suomi yhteiskunnallisen rakenteensa, historiallisen perinteensä ja arvomaailmansa puolesta kuuluu, ja lujittanut maamme paikkaa osana globaalisti vaikuttavaa EU:ta.

1 Jäsenyyden perusta

(9) Suuri valiokunta katsoo, että EU-jäsenyys on keskeisin Suomen kansainvälistä asemaa määrittävä poliittinen valinta. Eurooppalaisen yhdentymiskehityksen lähtökohtia ovat kansainvälisen rauhan ja yhteistyön edistäminen sekä Euroopan kansojen välinen yhä tiiviimpi yhteys (HE 135/1994 vp Suomen liittymisestä Euroopan unioniin). EU on rauhanprojekti ja arvoyhteisö, jonka perustavanlaatuisiin arvoihin kuuluvat demokratia, ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaate.

(10) Suuri valiokunta toteaa, että EU-jäsenyys on kirjattu valtiosääntömme ja valtiojärjestyksemme perusteisiin yhdeksi valtiollisista perusratkaisuistamme. Perustuslain 1 §:n mukaan Suomi on täysivaltainen tasavalta, joka osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi ja on Euroopan unionin jäsen. Asian tuntijakuulemisissa on tuotu esille, että EU-jäsenyys on muodostunut vakiintuneeksi perustuslain tulkinnan lähtökohdaksi. Erityisesti tämä koskee Suomen täysivaltaisuuden tulkintaa. EU-jäsenyys on Suomelle tärkeä ja vakiintunut valtioiden välisen yhteistyön muoto. Perustuslakivaliokunta on luonnehtinut EU-jäsenyyden merkitystä täysivaltaisuuden kannalta siten, että EU:n jäsenenä Suomi käyttää osaa suvereniteetistaan yhdessä muiden täysivaltaitten jäsenvaltioiden kanssa eurooppalaisen yhteistoiminnan hyväksi (PeVL 14/1994 vp, PeVL 36/2006 vp, PeVL 9/2006 vp, PeVL 38/2001 vp, PeVL 13/2008 vp). EU-jäsenyyden kautta Suomessa tehtiin kansallinen ratkaisu hoitaa osaa Suomen asioista EU-yhteistyön muotoja hyväksi käyttäen, yhteisvastuullisesti yhdessä sovittuja tavoitteita edistäen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4(3) artiklan mukaista vilpittömän yhteistyön periaatetta kunnioittaen.

2 Jäsenyyden merkitys

(11) Suuri valiokunta toistaa pitkäaikaisen näkemyksensä (SuVM 1/2009 vp, SuVM 1/2014 vp) siitä, että EU on Suomelle, kuten muillekin jäsenvaltioille, merkittävä yhteisen toiminnan taso sekä vaurauden, vakauden ja turvallisuuden tuottaja. EU on Suomen talouden sekä turvallisuus- ja kauppapolitiikan keskeinen elementti.

(12) Suuri valiokunta toteaa, että avoimena yhteiskuntana ja pienenä viennistä ja investoinneista riippuvaisena taloutena Suomi on aina joutunut sopeutumaan merkittäväällä tavalla rajojensa ulkopuolella tapahtuneisiin kehityskulkuihin toimintaansa mukauttamalla. Käytettävissä olevista vaihtoehdoista mikään muu järjestely kuin EU-jäsenyys ei tarjoa maallemme yhtä tehokkaita keinoja turvata kansallisia etuja, järjestää maamme suhteet ympäröivään maailmaan ja kehittää eu-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

roop-palaista yhteistyötä. EU-jäsenyys mahdollistaa sen, että Suomi voi edistää kantojaan ja osallistua sellaisiin neuvotteluihin, joissa päätetyt toimet joka tapauksessa vaikuttaisivat maahamme suorasti tai epäsuorasti. EU-jäsenenä Suomella on enemmän vaikutusvaltaa ja parempi tiedonsaanti myös kansainvälisissä kysymyksissä. EU on yksi suurimmista talousalueista ja merkittävä globaali toimija, joka pystyy vaikuttamaan yksittäistä jäsenvaltiota paremmin globaaleihin kysymyksiin ja turvaamaan yhteisiä intressejä. EU on laaja-alaisen turvallisuuden edistäjänä myös turvallisuuspoliittinen yhteisö. Suomen etu on olla mukana EU:ssa vahvistamassa tätä turvallisuutta.

(13) Suuri valiokunta katsoo, että Suomen EU-jäsenyyden perusta kytkeytyy kiinteästi sen Suomelle tuottamaan kokonaisuhyötyyn, jota ei arvioida maamme EU:n budjettiin maksaman nettomaksuosuuden kautta, vaan reaalityönsä toteutumana ja laajemmin sellaisten EU-jäsenyyden tarjoamien julkishyödykkeiden perusteella, joita ei kansallisilla toimilla tai varainkäytöllä ole mahdollista yhtä tehokkaasti saavuttaa (SuVM 1/2009 vp, SuVM 1/2014 vp, SuVL 3/2016 vp, SuVL 2/2017 vp, SuVL 9/2017 vp, SuVL 6/2020 vp, SuVL 8/2020 vp).

(14) Suuri valiokunta arvioi, että EU-jäsenyys on vahvistanut Suomen elintasoja, kansalaisten hyvinvointia ja tukenut Suomen talouden kasvua tavalla, joka ylittää EU-jäsenmaksusta johtuvat kustannukset. EU:n jäsenenä Suomi hyötyy pääsystä yli 500 miljoonan kuluttajan sisämarkkinoille sekä kaupan ja investointien esteiden purkamisesta jäsenvaltioiden väliltä. Noin 60 prosenttia viennistämme suuntautuu EU-maihin, ja Suomen ja muiden jäsenvaltioiden taloudet arvo- ja hankintaketjuineen ovat tiukasti sidoksissa toisiinsa. EU hoitaa myös kauppapoliittista edunvalvontaa. Toimivien sisämarkkinoiden ja yhteisen kauppapolitiikan kautta EU tuo Suomeen vakautta ja lisää bruttokansantuotettamme 16—47 miljardia euroa vuodessa ja kokonaiskauppaa 9—26 prosenttia (HE 260/2020 vp omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen 2020/2053 hyväksymisestä). Yhtenäinen EU:n sääntely takaa myös vakaan toimintaympäristön ja tasapuoliset toimintaolosuhteet EU-kansalaisille, elinkeinonharjoittajille, viranomaisille ja muille tahoille maiden erillisten lainsäädäntöjen ja kansainvälisoikeudellisten kauppa- ja yhteistyösopimusten sijaan.

(15) EU-jäsenyys on merkinnyt suomalaisille lisäksi muun muassa matalaa korkotasoa, vapautta EU-kansalaisina matkustaa ja tehdä työtä sekä opiskella Erasmus-ohjelman avulla EU:n alueella sekä merkittävää rahoitusta kansallisiin tutkimus- ja innovaatiohankkeisiin. EU:n Copernicus-avaruusohjelman kautta Suomi on saanut myös riippumattoman pääsyn strategiaan paikkatietoihin, joilla tuetaan monia kansallisen ja aluetason politiikkoja.

3 Yhdentymiskehitys

(16) Suuri valiokunta toteaa, että Suomi ja EU ovat nykyään monella tapaa erilaisia kuin jäsenyytemme alussa. Jäsenyyden hakeminen vuonna 1992 ajoittui Suomen historian vakavimpaan lamaan. Nykyään Suomi on EU:n vauraimpia maita ja yksi EU-budjetin nettomaksajista. EU on puolestaan kehittynyt useilla sektoreilla entistä tiiviimmäksi yhteisöksi. Tämä kehitys ei ole ollut Suomesta riippumatonta, vaan EU-jäsenenä Suomi on aktiivisesti osallistunut EU:ta koskevaan päätöksentekoon. Eduskunta on osallistunut keskeisesti Suomen tavoitteiden määrittelyyn koko EU-jäsenyytemme ajan valtiosääntömme edellyttämin muodoin. Keskeisesti suuren valiokunnan toiminnan kautta Suomea on edustanut EU:ssa eduskunnalle vastuunalainen valtioneuvosto.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(17) **Institutionaaliset muutokset.** Suomen EU-jäsenyyden ensimmäiseen 15 vuoteen Lissabonin sopimuksen voimaantuloon (v. 2009) asti sisältyi EU:n päätöksentekoa ja institutionaalisia rakenteita koskeva uudistusten sarja. Euroopan unionin perusoikeuskirjan oikeudellisesta sitovuudesta päättämisen, Euroopan parlamentin aseman vahvistamisen, yhteisen ulkosuhdehallinnon perustamisen sekä määränemmistöpäätöksenteon lisäämisen ja EU:n toimintakentän laajentamisen voidaan pääasiallisesti katsoa vastanneen Suomen tavoitteita. Lissabonin sopimus vahvisti myös jäsenvaltioiden valtion- ja hallitusten päämiehistä koostuvan Eurooppa-neuvoston asemaa EU-politiikan strategisten suuntaviivojen asettajana.

(18) **Liittyminen Schengen-alueeseen.** Suomi allekirjoitti Schengenin liittymissopimuksen joulukuussa 1996, ja sen säännöstöä alettiin soveltaa Suomessa maaliskuussa 2001. EU:n perussopimukseen sittemmin integroidun Schengenin säännöstön myötä ihmiset voivat ylittää Schengenin rajat ilman tarkastuksia maarajoilla, lentokentillä ja satamissa.

(19) **Yhteisvaluutta euro.** Suomi liittyi talous- ja rahaliiton (EMU) kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten maiden joukossa 1.1.1999, jolloin siihen osallistuvien maiden keskinäiset valuuttakurssit kiinnitettiin. Yhteisvaluutta euro otettiin käyttöön Suomessa vuonna 2002. Tällä hetkellä euro on virallisena rahayksikkönä 19:ssä EU:n jäsenvaltiossa. Se on maailman toiseksi käytetyin valuutta. Päivittäin sitä käyttää noin 340 miljoonaa ihmistä.

(20) **Taluskriisin hoito.** Vuosien 2009—2010 maailmanlaajuisen finanssikriisin johdettua euroalueen pankki- ja velkakriisiin EU:ssa kehitettiin jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinaatiota ja euroalueen rahoitusvakautta tukevia mekanismeja (erityisesti Euroopan vakausmekanismi EVM), kun EMU:n käytössä olleet välineet ongelmien ratkaisemiseksi osoittautuivat riittämättömiksi. Sijoittajavastuulle pohjautuvan pankkiunionin ja siihen liittyvän pääomamarkkinunionin kehittäminen on vielä kesken. Pankkiunionia ja pääomamarkkinoita kehittämällä pyritään tehostamaan pankkien valvontaa ja kriisinhallintaa, eristämään yksittäisen maan pankkisektorin ja julkisen sektorin ongelmat toisistaan, luomaan yhteinen talletussuojajärjestelmä ja parantamaan pääoman saatavuutta. Kaikkia edellä mainittuja toimenpiteitä ovat tukeneet Euroopan keskuspankin (EKP) itsenäiset rahoitusmarkkinaoperaatiot ja muut toimet. Kriisinhoidon toimenpiteitä on pidetty onnistuneina euroalueen vakauden tukemisen kannalta, mutta ne ovat tuoneet esille jakolinjoja jäsenvaltioiden välille, ja niillä on ollut kielteisiä sosiaalisia seurannaisvaikutuksia eri jäsenvaltioissa.

(21) **Ison-Britannian EU-ero.** EU laajentui Suomen jäsenyyden aikana 28 jäsenvaltion yhteiseksi. Nykyisin jäsenvaltioita on 27 Ison-Britannian erottua EU:sta 31.1.2020. Erosopimus ja toukokuussa 2021 voimaan tullut kauppaa- ja yhteistyösopimus määrittävät EU:n ja Ison-Britannian väliset uudet suhteet. Suhde on selvästi etäisempi kuin se oli Ison-Britannian ollessa EU:n jäsen. Jäsenvaltiot osoittivat yksituumaisuutta eroneuvotteluissa: jäsenyyden etuja ei voi saada EU:n ulkopuolella. Kaikkia eroon liittyviä kysymyksiä ei ole vielä ratkaistu, ja arviona on, että jatko-neuvotteluja käydään vielä pitkään. Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, ettei Ison-Britannian EU-ero ollut Suomen etujen mukainen. Ison-Britannian EU-ero heikensi EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittisia vahvuuksia. Suomi menetti myös yhden keskeisistä kumppaneistaan sisämarkkina- ja kauppapolitiikan kysymyksissä, mikä on lisännyt tarvetta aiempaa aktiivisempaan yhteydenpitoon uusien kumppanimaiden kanssa.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(22) **Elpymispaketti.** Elpymisväline siihen liittyvine lainsäädäntöineen neuvoteltiin kesällä 2020 tilanteessa, jossa koronaviruspandemia oli ajanut talouden maailmanlaajuiseen taantumaa. Tällaista järjestelyä ei aikaisemmin EU:ssa ole toteutettu. Asiantuntijakuulemisissa elpymispakettia ja siihen kytkeytyvää EU:n monivuotista rahoituskehysratkaisua on pidetty jäsenvaltioiden välisenä solidaarisuuden ilmaisuna ja osoituksena ratkaisukyvykkyydestä ja halukkuudesta vahvistaa EU:ta vakavan kriisin keskellä. Asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, että jo suunnitelmat elpymisvälineestä auttoivat useita jäsenvaltioita toteuttamaan kansallisella velkarahalla toteutettuja mittavia tukitoimia, jotka eivät olisi olleet mahdollisia pelkän keskuspankkituen turvin. Mikäli yhteisiin toimiin ei olisi ryhdytty, EU:n talouden epävakaus olisi saattanut kasvaa. Riski finanssimarkkinoiden kriisiytymiseen oli ilmeinen. Asiantuntijakuulemisissa on myös katsottu, että elpymispaketti tukee EU-alueen talouden elpymistä vauhdittamalla siirtymistä uuteen vaiheeseen, jossa EU:n talouskehitys ja kilpailukyky perustuvat vihreään kestäväan kasvuun ja digitaaliseen talouteen. Jos elpymispakettiin perustuva rahoitus käytetään tehokkaasti talouden modernisoimiseen ja varojen käyttöön liittyy myös muita uudistuksia, rahoitusta saavien maiden kehitysnäkymät voivat parantua merkittävästi.

III TILANNEKUVA

(23) Suuri valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston lähtökohtaa siitä, että Suomen EU-politiikan tavoitteet kytetään EU:n sisäistä kehitystä laajempiin kysymyksiin. EU:n lyhyen ja keskipitkän aikavälin toimien on perustuttava pidemmän aikavälin näkymiin sekä strategiseen ja tosiasiatunnistavaan analyysiin (TuVL 3/2021 vp — E 130/2020 vp). EU:n on pystyttävä vastaamaan myös tulevaisuuden haasteisiin.

1 Ilmastonmuutos ja luontokato

(24) Kansainvälinen tiedeyhteisö (hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC ja hallitustenvälinen luonnon monimuotoisuus- ja ekosysteemipalvelupaneeli IPBES) korostaa kansainvälisten ilmastotoimien ja ekosysteemien ennallistamisen kiireellisyyttä ja välttämättömyyttä. IPCC:n mukaan ilmaston lämpeneminen on jo huolestuttavan pitkällä ja ennakoitua nopeampaa. Se toteaa, että maailmanlaajuisten hiilidioksidipäästöjen nollassa on saavutettava vuoden 2050 tienoilla ja neutraaliuus kaikkien muiden kasvihuonekaasujen osalta myöhemmin mutta mahdollisimman pian tällä vuosisadalla. Ilmasto on lämmennyt keskimäärin reilun asteen esiteollisesta ajasta, mutta arktisella alueella lämpeneminen on kaksi kertaa tätä nopeampaa. Ilmatieteen laitoksen tutkijoiden mukaan Suomi kuuluu maailman nopeimmin lämpeneviin alueisiin. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat lämpötilan muutokset vaikuttavat kielteisesti eri luonnonjärjestelmien toimintaan ketjureaktion tavoin. Biodiversiteetin väheneminen eli luontokato ja ilmastonmuutos liittyvät kiinteästi toisiinsa: kun toinen heikkenee, toinenkin pahenee. Luontokadolla ja saastumisella on peruuttamattomia haitallisia vaikutuksia ruokaturvaan, puhtaan veden saantiin, terveyteen ja elämänlaatuun. Lämpötilojen nousu, sääilmiöiden voimistuminen ja luontokato aiheuttavat myös valtavia taloudellisia kustannuksia EU:lle. Maailman talousfoorumi luokittelee ilmastonmuutoksen ja luontokadon ihmiskunnan vakavimpien riskien joukkoon. Muutokset vaikuttavat talouden rakenteisiin, kansainväliseen kauppaan sekä tuotantoketjuihin ja tekevät talouden ennustamisesta vaikeaa.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

2 Turvallisuusympäristö

(25) Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että kansainvälisessä politiikassa ja maailmantaloudessa on meneillään laaja-alainen muutosprosessi, joka heikentää monenkeskistä ja sääntöpohjaista kansainvälistä järjestystä ja kiristää turvallisuuspoliittista tilannetta. Toimintaympäristön epävakauteen vaikuttavat erityisesti suurvaltojen voimistuva geoekonominen kilpailu ja geopolitiittinen vastakkainasettelu sekä valtopolitiikan moninapaistuminen. Valtapolitiikan keskiössä on Yhdysvaltain ja Kiinan keskinäinen kilpailu globaalista poliittisesta ja taloudellisesta johtotasemasta, mikä pakottaa EU:n pohtimaan asemoitumistaan uudestaan suhteessa suurvaltoihin. Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspoliittinen huomio on Kiinassa ja laajemminkin Aasiassa, vaikka presidentti Bidenin hallinto pyrkiikin tiivistämään transatlanttisia kauppasuhteitaan EU:hun. Kiina pyrkii puolestaan kasvattamaan poliittista vaikutusvaltaansa ja määrittämään yhteistyön pelisääntöjä omien intressiensä mukaisesti investoimalla ja lainoittamalla voimakkaasti ympäri maailmaa. Tämä on heikentänyt EU:n kykyä vaikuttaa globaaleissa yhteyksissä. Samanaikaisesti EU:n ja Venäjän väliset suhteet ovat heikentyneet ja Kiinan ja Venäjän osin tiivistyneet. Kiina on EU:lle sekä yhteistyökumppani että sen kilpailija. EU ei ole pysynyt Kiinan ja Yhdysvaltojen vauhdissa, vaan on jäänyt joidenkin teknologioiden kehityksessä ja teknologisessa kilpailukyvyssä niistä jälkeen.

(26) EU:n asemaa haastavat myös terrorismi, kyberuhat sekä voimistuva hybridivaikuttaminen muun muassa siten, että muuttoliike on välineellistetty painostuskeinoksi EU:ta ja sen jäsenvaltioita kohtaan. Lisäksi epävakautta lisäävät globalisaation hyötyjen epätasainen jakautuminen, yhteiskuntien epävakaus ja konfliktit esimerkiksi Pohjois-Afrikassa, Lähi-idässä ja itäisessä Euroopassa, kuten Ukrainassa, sekä Afganistanissa Talibanin noustua jälleen valtaan elokuussa 2021. Afganistanin tilanteen nopea kärjistyminen Yhdysvaltain nopean ja lähes yksipuolisen vetäytymisen seurauksena tuli EU-maille yllätyksenä, eikä eurooppalainen yhteistoiminta tilanteen hallitsemiseksi ollut riittävää.

3 Koronapandemia

(27) Koronapandemialla on edelleen merkittäviä terveydellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia EU:n alueella ja maailmalla. Koronapandemia on lisännyt yhteiskunnallista epävakautta, taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta sekä köyhyyttä. Ongelmana on ollut myös rokotteiden epätasainen jakautuminen maiden ja maanosien välillä. Koronapandemia on joissain maissa vaikuttanut heikentävästi myös sisäiseen vakauteen ja turvallisuuteen, ihmisoikeuksien toteutumiseen, demokratiakehitykseen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Koronapandemiasta aiheutuneet kielteiset taloudelliset vaikutukset ovat olleet laaja-alaisia. Koronapandemia on ollut IMF:n mukaan maailmantalouden pahin isku sitten 1930-luvun suuren laman. Toipuminen on epätasaista eri puolilla EU:ta, mutta kaikkien jäsenvaltioiden talouksien ennustetaan palaavan kriisiä edeltäneelle tasolle vuonna 2022. Viimeisimpien arvioiden mukaan euroalueen talouden elpyminen on jatkunut vahvana. OECD:n mukaan Suomi on koronakriisistä nopeimmin toipuvien maiden joukossa.

(28) Koronapandemia on edistänyt EU:n digitaalista kehitystä ja uusien teknologioiden hyödyntämistä. Samalla se on tuonut näkyviin EU:n digitaalisen ympäristön haavoittuvuudet, kuten riippuvuuden Euroopan ulkopuolella kehitetyistä teknologioista sekä disinformaation kielteiset vai-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

kutukset demokraattisille yhteiskunnille. Koronapandemia on myös häirinnyt globaaleja tuotantoketjuja esimerkiksi lääkkeiden, lääkinnällisten tuotteiden sekä mikrosirujen ja puolijohdeiden saatavuudessa ja tuonut esille tarpeen monipuolistaa tuotantoketjuja ja vahvistaa strategista tuotantokapasiteettia ja strategisia varastoja. EU:n sisä- ja ulkorajoilla terveysturvallisuuden perusteella käyttöön otetut rajoitustoimenpiteet ovat myös aiheuttaneet vakavia häiriöitä sisämarkkinoiden ja Schengen-alueen toimintaan.

4 Muuttoliike

(29) Muuttoliike on edelleen globaalisti merkittävä ja moniulotteinen ilmiö, johon sisältyy yksilöiden ja yhteiskuntien hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Osa muuttoliikkeestä on säänneltyä ja ennakoitavaa kohdemaan tarpeista lähtevää maahanmuuttoa, joka voi vaikuttaa lähtö- ja kohdemaiden tilanteeseen ja kehitykseen myönteisesti. Osaavan työvoiman työperäinen maahanmuutto voi esimerkiksi olla osa ratkaisua ikääntyvien yhteiskuntien huoltosuhteen ylläpitämiseen. Osa muuttoliikkeestä on puolestaan olosuhteisiin liittyvää sääntelemätöntä muuttoliikettä, joka voi aiheuttaa epävakautta valtioiden sisällä ja välillä. Edellä kuvatut keskeiset haasteet ja kriisit, kuten ilmastonmuutos, epävakaus ja konfliktit sekä eriarvoisuus, köyhyys sekä ihmisoikeusloukkaukset ja vaino, vaikuttavat kaikki muuttoliikkeeseen. Pakolaisten määrä maailmassa on nyt suurempi kuin koskaan aikaisemmin, ja humanitaariset tarpeet ovat kasvaneet nopeasti. Asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, että Afganistanin viimeaikainen kehitys ja turvallisuustilanteen heikkeneminen vaikuttavat todennäköisesti myös Eurooppaan kohdistuvaan muuttoliikkeeseen.

IV EU:N SISÄISET KEHITYSKULUT

(30) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että EU-toimielinten tosiasialliset valtasuhteet ja toimintatavat ovat olleet muutostilassa Lissabonin sopimuksen voimaantulosta lähtien. Suuri valiokunta toteaa, että nämä muutokset on huomioitava kansallisen EU-politiikan strategisessa suunnittelussa. EU:n on myös kyettävä vastaamaan kansalaisten tarpeisiin ja odotuksiin.

1 Eurooppa-neuvosto

(31) Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että Lissabonin sopimus sekä edellä kuvatut kriisintarkaisutoimet ovat korostaneet Eurooppa-neuvoston asemaa ja merkitystä EU:n merkittävimpänä valtakeskittymänä ja EU-politiikan suunnannäyttäjänä. Vaikka Saksa—Ranska-yhteistyön merkitystä ei voida väheksyä, kompromissien rakentaminen kaikkien jäsenvaltioiden kesken on edelleen päätöksenteon keskiössä. Eurooppa-neuvosto toimii pitkälti konsensuaalisen päätöksenteon periaatteiden mukaisesti. Tämän seurauksena yksittäisillä mailla, myös Suomella, on päätöksenteossa vahva asema. Tämän on katsottu lisänneen EU:n hallitustenvälisyyttä Euroopan komission aloiteoikeuteen perustuvan yhteisömenetelmän sijaan. Asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, että Eurooppa-neuvoston kasvanut rooli on tehostanut EU:n päätöksentekokykyä tilanteissa, joissa jäsenvaltioiden kantojen yhteensovittaminen ei olisi edennyt ilman päämiesten välisiä neuvotteluja. Samanaikaisesti hallitustenvälisyyden lisääntyminen on lisännyt ennakoimattomuutta, koska EU:n puitteissa tehtävät päätökset ovat aikaisempaa riippuvaisempia yksittäisten EU-maiden sisäpolitiikasta.

2 Strateginen Euroopan komissio

(32) Euroopan komissio, jonka tehtävänä on edustaa riippumattomasti EU:n etua, on vastannut Eurooppa-neuvoston aseman vahvistumiseen mukauttamalla toimintatapojaan. Komissio on käyttänyt aloiteoikeuttaan aikaisempaa harkitummin keskittämällä ehdotuksensa niihin strategiisiin kysymyksiin, jotka se arvioi olennaisimmiksi työohjelmansa toteuttamisen kannalta ja joiden se katsoo tuottavan eniten lisäarvoa kansallisiin toimiin nähden. Muun muassa komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin Euroopan parlamentille esittämästä unionin tilaa 2021 koskevasta puheesta käy ilmi, että vihreä siirtymä ilmastoneutraaliin yhteiskuntaan ja kestävä kasvu, digitaalinen murros sekä EU:n kriisinkestävyys ja turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistaminen ovat entistä vahvemmin komission toiminnan keskiössä eri politiikkasektorit läpileikkaavina horisontaalisina teemoina.

3 Euroopan parlamentin asema

(33) Euroopan parlamentti käyttää sille Lissabonin sopimuksessa annettuja valtuuksia täysimääräisesti ja on yhä merkittävämpi tekijä EU-lainsäädännön sisällön määrittäjänä ja yhdentymiskehityksen edistäjänä. Asiantuntijakuulemisissa on painotettu, että vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaalien jälkeen komission toiminta ei enää voi nojata vain parlamentin kahden suurimman ryhmän — EPP:n ja S&D:n — tukeen, vaan myös muiden poliittisten ryhmien painoarvo on kasvanut.

4 Euroopan unionin neuvosto ja jäsenvaltioiden yhtenäisyys

(34) Euroopan unionin neuvosto eli ministerineuvosto, jossa jäsenvaltioita edustavat hallitusten jäsenet, on edelleen EU:n keskeinen päätöksentekijä. Se päättää EU-lainsäädännöstä useimmiten tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä yhdessä Euroopan parlamentin kanssa. Päätöksenteko etenee jäsenvaltioiden kesken neuvostossa eri politiikkasektoreilla pääsääntöisesti hyvin. Pääasiallisena päätöksentekomuotona oleva määräenemmistöpäätöksenteko takaa asioiden etenemisen vaikeissakin kysymyksissä. Jäsenvaltioiden kantojen yhteensovittamisessa on kuitenkin haasteita erityisesti muuttoliike-, talous- ja ilmastokysymyksissä, eivätkä kaikki aloitteet etene ripeästi. Suuri valiokunta pitää huolestuttavana, että osa jäsenvaltioista jakavista kysymyksistä koskee EU:n perusarvoihin sitoutumista, kuten ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittamista, demokratian perusperiaatteita sekä oikeusvaltio- ja tasa-arvokysymyksiä ja vähemmistöjen kohtelua. Asiantuntijakuulemisissa on todettu, ettei myöskään EU:n ulkoinen toiminta ole ollut johdonmukaista ja arvoperusteista. EU:n kykyä vastata ulkoa tuleviin haasteisiin on vaikeuttanut se, että EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kysymyksissä vaaditun yksimielisyyden vuoksi neuvoston on paikoin vaikea päästä yhteisymmärrykseen tietyissä kysymyksissä. Arviona on, että yksimielisyysvaatimus on lisännyt kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa yksittäisten jäsenvaltioiden kautta EU:n päätöksentekoon. Haasteita esiintyy myös kauppapolitiikassa sopimusten voimaansaattamisvaiheessa, vaikka EU:lla on kauppapolitiikassa yksinomaisesta toimivallasta johtuen vahvempi institutionaalinen autonomia.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

5 EU-kansalaisten odotukset

(35) Eurobarometrin (2021) mukaan enemmistö eurooppalaisista kaikissa jäsenvaltioissa haluaa, että kansalaisten näkemykset otetaan paremmin huomioon EU:n tulevaisuudesta tehtävissä päätöksissä. EU:n suurimpina vahvuuksina eurooppalaiset näkevät demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion kunnioittamisen sekä sen taloudellisen, teollisen ja kaupallisen valta-aseman. Ilmastonmuutosta pidetään suurimpana EU:n tulevaisuuteen vaikuttavana globaalina haasteena. Myös turvallisuus- ja terveyskysymyksiä pidetään tärkeinä. EU-kansalaiset odottavat EU:lta johtajuutta globaalien ongelmien ratkaisemiseksi.

V SUOMEN EU-POLITIIKAN TAVOITTEET

(36) Suuri valiokunta toteaa, että kansallisessa tavoitteenasettelussa on huomioitava kolme näkökulmaa: Suomen kansallinen edunvalvonta ja se, millaisia eurooppalaisia tavoitteita ja arvoja Suomi haluaa edistää EU:n jäsenenä, sekä se, miten Suomi haluaa EU:n vaikuttavan globaaliin kehitykseen. Suuri valiokunta pitää selontekoa tältä osin onnistuneena, mutta pitää tarpeellisenä syventää ja laajentaa kansallista tavoitteenasettelua alaluvuissa 1—14.

1 Lähtökohdat

(37) Suuri valiokunta toteaa, että EU:n on vastattava edellä III luvussa kuvattuun toimintaympäristön muutokseen vahvistamalla strategista toimintakykyään, tukeutumalla yhteisiin arvoihinsa ja edistämällä määrätietoisesti tavoitteitaan. Vakaa, uskottava sekä sisäisesti ja ulkoisesti yhtenäinen ja toimintakykyinen EU on Suomen etu. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että EU:ta on kehitettävä, sen toimintakykyä tehostettava ja yhtenäisyyttä vaalittava ensisijaisesti nykyisten EU:n perussopimusten määräysten puitteissa niin, että hyödynnetään kaikkia perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia. Jäsenvaltioiden tasavertaisuuden varmistaminen ja toimielinten välinen tasapaino ovat edelleen keskeisiä periaatteita EU:n kehittämiseksi. Pienen jäsenvaltion etuna on, että komissiossa on jatkossakin jäsen kustakin jäsenvaltiosta. Myös Eurooppa-neuvoston aseman ja harkintavallan säilyttäminen komission puheenjohtajaehdokasta valittaessa on tärkeää Suomen vaikutusvallan näkökulmasta. Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan on nautittava sekä Euroopan parlamentin että jäsenvaltioiden luottamusta.

(38) Suuri valiokunta katsoo, että EU:n on keskityttävä sellaisiin kysymyksiin, joissa EU-jäsenmaiden rajat ylittävä yhteistyö tuottaa lisäarvoa kansallisiin toimiin verrattuna. EU:n toimintaa rajaa myös toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaate: EU:n ei pidä ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat tehokkaammin hoidettavissa jäsenvaltiotasolla, eikä EU:n toiminnan pidä ylittää sitä, mikä on tarpeellista EU-perussopimusten tavoitteiden saavuttamiseksi. Suuri valiokunta katsoo, että EU:n on rakennettava toimintaansa omien vahvuksiensa varaan, joita ovat muun muassa avoimet sisämarkkinat, sääntöperustainen ja vastuullinen kauppapolitiikka sekä edelläkävijän asema ilmastotoimissa. EU:n on vahvistettava myös omaa kriisinsietokykyään, mihin liittyy keskeisesti tavoite EU:n strategisesta autonomiasta eli EU:n kyvykkyydestä hallita keskinäisriippuvuuksia kolmansien maiden kanssa. Suuri valiokunta tukee EU:n strategisen autonomian vahvistamista horisontaalisesti EU:n eri politiikkasektoreilla, kunhan sen toimeenpano ei tarkoita protektionismia eikä vaaranna avoimien sisämarkkinoiden toimintaa. Strategisen autonomian tavoitteeksi on asetettava yhteistyökykyinen ja sääntöperustaisuuteen nojaava EU, joka kriisitilanteessa pysyy toi-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

mintakykyisenä myös yksin. Kyse on yhdentymiskehityksen ja sisämarkkinaprojektin rinnalla kulkevasta tavoitteesta EU:sta vahvana globaalina toimijana, joka kykenee vastaamaan kansainvälisiin haasteisiin ja edistämään vakautta ja vaurautta kestäväällä tavalla.

2 Arvopohja

(39) Suuri valiokunta katsoo, että EU:n toiminnan vaikuttavuus ja sen hyväksyttävyyden perustuvat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa määriteltyihin yhteisiin arvoihin, joita ovat vapaus, demokratia, oikeusvaltio, tasa-arvo sekä ihmisarvon ja perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Suuri valiokunta toteaa, että EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnan on oltava näiden perusarvojen mukaisia. Puutteet niiden toteutumisessa lisäävät eurooppalaisten yhteiskuntien ja EU:n haavoittuvuutta sekä heikentävät EU:n uskottavuutta ja vaikutusvaltaa globaalina toimijana. Suuri valiokunta painottaa, että Suomen on aktiivisesti vahvistettava arvojen toteutumista EU:n toiminnassa.

(40) **Demokratia ja avoimuus.** Suuri valiokunta toteaa, että EU:n toiminta perustuu edustukselliseen ja osallistavaan demokratiaan. Siksi kaikilla EU-kansalaisilla tulee olla oikeus ja keinot osallistua turvallisesti EU:n demokraattiseen päätöksentekoon. Heille on taattava mahdollisuus vaikuttaa EU:n toimintaan omien hallitustensa ja kansallisten parlamenttiansa kautta ja myös Euroopan parlamentin välityksellä. Tämä kaksinapainen — kansallisen ja EU-tason — edustuksellisuus antaa vahvan perustan EU:n toimille. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta ei näe tarvetta muuttaa Euroopan parlamentin vaalitapaa ja ottaa käyttöön ylikansallisia listoja. Euroopan parlamentin hyväksyttävyyttä edistäisi se, että parlamentti työskentelisi vain yhdessä toimipaikassa. Suuri valiokunta yhtyy myös valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n päätöksenteon ja lainsäädäntötyön avoimuus vahvistavat demokratiaa, lisäävät kansalaisten luottamusta ja edistävät hyvää hallintoa. Samanaikaisesti on kiinnitettävä huomiota selkeään viestintään ja laadukkaaseen virkakieleen. Näin toimimalla voidaan avata EU:n päätösten perusteita ja käytännön vaikutuksia kansalaisille sekä torjua disinformaatiota. Hyvää hallintoa ja avoimuutta on tarvittaessa edistettävä EU-lainsäädännön kautta (HaVL 21/2021 vp).

(41) **Oikeusvaltioperiaate.** Suuri valiokunta katsoo lausunnossa SuVL 1/2019 vp esitetyn mukaisesti, että oikeusvaltioperiaate on EU:n ja sen jäsenvaltioiden välisen yhteistyön olennainen perusta. Toimivaa demokraattista oikeusvaltiota ei voi olla ilman perus- ja ihmisoikeuksia, ja toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen edellyttää kansanvaltaa ja oikeusvaltiota. Ilman oikeusvaltiota ei ole takeita sille, että Euroopan unionin perusoikeuskirjaa ja samalla Suomen valtiosääntöisiä arvoratkaisuja ja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusteita suojataan ja turvataan tehokkaasti.

(42) Suuri valiokunta suhtautuu huolestuneesti ja vakavasti oikeusvaltioperiaatteen loukkaamiseen tai sen vaaraan jäsenvaltioissa, erityisesti Puolassa ja Unkarissa. Kielteinen oikeusvaltiokehitys rapauttaa sitä arvopohjaa, jonka päälle EU on rakennettu. Tällainen kehitys vaarantaa myös EU-jäsenmaiden keskinäisen luottamuksen, joka on keskeinen edellytys muun muassa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen varmistamiseksi. Suuri valiokunta pitää välttämättömänä, että EU:ssa pystytään reagoimaan ajoissa ja oikeasuhtaisesti tilanteissa, joissa kansalliset mekanismit pettävät ja oikeusvaltioon kohdistuvat uhat aktualisoituvat. Oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi ja suojaamiseksi tarvitaan kattava valikoima toimenpiteitä. Uusi mekanismi, jolla

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

EU:n varojen käyttöä voidaan suojata oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen liittyviltä ongelmilta, tulee hyödyntää ja toimeenpanna täysimääräisesti. Lakivaliokunnan (LaVL 6/2021 vp) tapaan suuri valiokunta pitää tärkeänä myös EU:n toimia korruption torjumiseksi. Suuri valiokunta toteaa, että olennaista on, että kaikki EU:n välineet ja toiminta tukevat toisiaan, kun eri foorumeilla ja politiikkasektoreilla vahvistetaan oikeusvaltioperiaatetta.

(43) **Perus- ja ihmisoikeudet.** Suuri valiokunta katsoo, että Euroopan unionin perusoikeuskirjan oikeudellinen sitovuus on merkittävästi vahvistanut perusoikeuksien merkitystä EU:n toiminnassa ja mahdollistanut sen, että EU:n oikeusjärjestyksestä on kehittynyt suunnannäyttävä perusoikeuksien suojelussa. Perusoikeuskirjan toimeenpanoa on tehostettava edelleen EU:ssa ja jäsenvaltioissa ja säännöksiä rikkomuksista tulee olla asianmukaiset seuraukset. EU:n ulkoisen uskottavuuden vuoksi on keskeistä, että EU:n sisäiset ja ulkoiset toimet perusoikeuksien edistämiseksi ovat johdonmukaisia ja vahvistavat toisiaan. Suuri valiokunta toistaa näkemyksensä (SuVL 2/2019 vp) siitä, että EU:n sisäisiin perusoikeushaasteisiin, kuten romanien ja muiden erittäin haavoittuvassa asemassa olevien tahojen suojelemiseen, on puututtava nykyistä tehokkaammin. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) asemaa EU:n päätöksenteossa vahvistetaan ja EU:n liittymistä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen edistetään.

(44) **Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.** Suuri valiokunta jakaa selonteossa esiin nostetun huolen siitä, että sukupuolten tasa-arvoa ja seksuaali- ja muiden vähemmistöjen oikeuksia kyseenalaistetaan aikaisempaa enemmän. Suomen ja EU:n on määrätietoisesti tuettava toimia, joilla oikeudenloukkauksiin puututaan globaalisti ja jäsenvaltioissa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 6/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen on Suomelle keskeinen EU-politiikan linjaa koskeva prioriteetti. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää hyvänä Suomen sitoutumista aktiiviseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaan ja korostaa, että sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulee kattaa myös sukupuolten moninaisuuden liittyvät kysymykset (TyVL 6/2021 vp). Suuri valiokunta pitää tärkeänä välttää syrjiviä ja eriarvoistavia vaikutuksia ja niiden kasautumista eri ryhmiin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 6/2021 vp) tavoin suuri valiokunta tukee tavoitetta EU:n liittymisestä Istanbulin sopimukseen eli naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen. Myös EU:n tasa-arvostrategian toimeenpanoon ja Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) toiminnan vahvistamiseen on kiinnitettävä huomiota. Asiantuntijakuulemisissa on lisäksi katsottu, että EU:n toimissa tulisi huomioida nykyistä paremmin vammaisten ihmisten oikeudet ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräykset.

3 Päätöksenteon tehokkuus

(45) Suuri valiokunta katsoo, että EU:n yhtenäisyyden, toimintakyvyn ja hyväksyttävyyden kannalta on olennaista, että EU pystyy tehokkaaseen päätöksentekoon ja yhdessä sovitut asiat pannaan toimeen. Myös EU:n globaalien vaikutusvallan kannalta on tärkeää, että EU toimii tehokkaasti.

(46) **Yhteisömenetelmä.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että komission aloiteoikeuteen sekä neuvoston ja Euroopan parlamentin yhteiseen lainsäädäntötyöhön perustu-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

valla yhteisömenetelmällä on keskeinen asema päätöksenteon tehokkuuden varmistamisessa. Yhteisömenetelmää on kunnioitettava myös silloin, kun Eurooppa-neuvosto käsittelee yksittäisiä politiikkakysymyksiä. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että yhteisömenetelmällä varmistetaan parhaiten EU:n vakaa ja tasapuolinen toiminta sekä jäsenvaltioiden yhdenvertaisuus. Yhteisömenetelmän keskeisenä elementtinä on riippumaton ja toimintakykyinen komissio, joka valvoo myös EU-oikeuden noudattamista jäsenvaltioissa.

(47) **Laadukas sääntely.** Suuren valiokunnan vakiintuneen kannan mukaan (SuVL 1/2018 vp) kaikessa EU-sääntelyssä on varmistettava sen selkeys, oikeasuhtaisuus ja johdonmukaisuus. Tarpeettoman hallinnollisen taakan välttäminen on myös tärkeää. Kaiken EU-sääntelyn on perustuttava luotettavaan tieteelliseen tietoon sekä perusteellisiin vaikutusarviointeihin.

(48) **Määräenemmistöpäätöksenteko.** Selonteossa esitetyllä tavalla suuri valiokunta katsoo, että EU-toimielinten on kyettävä tehokkaaseen päätöksentekoon. Siksi ministerineuvoston jo käytettävissä olevat mahdollisuudet määräenemmistöpäätöksentekoon tulee hyödyntää. Määräenemmistöpäätöksenteon laajentamista ministerineuvostossa tulee kuitenkin arvioida aina tapauskohtaisesti yhteisten tavoitteiden edistämiseksi. Siirtyminen määräenemmistöpäätöksiin tietyllä alalla tai tietyissä tapauksissa edellyttää Eurooppa-neuvoston yksimielistä päätöstä.

(49) Valtiovarainvaliokunta (VaVL 4/2021 vp) katsoo, että määräenemmistöpäätöksenteon käyttöönottoa on mahdollista harkita harmaan talouden, haitallisen verokilpailun, veronkierron ja veropetosten torjumiseksi rajatuissa kokonaisuuksissa, esimerkiksi koskien jäsenvaltioiden välisiä tietojenvaihtoa ja muuta hallinnollista yhteistyötä. Varsinaisessa verolainsäädännön harmonisoinnissa on edelleen syytä noudattaa yksimielistä päätöksentekoa, koska tällaiset harmonisointitoimet vaikuttavat keskeisestä jäsenvaltioiden budjettisuvereniteettiin. Suuri valiokunta arvioi, että EU-alueen yhteistyötä verotuksessa ja sen kattavuuden varmistamisessa on syytä tiivistää erityisesti niillä verotuksen alueilla, joilla EU-tason päätöksillä saavutetaan suurempi lisäarvo verrattuna pelkkiin kansallisen tason päätöksiin. Tällaisia ovat esimerkiksi veronkierron estäminen ja kestävä kehityksen edistäminen.

(50) Ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2021 vp) puolestaan toteaa, että määräenemmistöpäätösten ja rakentavan pidättäytymisen käytön lisäämisellä ja EU:n korkean edustajan tehtävien delegoimisella tapauskohtaisesti jäsenvaltioiden ulkoministereille voidaan vahvistaa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) tehokkuutta ja uskottavuutta sekä suojata EU:ta ulkopuolisilta vaikutusyrityksiltä. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että EU:ssa varaudutaan nykyistä paremmin tilanteisiin, joissa yksi jäsenvaltio estää EU:n yhteisten kantojen hyväksymisen. Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että kiristynyt suurvaltopoliittinen kilpailuasetelma ja epävakaa ulkoinen toimintaympäristö alleviivaavat tarvetta lisätä YUTP:n nopeutta ja uskottavuutta (UaVL 4/2021 vp).

(51) **EU-tuomioistuimen toiminta.** Suuri valiokunta painottaa EU-tuomioistuimen merkitystä ja sen aseman ymmärtämistä EU:n yhtenäisyyden ja toimintakyvyn kannalta. Suuren valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat korostaneet, että vain EU-tuomioistuin voi jäsenvaltioita sitovasti ratkaista kysymyksen EU-oikeuden tulkinnasta tai siitä, onko jokin päätös EU-perussopimusten mukainen. Jäsenvaltiot ja toimielimet ovat sitoutuneet siihen, että viime kädessä tulkintaepäselvyydet ratkaisee EU:n tuomioistuin. Vain näin voidaan turvata EU-oikeuden yhtäläinen ja te-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

hokas toteutuminen kaikissa jäsenvaltioissa. Järjestelmä on vuosikymmenien kuluessa nähty toimivaksi, eikä sen keskeisiin periaatteisiin ole kajottu, kun EU-perussopimuksia on muutoin muutettu.

4 Kaksoisiirtymä kasvustrategiana

(52) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston tavoitteeseen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä ja oikeudenmukaisesta EU:sta, joka on sitoutunut Pariisin ilmastopimuksen ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) toimeenpanoon. EU:sta voidaan rakentaa maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali talous, joka käyttää luonnonvaroja kestävästi sovittamalla yhteen taloudellisen, ympäristöllisen ja sosiaalisen kestävyysnäkökulmat.

(53) Suuri valiokunta toistaa näkemyksensä (SuVL 3/2020 vp) siitä, että Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan perustuvan hiilineutraalin yhteiskunnan tavoitteen on oltava lähes kaikkien EU-politiikkasektorien lähtökohtana. Suuri valiokunta toteaa, että ohjelmalla voidaan vastata ilmastohaasteeseen, vahvistaa resurssitehokkuutta, luoda uusia työpaikkoja ja luonnonvarojen kestävyys huomioivaa kasvua sekä edistää uutta innovatiivista teollisuutta ja investointeja. Suuri valiokunta katsoo, että siirtymä vähähiiliseen yhteiskuntaan tulee toteuttaa sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla. Oikeudenmukaista siirtymää on tuettava EU-budjetilla, ja siinä on tärkeää varmistaa alueelliset ja paikalliset olosuhteet sekä elinkeinojen, työllisyyden ja alku tuotannon toimintaedellytykset (YmVL 9/2021 vp, SuVL 3/2020 vp).

(54) Suuri valiokunta toteaa, että selonteossa esitelty horisontaalinen tavoite kunnianhimoisesta digitalisaation kehittämisestä on kiinteästi kytköksissä vihreään siirtymään. Samalla kun vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalin hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista, digitaalista siirtymää on pidettävä EU:n keskeisenä kilpailukykytekijänä ja kasvun moottorina. Digitaalista siirtymää tulee edistää niin, että investoidaan innovatiiviseen teknologiaan ja digitaaliseen osaamiseen. Tavoitteeksi on asetettava se, että jokaisella on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua digitaaliseen muutokseen.

(55) Suuri valiokunta painottaa, että kaikilla yhteiskunnan ja talouden osa-alueilla on merkitystä, jotta vihreä ja digitaalinen siirtymä saadaan aikaan. Poliitikkojen johdonmukaisuus sekä sääntelyn vakaus ja sen ennustettavuus ovat onnistuneen kaksoisiirtymän edellytyksiä. Toimissa on pyrittävä teknologianeutraalisuuteen, kustannustehokkuuteen, johdonmukaisuuteen ja pitkäjänteisyyteen sekä suotuisan investointiympäristön luomiseen. Kyse on erityisesti siitä, että sovitaan yhteen ilmasto-, ympäristö-, maatalous-, teollisuus- ja kauppapolitiikan sekä innovaatio-, tutkimus- ja koulutustoiminnan sekä data- ja digitalouden tavoitteet tavalla, joka tukee kaksoisiirtymää. Kaksoisiirtymän saavuttamiseksi tarvitaan myös laaja-alaisia talouden rakenteita uudistavia toimia. Elpymispaketilla on näissä toimissa tärkeä merkitys.

(56) Suuri valiokunta arvioi, että selonteossa on hyvin tunnistettu muutostarpeita, jotka liittyvät kaksoisiirtymän toteutukseen eri politiikkasektoreilla. Näitä kysymyksiä käsitellään jäljempänä alaluvuissa 5—12.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

5 Ilmastoneutraali EU

(57) Suuri valiokunta katsoo, että ilmastoneutraali EU vuoteen 2050 mennessä on tavoite, jonka on ohjattava kaikkea päätöksentekoa EU:ssa. Tässä vältetään vahinkoa -periaate on keskeinen ohjenuora. Jotta ilmastomuutokseen voidaan vastata, EU:n on säilytettävä asemansa maailmanlaajuisen ilmastopolitiikan suunnannäyttäjänä sekä edistettävä Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteita, etenkin lämpenemisen rajoittamista 1,5 asteeseen. Tämä vaatii kunnianhimoisia, johdonmukaisia ja kaikki talouden sektorit kattavia politiikkatoimia. Kuten ympäristövaliokunta (YmVL 9/2021 vp) toteaa, Suomella on tässä työssä kokoaan suurempi rooli, koska kansallinen tavoitteemme hiilineutraalisuudesta vuonna 2035 on yksi kunnianhimoisimmista.

(58) **55-valmiuspaketti.** Suuri valiokunta katsoo, että selonteon ja mietinnön osuudet, jotka koskevat ilmastoneutraalia EU:ta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä, liittyvät kysymyksiin, joista Euroopan komissio on heinäkuussa 2021 antanut 55-valmiuspaketin. Valmiuspaketin päätavoitteena on panna toimeen EU:n ilmastolain velvoitteet, ja siihen sisältyy useita ilmasto-, energia- ja liikennelainsäädännön tarkistuksia ja uusia ehdotuksia. Suuri valiokunta ottaa ehdotuksiin kantaa niitä koskevien U- ja E-kirjeiden perusteella. Yleisenä arvionaan suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että Suomen ensisijainen tavoite tulee olla se, että fossiilisia päästöjä vähennetään kunnianhimoisesti ja kustannustehokkaasti erityisesti energiantuotannossa. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää, että pitkän aikavälin ilmastotoimet toteutetaan siten, että EU:sta tehdään hiilineutraali ennen vuotta 2050 ja saavutetaan vuodelle 2030 asetettu 55 prosentin ilmasto-tavoite, joka voidaan myös ylittää (E 97/2021 vp 55-valmiuspaketti).

(59) **Päästökauppa.** Päästökauppa on yksi 55-valmiuspaketissa käsiteltävistä kysymyksistä, joita suuri valiokunta tulee käsittelemään erikseen valmiuspakettia koskevassa lausunnossaan. Yleisesti suuri valiokunta toteaa, että se yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että tärkein väline vähähiilisten ratkaisujen edistämiseen on päästökauppa. Yhtenäinen ja riittävän korkea päästöjen hinnoittelu on kustannustehokkain tapa saavuttaa päästövähennystavoitteet (TaVL 19/2021 vp, LiVL 14/2021 vp). Samalla tulee huolehtia eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyvyistä.

(60) **Uusiutuvat käyttövoimat ja liikenne.** Suuri valiokunta yhtyy selonteossa esitettyyn arvioon siitä, että liikenteen päästöjen vähentämiseksi EU:ssa on edistettävä sähköistymistä sekä kestävien vaihtoehtoisten polttoaineiden ja käyttövoimien tuotantoa. Lisäksi on kehitettävä jake-
luinfrastruktuuria kaikissa liikennemuodoissa. Liikenne- ja viestintävaliokunta (LiVL 14/2021 vp) arvioi, että tieliikenteen sähköistyminen etenee henkilöautoliikenteen osalta, mutta teiden tavaraliikenteessä sekä lento- ja meriliikenteessä käytetään nestemäisiä polttoaineita vielä pitkään. On tärkeää, että EU:n toimin ohjataan tehokkaasti uusiutuvia sekä uusiutuvalla energialla tuotettuja synteettisiä polttoaineita erityisesti lento- ja meriliikenteen sekä raskaan liikenteen käyttöön. Lisäksi on parannettava vähäpäästöisten ja päästöttömien ajoneuvojen saatavuutta ja lisättävä lentoliikenteen uusiutuvien polttoaineiden tuotantoa ja käyttöä. Sähköisiä joukkoliikennemuotoja, kevyttä liikennettä sekä raideliikennettä pitää edistää koko EU:n alueella.

(61) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että kestävään ja älykkääseen liikenteeseen siirtyminen on tärkeä tavoite. Kuten selonteossa todetaan, vedyllä voi olla keskeinen rooli tulevaisuudessa esimerkiksi teollisuusprosessien ja liikenteen päästöjen vähentäjänä. Liikenne- ja viestintävaliokunnan (LiVL 14/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että EU:n tulee edis-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

tää sellaisten teknologioiden kehittämistä, joilla voidaan korvata fossiilisia polttoaineita ja tuotteita puhtaasta sähköstä tuotetulla vedyllä tai synteettisillä polttoaineilla (sähköstä tuotteiksi- eli Power-to-X-ratkaisut). EU:n toimilla on edistettävä myös eurooppalaista akkuteollisuutta.

(62) **Edelläkävijyys.** Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että puhtaiden ratkaisujen markkinat kasvavat maailmalla kiihtyvää tahtia, koska päästöjä vähentävä teknologia kehittyy ja hinta laskee. Siirtymä ilmastoneutraaliin yhteiskuntaan tarjoaa eurooppalaiselle teollisuudelle runsaasti mahdollisuuksia siihen, että se voi kehittää puhtaiden uusien teknologioiden ja tuotteiden markkinoita. Suuri valiokunta toteaa, että EU:n on kyettävä hyödyntämään siirtymä ilmastoneutraaliin taloutteen keskeisenä kilpailukykytekijänä, joka avaa liiketoiminta- ja vientimahdollisuuksia. Tämä edellyttää nykytasoa merkittävämpää panostamista tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin. Elinkeinoelämän toimintaedellytyksistä huolehtiminen on tärkeää, sillä ilmastomuutosta ei voida torjua pelkästään julkisin varoin, vaan se edellyttää mittavia yksityisiä investointeja vähähiilisiin teknologioihin. Mahdollisten taloudellisten ohjauseinojen lisäksi voidaan tarvita kannusteita, kuten tukia vähähiilisiin investointeihin. Suuri valiokunta arvioi, että tulevaisuudessa vähähiilinen teknologia on suomalaisille yrityksille merkittävä kilpailuetu. Samalla voidaan vahvistaa hiilikädenjälkeä. Suomalaisten vientiyritysten ratkaisujen positiiviset ilmastovaikutukset voivat olla paljon kansallista hiilijalanjälkeämme suuremmat, koska yritysten ratkaisuilla voidaan vähentää niiden asiakkaiden päästöjä maailmalla.

(63) **Ilmastomuutoksen sopeutuminen.** Suuri valiokunta katsoo, että ilmastomuutoksen hillinnän ohella EU:n on panostettava siihen sopeutumiseen varautumalla sellaisiin vaikutuksiin, joita ei enää voida ehkäistä. Jos sopeutumistoimet tehdään riittävän ajoissa, niillä voidaan vähentää ilmastomuutoksesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia ja kustannuksia. Asiantuntijakuulemisissa on esitetty, että ilmastomuutokseen sopeutumisen olisi tullut näkyä selkeämmin selonteossa. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että ilmastokestävyys ja häiriöiden sietokyvyn kehittäminen sekä haavoittuvuuksien tunnistaminen ja tietopohjan parantaminen otetaan johdonmukaisesti osaksi eri sektoripolitiikkoja. Kaikkien toimien on oltava linjassa YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) ja Pariisin ilmastosopimuksen kanssa, ja niissä on huomioitava kansalliset erityispiirteet.

6 Luonnonvarojen kestävä käyttö

(64) Selonteon mukaisesti suuri valiokunta katsoo, että Suomen EU-politiikan tavoitteena tulee olla luonnonvarojen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä käyttö tavalla, joka turvaa paitsi luonnon monimuotoisuuden säilymisen myös tähän perustuvat elinkeinot. Ekologisen kestävyuden varmistaminen on asetettava EU-politiikkasektoreiden yhteiseksi tavoitteeksi.

(65) **Luonnon monimuotoisuus.** Valtioneuvoston ja ympäristövaliokunnan (YmVL 9/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että Euroopan luontopääoman säilyttäminen, ennallistaminen ja vahvistaminen on otettava keskeiseksi osaksi niitä EU-toimia, joilla tavoitellaan kestävä kasvua ja pyritään lisäämään EU:n kriisinsietokykyä. Euroopan luonnon monimuotoisuuden on oltava riittävän elpymisen tiellä vuoteen 2030 mennessä. EU:n biodiversiteettistrategia on tärkeä väline tämän tavoitteen saavuttamisessa. Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan näkemykseen (YmVL 9/2021 vp) siitä, että EU:n toimien lisäksi tarvitaan sitova globaali sopimus. Kansainvä-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

lisessä sääntely-ympäristössä on tärkeää löytää keinoja, jotka tukevat sekä luonnon monimuotoisuuden suojelua että ilmastonmuutoksen hillintää ja ilmastonmuutokseen sopeutumista.

(66) **Kiertotalous.** Suuri valiokunta katsoo ympäristövaliokunnan (YmVL 9/2021 vp) tavoin, että EU:ssa on vauhditettava kiertotalouteen siirtymistä, koska tällä tavoin voidaan tehostaa ilmastonmuutoksen hillintää ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä sekä vähentää riippuvuutta kriittisistä materiaaleista. Erityisesti rakentamisalan merkittävä kiertotalouden potentiaali on hyödynnettävä nykyistä paremmin.

(67) **Kestävä maatalous.** Suuri valiokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 9/2021 vp) arvioon siitä, että maatalous on metsätalouden ohella tärkeässä asemassa, kun pyritään saavuttamaan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteet. Yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) lähtökohtana on oltava se, että tuottajien asema arvoketjussa paranee ja ruoantuotanto jatkuu kannattavana koko EU-alueella. Ympäristövaliokunta (YmVL 9/2021 vp) katsoo, että YMP:n tukijärjestelmien tulee turvata se, että maanviljelijöillä on parhaimmat edellytykset ottaa käyttöön uusia ympäristöystävällisempiä tuotantotapoja. Poliittikkatoimet on kohdennettava niin, että niillä on suurin vaikuttavuus ympäristön tilaan. Maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVL 9/2021 vp) korostaa puolestaan tarvetta yksinkertaistaa tukijärjestelmiä ja vähentää hallinnollista taakkaa sekä vahvistaa ruokaturvan ja ruoantuotantoketjujen kriisinsietokykyä, kun EU:n huoltovarmuutta kehitetään.

(68) Suuri valiokunta pitää maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 9/2021 vp) ja ympäristövaliokunnan (YmVL 9/2021 vp) tavoin myönteisenä, että EU:ssa on käynnissä siirtymä perinteisestä maataloustuotantoon ja markkinoihin keskittyvästä politiikasta kohti koko ruokaketjun kattavaa ruokapolitiikkaa. Tässä siirtymässä on huomioitava tasapainoisella ja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla näkökulmat, jotka liittyvät ruoantuottajien tulotasoon ja asemaan elintarvikeketjussa, ympäristö- ja ilmastokysymyksiin, ruoan turvallisuus- ja terveellisyysnäkökohtiin sekä eläinten hyvinvointiin. On tärkeää, että EU:n ruokajärjestelmää kehitetään entistä kestävämpään suuntaan. Maatalouden päästöjen vähentämisen, kestävään maankäytön ja hiilinielujen kasvattamisen, tuotantoeläinten hyvän kohtelun ja antibioottiresistenssin torjunnan merkitys kasvaa, ja näihin tavoitteisiin tulee pyrkiä tehokkaalla keinovalikoimalla. EU:n elintarvikealan yhtenäiset lainsäädäntövaatimukset ovat tärkeitä suomalaisten elintarvikeyritysten vientimahdollisuuksille. Korkean laadun ja uusien innovaatioiden lisäksi Suomen vahvuuksia ovat mikrobilääkkeiden vähäinen käyttö ja eläinten hyvinvoinnin korkea taso. Myös kasvispainotteisen ruokavalion yleistymisen tarjoaa uusia taloudellisia mahdollisuuksia suomalaisille tuottajille ja yrityksille (YmVL 9/2021 vp).

(69) **Metsäasiat ja EU.** Suuri valiokunta toteaa, ettei EU:n perussopimukseen sisälly yhteistä metsäpolitiikkaa. Metsäpolitiikan tulee jatkossakin olla kansallisen päätäntävällän piirissä. Monilla EU-toimilla erityisesti maatalous-, ympäristö- sekä ilmasto- ja energiapolitiikan alalla on kuitenkin vaikutuksia suoraan tai välillisesti myös metsätalouteen ja -teollisuuteen. On tärkeää, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti yhdessä muiden metsäisten jäsenvaltioiden kanssa näiden toimien valmisteluun ja metsien taloudellisen käytön, hiilensidonnan ja ilmastotoimien sekä monimuotoisuuden näkökulmien yhteensovittamiseen, jotta poliittikkatoimet kokonaisuutena ovat onnistuneita (MmVL 9/2021 vp). EU:ssa tarvitaan lisää metsiä koskevaa tieteellistä tietoa päätöksenteon tueksi. Metsien käytössä on huomioitava myös luontokadon torjunta (YmVL 9/2021 vp).

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(70) **Nielut ja maankäyttö.** Maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsiä koskeva LULUCF-asetus on yksi 55-valmiuspaketissa käsiteltävistä kysymyksistä, joita suuri valiokunta tulee käsittelemään erikseen valmiuspakettia koskevassa lausunnossaan. Yleisesti suuri valiokunta toteaa, että asetuksessa tulisi kannustaa varastojen ja nielujen vahvistamiseen nykyistä paremmin sekä mahdollistaa niiden ottaminen huomioon taakanjakosektorilla joustoina kuten nykyisessä järjestelmässä.

7 Sisämarkkinat ja teknologinen kilpailukyky

(71) Suuri valiokunta yhtyy selonteossa esitettyyn arvioon siitä, että sisämarkkinat ovat keskeinen EU:n tuottavuuskasvun, vaurauden ja hyvinvoinnin lähde. Toimivat sisämarkkinat ovat Euroopan kilpailukyvyn ja kestäväen kasvun kulmakiviä ja edellytys sille, että yritykset ja kansalaiset voivat hyödyntää myös uusien teknologioiden ja palveluiden tarjoamia mahdollisuuksia.

(72) **Sisämarkkinoiden toiminta.** Suuri valiokunta katsoo, että sisämarkkinoiden häiriötön toiminta on yksi keskeisimmistä kansallisen EU-politiikan tavoitteista. Asiantuntijakuulemisissa on korostettu, että EU:n kilpailukyvyn takaamiseksi ei ole riittävää, että sisämarkkinoiden toiminta palautetaan koronapandemiaa edeltävään tilaan, vaan sen toimintaa on tehostettava merkittävästi. Tämä koskee erityisesti palvelumarkkinoita ja digitaalisia sisämarkkinoita. Suuri valiokunta toteaa, että sisämarkkinoiden on oltava avoimet ja perustuttava reiluun kilpailuun. Kaiken kokoisilla yrityksillä on oltava tasavertaiset toimintaedellytykset ja mahdollisuudet markkinoille pääsyyn. Samanaikaisesti sisämarkkinoilla toimivien kolmansien maiden yritysten on noudatettava samoja sääntöjä, joita eurooppalaisilta yrityksiltä ja teollisuudelta edellytetään kotimarkkinoillaan. EU:n sisämarkkinapolitiikka, mukaan lukien kilpailu- ja valtiontukipolitiikka, ei voi lähteä vain EU:n sisäisistä tarpeista käsin, vaan sitä on sopeutettava kiristyvään geotaloudelliseen kilpailuun.

(73) **Talouden digitaalinen muutos.** Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että EU:n on kurottava kiinni Kiinan ja Yhdysvaltain teknologista etumatkaa innovatiivisten teknologioiden kehityksessä, vahvistettava EU:n kilpailukyvyn kannalta merkittäviä toimitus- ja arvoketjuja ja kehitettävä EU:n digitaalista ja teknologista riippumattomuutta. Innovatiiviset teknologiat, kuten tekoäly, kvanttiteknologia sekä 5G- ja 6G-teknologiat, mahdollistavat kestäväen kasvun, liiketoiminnan uudistumisen ja edistävät digitaalista siirtymää. Asiantuntijakuulemisissa on kiinnitetty huomiota erityisesti siihen, että sisämarkkinoilta ovat puuttuneet alustatalouden, niiden maksujärjestelmien ja datan hyödyntämisen standardit. Tämän lisäksi EU-lainsäädäntö ei ole riittäväällä tavalla edistänyt sellaista liiketoimintaympäristöä, joka tukisi eurooppalaisten pilvipalvelujen kehittämistä. Myös kasvun verkostovaikutukset ovat jääneet saavuttamatta. Uusien innovatiivisten yritysten markkinoille tulo ja kasvu on ollut hidasta. T&K-painostusta kohdistetaan edelleen liikaa vanhojen hyödykkeiden kehittämiseen eikä uusien hyödykkeiden luomiseen. Kuten talousvaliokunta (TaVL 19/2021 vp) ja sivistysvaliokunta (SiVL 6/2021 vp) toteavat, EU:lta edellytetäänkin vahvaa kilpailu-, innovaatio- ja teollisuuspoliittista otetta sekä vahvaa tutkimuspohjaa ja kattavaa EU:n tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitusohjelmaa edellä kuvattujen ongelmien ratkaisemiseksi.

(74) Suuri valiokunta katsoo, että EU:n tulee olla globaali edelläkävijä ihmiskeskeisen datatalouden kehittämisessä sekä edistää datan saatavuutta ja yhteiskäyttöä. Onnistunut digitaalinen

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

siirtymä edellyttää vahvaa eurooppalaista datataloutta ja innovaatioita tukevaa datan hajautettua jakamista. Eurooppalaisilla yrityksillä ja kansalaisilla tulee olla mahdollisuus määrätä oman datansa hallinnasta ja oikeus valita palveluntoimittajansa avoimilta kilpailluilta markkinoilta. Julkiset ja yksityiset palvelut hyödyntävät usein samaa dataa. Siksi näiden sektorien toimet tiedon hyödyntämisessä on sovittava yhteen. Suuri valiokunta korostaa, että EU:n kaikkien digitaalista ja datataloutta koskevien toimien tulee olla riittävän joustavia, jotta ne mukautuvat teknologian kehittymiseen. Toimien tulee myös kunnioittaa yhteisiä eurooppalaisia arvoja ja perusoikeuksia (SuVL 2/2021 vp). Sivistysvaliokunta katsoo (SiVL 6/2021 vp) lisäksi, että uusien teknologioiden kasvava merkitys edellyttää todennäköisesti myös aineettoman omaisuuden suojan nykyaikaistamista.

8 Avoin ja vastuullinen kauppapolitiikka

(75) Suuri valiokunta toteaa, että sisämarkkinoiden ohella EU:n yhteisellä kauppapolitiikalla sekä avoimella ja sääntöperustaisella kansainvälisellä kaupalla on keskeinen merkitys EU:n vauhdille ja vauraudelle. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n on lisättävä kykyään käyttää kauppapolitiikkaa omien tavoitteidensa ja arvojensa edistämiseen sekä etujensa puolustamiseen.

(76) **Kauppasuhteet.** Suuri valiokunta katsoo, että EU:n on kehitettävä kunnianhimoisesti kauppasuhteitaan ja vahvistettava kansainvälisten ja alueellisten kauppasopimusten verkostoa arvo- ja hankintaketjujen monipuolistamiseksi. Kauppapoliittisia resursseja on suunnattava keskeisille globaaleille kasvumarkkinoille, erityisesti Aasiaan. Tavoitteeksi on asetettava kaupan esteiden poistaminen, tasapuolisten kilpailuolosuhteiden varmistaminen, suomalaisten ja eurooppalaisten yritysten globaaleihin arvo- ja hankintaketjuihin kytkeytymisen helpottaminen sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) edistäminen. Samalla on vahvistettava kauppapoliittisten toimien toimeenpanoa EU:ssa. EU:n uskottavuuden kannalta on välttämätöntä, että neuvotellut sopimukset saadaan voimaan EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa. Kauppasopimusten voimaansaattaminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että kolmansien maiden yritykset voivat riitauttaa työ-, ympäristö- ja kuluttajansuojanormien kehittämisen EU-alueella.

(77) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:ssa on perusteltua tavoitella kauppapoliittista strategista autonomiaa, kunhan sen toimeenpano ei tarkoita protektionismia. Tämä ei olisi Suomen etu, koska olemme pieni, avoin, ulkomaankaupasta riippuvainen valtio. EU:n on kyettävä tekemään kauppapolitiikassaan ratkaisuja omista lähtökohdistaan ja suojautumaan epäreilulta tai ei-toivotulta kilpailulta kolmansien maiden kanssa, mutta samalla säilymään avoimena kaupalle ja investoinneille. Suomen kannalta on tärkeitä, että strategisen autonomian määrittelyssä varmistetaan sisämarkkinoiden avoimuus, reilu kilpailu ja vapaakauppa sekä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytykset.

(78) **Sääntelyvoima.** Suuri valiokunta korostaa EU:n sääntelyvoiman merkitystä EU:n globaalin vaikutusvallan kannalta. EU:lla on geoeconomista valtaa, koska se säätelee pääsyä sisämarkkinoille ja on yksi maailman johtavista kauppamahdeista. Asemansa vuoksi EU pystyy kehittämään globaaleja sääntöjä, mikä on EU-alueen yrityksille kilpailuetu. Talousvaliokunnan tavoin (TaVL 19/2021 vp) suuri valiokunta pitää 55-valmiuspaketin esitystä hiilidioksidipäästöjen rajamekanismista (CBAM) kunnianhimoisena esimerkkinä EU:n pyrkimyksestä asettaa ilmastota-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

voitteidensa saavuttamiseksi ja kilpailukykyänsä varmistamiseksi kansainvälinen standardi, jolla estetään hiilivuotoa, vaikutetaan ilmastonmuutosratkaisuihin myös EU:n ulkopuolella ja tasapuolistetaan kilpailuedellytyksiä kompensoimalla jäsenvaltioiden puhtaiden teknologioiden ja ei-fossiilisiin raaka-aineisiin siirtymisestä aiheutuvia korkeampia kustannuksia. EU:n on toimittava globaalisti aktiivisesti myös digitaalisen kaupan, datan hallinnan ja uusien teknologioiden sääntöjen asettajana. Nyt määritellyillä säännöillä voi olla pitkäaikainen vaikutus maailmantalouden digitalisaatiokehitykseen ja taloudelliseen toimintaympäristöön.

(79) **WTO-järjestelmän uudistus.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n tulee vahvistaa monenvälistä avointa ja sääntöperusteista kauppajärjestelmää ja uudistaa Maailman kauppajärjestö WTO:ta. Kaksiportaisen riitojenratkaisujärjestelmän toimintakyvyn palauttaminen ja transatlanttisen yhteistyön vahvistaminen ovat tärkeitä prioriteetteja. Asiantuntijakuulemisissa on myös pidetty tärkeänä, että EU pyrkii WTO:ssa vapauttamaan ympäristöteknologian sekä päästöjä vähentävien tuotteiden ja palveluiden kauppaa.

9 Sosiaalisesti kestävä EU ja kansalaisten hyvinvointi

(80) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n on toiminnallaan tuettava hyvinvointiyhteiskunnan kehittämistä ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamista.

(81) **Sosiaalinen ulottuvuus ja hyvinvointitalous.** Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 11/2021 vp) ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan (TyVL 6/2021 vp) tavoin suuri valiokunta pitää myönteisenä, että selonteossa nostetaan sosiaalisen ulottuvuuden kehittäminen ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin vahvistaminen tärkeäksi EU:n painopistealueeksi. Tätä kautta voidaan kehittää hyvinvointia ja vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että sosiaalisen ulottuvuuden lähtökohtana on jatkossakin jäsenvaltioiden järjestelmien monimuotoisuus. Työllisyyspolitiikan kansallisista erityispiirteistä, kuten sopimiseen perustuvasta työmarkkinajärjestelmästä, tulee pitää kiinni.

(82) Suuri valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston tavoitetta, jonka mukaan sosiaalisen ulottuvuuden aloitteiden tulee tukea pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittämistä. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että myös hyvinvointitalousnäkökulma otetaan EU-yhteistyössä vahvasti huomioon. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 11/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että Suomen on edistettävä sitä, että panostukset kansalaisten hyvinvointiin tukevat kestäväää talouskasvua ja kilpailukykyä. Sivistysvaliokunta katsoo, että liikunta ja urheilu sekä kulttuuri ja luovat alat on nähtävä tärkeänä osana hyvinvointitaloutta (SiVL 6/2021 vp).

(83) **Terveysuhkiin varautuminen.** Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 11/2021 vp) tavoin suuri valiokunta pitää välttämättömänä, että EU:n kykyä vastata ja varautua rajat ylittäviin terveysuhkiin vahvistetaan Euroopan terveysunionin toteutuksessa. EU:n on vahvistettava erityisesti Euroopan tautienhäikäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) ja Euroopan lääkeviraston (EMA) kriisivalmiuksia. Jäsenvaltioiden välisellä terveydenhuoltoalan yhteistyöllä voidaan vahvistaa Euroopan terveydenhuollon toimintakykyä ja terveysturvallisuutta. Vaikka terveysuhkien torjuntaan tarvitaankin EU-tason koordinaatiota, terveyspalvelujen järjestämisen tulee säilyä jatkossakin jäsenvaltioiden toimivallassa. EU:n terveyspolitiikan tulee tukea ja täydentää kansallisia toimia.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(84) Suuri valiokunta arvioi, että koronapandemian aikana on korostunut, miten tärkeitä on kehittää EU-tason huoltovarmuutta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 11/2021 vp) katsoo, että EU:n on seurattava kriittisten lääkkeiden sekä lääkinnällisten laitteiden ja tarvikkeiden saatavuutta myös kriisiaikojen ulkopuolella. EU:n yhteishankintamekanismia tulee kehittää, jotta jäsenvaltiot eivät kilpaile keskenään samoista resursseista. Jäsenvaltioilla tulee kuitenkin säilyä mahdollisuus kansallisiin kriittisiin hankintoihin.

(85) **Lapset ja nuoret.** Kuten selonteossa korostetaan, EU-politiikalla pyritään parantamaan nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointia. Tästä seuraa, että EU:n toiminnassa on otettava huomioon lasten ja nuorten näkökulma. Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että koronapandemia on osaltaan kärjistänyt nuorisotyöttömyyttä sekä lasten ja nuorten mielenterveysongelmia. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n rahoitusohjelmissa ja muissa toimitissa vahvistetaan lasten ja nuorten osallisuutta, tuetaan nuorisotyötä ja huomioidaan erittäin haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tuki. Nuorten moninaisuus on otettava huomioon nuoria koskevassa päätöksenteossa. Kuten sivistysvaliokunta toteaa (SiVL 6/2021 vp), Suomen on myös hyödynnettävä EU:n rahoitusinstrumentteja nuorten liikkuvuuden edistämiseksi korkeakouluissa, ammatillisessa koulutuksessa ja vapaaehtoistoiminnassa. Suuri valiokunta pitää komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin vuotuisessa unionin tilaa koskevassa puheessaan esille nostamaa ajatusta uudesta nuorten kansainvälisen työvaihdon Alma-ohjelmasta kiinnostavana avauksena, koska se täydentää nuorten mahdollisuuksia liikkua ja hakea kokemuksia EU:n alueella.

(86) **Koulutus ja osaaminen.** Sivistysvaliokunnan (SiVL 6/2021 vp) tavoin suuri valiokunta pitää tärkeänä, että koulutukseen liittyvien koordinoitujen EU-toimien tarve tunnistetaan EU:ssa. Suuri valiokunta muistuttaa, että EU:n globaali kilpailukyky ja kaksoissiiirtymään perustuvan kasvustrategian toteutus ovat riippuvaisia korkeasta osaamistasosta ja osaavan työvoiman saatavuudesta. EU:ssa on vahvistettava osaamisen tasoa työn ja työmarkkinoiden murroksen, koulutuksen ja työn digitalisaation vuoksi. Sivistysvaliokunnan lausuntoon (SiVL 6/2021 vp) viitaten suuri valiokunta katsoo, että Suomen on osallistuttava aktiivisesti eurooppalaisen koulutusalueen ja eurooppalaisen koulutusyhteistyön valmisteluihin. Koulutusta ja osaamista on kehitettävä yhdessä tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kanssa. Varsinainen päätöksenteko koulutuspolitiikasta tulee jatkossakin pitää jäsenvaltioissa.

10 Elpymistä ja kaksoissiiirtymää tukeva rahoitus

(87) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että talouden elpymistä tukeva rahoitus vauhdittaa osaltaan siiirtymistä uuteen vaiheeseen, jossa EU-alueen talouden ja kilpailukyvyn kehitys ankkuroituu vihreään kasvuun ja digitaaliseen talouteen.

(88) **Elpymisvälineen täytäntöönpano.** Elpymisvälineen tavoitteena on edistää EU:n taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhtenäisyyttä, parantaa jäsenvaltioiden palautumiskykyä korona-kriisistä ja tukea vihreää ja digitaalista siiirtymää. Suuri valiokunta painottaa, että elpymisväline on pantava täytäntöön tehokkaasti. Asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että elpymisväline antaa hyvän mahdollisuuden tukea talouden pidemmän aikavälin kasvumahdollisuuksia sekä ilmastopolitiikkaa ja digitalisaation hyödyntämistä. Jotta nämä tavoitteet toteutuvat, elpymisvälineeseen liittyvät varat tulee suunnata tehokkaasti tavoitteiden mukaisiin kohteisiin, myös tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä osaamistason nostamiseen. On myös tärkeää huomioida eurooppalai-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

sen ohjausjakson suositukset sekä pitää EU-rahoitus ehdollisena ja kytkeä se oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen.

(89) Kuten valtiovarainvaliokunta toteaa (VaVL 4/2021 vp), elpymisväline on poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu, joka ei toimi ennakkotapauksena. Valtiovarainvaliokunta katsoo, ettei Suomen tule hyväksyä vastaavan järjestelyn toistamista eikä myöskään hyväksyä järjestelyjä, jotka heikentävät jäsenvaltioiden kannustimia julkistalouksiensa tervehdyttämiseen ja kasvatavat rahoitus- ja makrovakausriskejä EU:ssa.

(90) **Kestävä rahoitus.** Suuri valiokunta pitää tärkeänä edistää kestävästä rahoituksesta osana oikeudenmukaista siirtymää. Tarvittavat hiilineutraaliutta edistävät investoinnit ovat kokonaisuutena mittaluokaltaan julkiselle taloudelle suuria, ja siksi rahoituskokonaisuuden tehokas, teknologia-neutraali ja läpinäkyvä kohdentaminen mahdollistaisivat tavoitteiden kannalta parhaan mahdollisen lopputuloksen.

(91) **Omat varat.** Suuri valiokunta katsoo, että Suomen on osallistuttava aktiivisesti ja etupainotteisesti EU:n uusien omien varojen kehittämiseen ja arvioitava niitä koskevia ehdotuksia, kuten digitaalivero ja hiilidioksidipäästöjen rajamekanismia kansallisen ja eurooppalaisen kokonaisedun kannalta ottaen huomioon myös budjettisuvereniteetin näkökulmat ja jäsenvaltioiden tasa-
puolisen kohtelun vaatimukset. Mahdollisista rahoituslähteistä mainittiin myös mm. rahoitustransaktiovero (SuVL 8/2020 vp). Uudistustyössä tulisi tarkastella, voisivatko EU:n omat varat aiempaa enemmän nojata sellaisiin tulolähteisiin, joiden käyttöönotto tukisi nykyistä tehokkaammin EU-politiikkoja ja joiden kerääminen voitaisiin toteuttaa tehokkaammin EU-tasolla. Uusilla omilla varoilla voitaisiin edistää esimerkiksi ilmasto- ja ympäristötavoitteita ja EU:n kilpailukykyä. Uusilla omilla varoilla voitaisiin pienentää elpymisvälineen takaisinmaksusta aiheutuvaa maksuosuutta (VaVL 4/2021 vp) ja vastaavasti myös jäsenvaltioiden BKTL-perusteisia jäsenmaksuja sekä vahvistaa EU:n toimien julkisen sektorin rahoitusasemaa (SuVL 8/2020 vp).

(92) **Alue- ja rakennepolitiikka.** Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että Suomelle on tärkeää, että alue- ja rakennepolitiikassa painotetaan kilpailukykyä, sosiaalista osallisuutta sekä vihreää ja digitaalista siirtymää tukevia uudistuksia. Tavoitteeksi on asetettava työpaikkojen luominen, yritysten kilpailukykyyn lisääminen, kestävä kasvu ja kehitys sekä kansalaisten elämänlaadun parantaminen. Hallintovaliokunta (HaVL 21/2021 vp) toteaa, että alue- ja rakennepolitiikan tulee kannustaa jäsenvaltioita tekemään rakenteellisia uudistuksia sekä tukemaan rakennemuutosten kohteena olevia sektoreita. Vähiten kehittyneiden alueiden tuelle on EU:ssa erityinen tarve. Suomen keskeinen erityiskysymys on Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttujen alueiden tukeminen.

(93) **Reilu verotus.** Suuri valiokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan (VaVL 4/2021 vp) tavoin selonteossa esitettyihin tavoitteisiin oikeudenmukaisesta, tehokkaasta ja kestävästä verotuksesta. Suomen on osallistuttava aktiivisesti verotuksen kehittämistyöhön, jonka tarkoituksena on rajoittaa aggressiivisesta veronsuunnittelusta sekä valtioiden välisestä verokilpailusta johtuvaa yhteisöveron rapautumista. Myös korruption, veronkierron ja harmaan talouden torjunnan toimia tulee jatkaa määrätietoisesti. Suomen tulee tukea sellaisia ratkaisuja, jotka turvaavat ja vahvistavat Suomen ja koko EU-alueen veropohjaa globaalisti kestäväällä tavalla sekä edistävät yritysten välistä reilua kilpailua puuttamalla haitalliseen verovälittelyyn. Suuri valiokunta arvioi, että Suo-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

messä on varauduttava keskustelemaan EU:ssa kansainvälisen yhteisöveron minimitasosta, jota on esitetty kansainvälisissä yhteyksissä (VaVL 4/2021 vp), ja arvioitava asiaa kansallisen edun ja budjettisuvereniteetin näkökulmasta.

11 Talous- ja rahaliitto EMU

(94) Suuri valiokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan (VaVL 4/2021 vp) arvioon siitä, että muutuvassa globaalissa ympäristössä toimivalla talous- ja rahaliitolla (EMU) on tärkeä merkitys EU:n yhteisille arvoille, kriisinkestävyydelle, poliittiselle koheesiolle sekä EU:n ja Suomen kokonaisturvallisuudelle. Suuri valiokunta toteaa, että keskustelu EMU:n uudistustarpeista on jo käynnistynyt, vaikka varsinaisia esityksiä ei vielä ole pöydällä. Suuri valiokunta pitää välttämättömänä, että kansalliset EMU:n muutostarpeita koskevat kannat valmistellaan etupainotteisesti yhdessä eduskunnan kanssa perustuslain 96 ja 97 §:ien mukaisesti.

(95) *Finanssipoliittinen sääntökehikko.* On selvää, että EMU:ssa vastuu talouspolitiikasta kuuluu jäsenvaltioille. Valtiovarainvaliokunnan (VaVL 4/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että EMU:n kehittäminen on Suomen etujen mukaista, sillä taloutemme on riippuvainen ulkomaankaupasta sekä muusta kansainvälisestä taloudellisesta kanssakäymisestä. EMU:n rakenteiden pitää olla sellaiset, etteivät erilaiset ulkoiset häiriöt vakavasti vaikeuta yleistä talouskehitystä ja vaaranna julkista taloutta. Jos euroalueen talous menestyy, se tukee myös Suomen talouskasvua, työllisyyttä ja rahoitusjärjestelmän vakautta. Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että EMU:n ja euroalueen toimintakykyä on parannettava myös kriisiaikojen ulkopuolella. Kehitystyössä pitää katsoa akuuttia kriisinhoitoa laajemmalle ja ennakoida myös tulevaa.

(96) Asiantuntijakuulemisissa on painotettu, että EMU:n menestyksen kannalta on keskeistä kehittää finanssipoliittisia sääntöjä aikaisempaa toimivampaan suuntaan. Valtiovarainvaliokunnan (VaVL 4/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että Suomen on toimittava aktiivisesti monimutkaiseksi muodostuneen finanssipoliitiikan sääntökehikon uudistamisessa, yksinkertaistamisessa ja uskottavuuden vahvistamisessa. Jäsenvaltioiden velkakestävyyteen ja vaihtotaseiden epätasapainoihin on keskityttävä entistä painokkaammin. Lisäksi on tärkeää, että sääntökehikko antaa jatkossa mahdollisuuden harjoittaa suhdannetilanteeseen nähden oikein mitoitettua finanssipoliitiikkaa. Poikkeuksellisissa tilanteissa sääntöjen täytyy joustaa, mutta ennalta sovitusti ja yhdenmukaisin kriteerein. Säännösten on oltava yksinkertainen ja yhteismitallinen, ja sen tulee kannustaa puskureiden luomiseen noususuhdanteissa, mutta ei kuitenkaan rajoittaa liiaksi finanssipoliittista liikkumavaraa laskusuhdanteissa.

(97) Asiantuntijakuulemisissa on myös korostettu, että uusien finanssipoliitiikan sääntöjen lisäksi EU tarvitsisi uskottavan valtioiden velkajärjestelymekanismin varmistamaan, että jokainen jäsenvaltio vastaa itse omista veloistaan ja markkinakuri toimii, kunhan mekanismi toteutetaan siten, ettei se lisää maksuvalmiuskriisin riskiä eikä vaaranna julkista taloutta. Valtioiden velkajärjestely loisi paremmat edellytykset markkinakurin tuomalle ohjausvaikutukselle, joka kannustaisi jäsenvaltioita vastuulliseen taloudenhoitoon. Samanaikaisesti jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinoinnissa keskeisessä roolissa olevaa eurooppalaista ohjausjaksoa on uudistettava, jotta se huomioi paremmin taloudellisten, sosiaalisten, työllisyys- ja ympäristötoimenpiteiden ja -politiikkojen vaikutukset toisiinsa sekä edistää samalla ekologista jälleenrakentamista. Asiantuntija-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

kuulemisissa on katsottu, että näin toimien voidaan edistää ja tukea hyvinvointitalousajattelua EU:ssa ja vaikuttaa siihen, että talouden rakenteet muuttuvat kestävämpään suuntaan.

(98) **Euroopan keskuspankin toimet.** Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille Euroopan keskuspankin (EKP) merkittävä rooli EMU:n viimekätisenä lainoittajana. Suuri valiokunta pitää valitettavana, että tämä näkökulma on jäänyt selonteossa huomioimatta. Suuri valiokunta katsoo, että myös Suomessa on varauduttava keskusteluun rahapolitiikan ja finanssipolitiikan välisestä yhteydestä. Myös valtiovarainvaliokunta (VaVL 4/2021 vp) nostaa esille finanssi- ja rahapolitiikan riittämättömän koordinaation sekä EKP:n rahapoliittisten vastuiden kasvun, minkä myötä euromaiden rahoitus on entistä riippuvaisempaa EKP:n tukitoimista. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen EU-poliittista linjaa muodostettaessa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota euromaiden ja EKP:n keskinäisriippuvuuteen.

(99) **Pankkiunioni ja sijoittajavastuu.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että pankkiunionin loppuunsaattaminen on tärkeätä rahoitusjärjestelmän integroitumisen edistämiseksi ja pankkijärjestelmän vakauden parantamiseksi. Kun pankkiunionissa edetään, pienenee uhka siitä, että yksittäisen pankin ongelmat leviävät rahoitusjärjestelmään laajemmin useita maita koskeviksi kriisiksi. Kuten valtiovarainvaliokunta (VaVL 4/2021 vp) toteaa, on perusteltua, että selonteossa painotetaan laajaa ja tehokasta sijoittajavastuuta, jotta pankkikriiseissä kyetään minimoimaan veronmaksajien kustannukset. Sijoittajavastuu on ensisijainen kriisinhoitotoimien rahoituslähde, ja yhteinen pankkikriisirahasto on vaihtoehtoista viimeinen.

(100) Suuri valiokunta arvioi, että yhteinen talletussuoja voisi oikein toteutettuna lisätä rahoitusvakautta, mikäli se perustuu reiluun, vakuutustyyppiseen järjestelyyn, jossa yhteisen talletussuojan maksut jakautuvat kulloistenkin riskien mukaisesti. Edellytyksenä yhteiseen talletussuojaan siirtymiselle on järjestämättömien saatavien väheneminen ensisijaisesti markkinaehtoisilla ratkaisuilla. Valtiovarainvaliokunta (VaVL 4/2021 vp) katsoo, että ennen yhteisvastuun syventämistä on tärkeää vähentää riskejä ja korjata eri maiden pankkien nykyiset ongelmat. Selonteon linjauksen mukaisesti ylivelkaantuneiden jäsenvaltioiden ja pankkien ongelmia on kyettävä hoitamaan ilman merkittäviä kielteisiä vaikutuksia EU:n rahoitus- ja pääomamarkkinoille. Valtioiden ja pankkien välistä kohtalon yhteyttä, kuin myös pankkien altistumisia kotivaltioidensa riskeille, pitää pystyä edelleen vähentämään. Myöskään mittavat keskuspankkien sijoitukset valtioiden joukkovelkakirjalainoihin eivät saisi estää hallittuja velkajärjestelyitä, minkä vuoksi valtioiden joukkovelkakirjalainojen yhteistoimintalausekkeita tulee edelleen vahvistaa. Mitkään toimenpiteet eivät saa lisätä finanssikriisin riskiä euroalueella tai heikentää EKP:n kykyä turvata euroalueen vakautta.

(101) **Pääomamarkkinaunioni.** Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisissa esitettyyn arvioon siitä, että pääomamarkkinaunionin kehittäminen on EMU:n kehittämistyössä tärkeää. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että pääomamarkkinaunioni on tarpeellinen, jotta EU:hun kyetään luomaan kilpailukykyiset ja tehokkaat rahoitusmarkkinat, joilla markkinariskit on hinnoiteltu oikein ja sijoittajavastuu toteutuu.

(102) **Euroopan vakausmekanismi.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, ettei Euroopan vakausmekanismia (EVM) koskevaa sääntelyä ole tarpeen tällä hetkellä uudistaa. Valtiovarainvaliokunnan tavoin suuri valiokunta kuitenkin pitää tärkeänä, että EVM:n kehittä-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

tämistä ja paikkaa EMU:n osana arvioidaan säännöllisesti (VaVL 4/2021 vp), erityisesti ottaen huomioon edellä valtioiden velkajärjestelystä ja pankkiunionin kehittämisestä esitetyt näkökohdat.

12 EU:n globaali rooli

(103) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että globaalit haasteet korostavat kansainvälisen yhteistyön merkitystä ja tarvetta vahvistaa EU:n ulkoista toimintakykyä, jotta EU voi reagoida nopeasti toimintaympäristön muutoksiin ja hallita suurvaltakilpailusta, valtioiden välisistä keskinäisriippuvuuksista, ilmastonmuutoksesta ja pandemian kaltaisista uhkista johtuvia riskejä.

(104) **Monenkeskinen yhteistyö.** Ulkoasiainvaliokunnan (UaVL 4/2021 vp) lailla suuri valiokunta katsoo, että EU:n vaikutusvallan kannalta on strategisesti tärkeää lujittaa kansainvälisiä monenkeskisiä järjestelmiä, mikä edellyttää aktiivista ulkopoliittista toimintaa sekä EU:lta että jäsenvaltioilta. Oikeudenmukaisen ja sääntöihin perustuvan monenkeskisen yhteistyöjärjestelmän kunnioittaminen ja järjestelmän vahvistaminen ovat tehokkaimpia tapoja ratkoa kasvavan keskinäisriippuvuuden maailmassa globaaleja ongelmia. YK-pohjaista sääntöihin perustuvaa monenvälistä järjestelmää on vahvistettava, tuettava ja uudistettava. Suomelle on EU-jäsenvaltiona tärkeää, että EU on sitoutunut järjestelmän ylläpitoon ja sen vahvistamiseen. Tämä on erityisen tärkeää nyt, kun järjestelmää haastetaan yhä avoimemmin ja suurvaltojen nopeasti muuttuneet keskinäiset suhteet vaikeuttavat yhteistyön tekemistä.

(105) **Arvoperustaisuus.** Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston tavoin nykyistä arvopohjaisempaa ulkosuhdetoimintaa, jotta EU kykenee edistämään omia tavoitteitaan muuttuneessa toimintaympäristössä (UaVL 4/2021 vp). EU:n kansainvälisessä toiminnassa on keskityttävä YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin (Agenda 2030), ilmastonmuutoksen ja luontokadon vastaisiin toimiin, luonnonvarojen hallintaan liittyviin kysymyksiin sekä yritysten yhteiskuntavastuuseen. Lisäksi EU:n kansainvälisessä toiminnassa on edistettävä universaaleja arvoja, kuten ihmis- ja perusoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta sekä rauhaa ja vapautta. Selonteon linjausten mukaisesti myös työoikeudelliset kysymykset sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen ovat tärkeitä kysymyksiä, joissa EU:n on hyvä tiivistää yhteistyötä samanmielisten maiden kanssa.

(106) **Pakotepolitiikka.** Ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2021 vp) katsoo, että EU:n pakotepolitiikan on oltava vaikuttavaa, oikeasuhtaista ja johdonmukaista. Pakotteita asetettaessa tulisi miettiä ennakolta myös sitä, millä ehdoilla niistä voidaan luopua. Pakotteiden vaikuttavuutta parantavat toimiva vuoropuhelu kumppaneiden kanssa ja pakotteiden yhdensuuntaisuus. Suojautuminen kolmansien maiden pakotteiden haitallisilta vaikutuksilta edellyttää myös EU-tason toimia, jotta EU:n häiriönsietokyky paranee.

(107) **Kehityspolitiikka.** Kuten ulkoasiainvaliokunta toteaa (UaVL 4/2021 vp), EU on kehitysyhteistyön merkittävin toimija maailmalla. Osallistumalla aktiivisesti EU:n kehityspolitiikan päätöksentekoon Suomella on mahdollisuus vaikuttaa kansainväliseen kehitysyhteistyöpolitiikkaan ja edistää omia tavoitteitaan, joita ovat muun muassa ihmisoikeuksien, demokratian ja hy-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

vän hallinnon edistäminen sekä kehitysyhteistyön suuntaaminen enenevässä määrin vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille.

(108) **Afrikka-politiikka.** Asiantuntijakuulemisissa on painotettu, että EU:n tavoitteeksi on asetettava tiiviimmät suhteet lähialueiden ja Afrikan maiden kanssa. EU:n ja Afrikan maiden suhteiden on pohjauduttava entistä vahvemmin poliittiseen vuoropuheluun, vastavuoroisuuteen ja kaupankäyntiin. Suuri valiokunta yhtyy näihin arvioihin.

(109) **Arktinen politiikka.** Selonteossa painotetaan EU:n arktisen politiikan vahvistamisen tärkeyttä. Suuri valiokunta pitää linjausta perusteltuna. Arktinen alue on jo pitkään ollut geopolitiikan keskiössä. Samanaikaisesti alueen herkkä luonto on koetuksella, kun kilpailu luonnonvaroisista kiihtyy. Kuten ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2021 vp) toteaa, EU:n on edistettävä arktisen alueen vakautta ja kestävä kehitystä. EU:n arktisen politiikan keskeisimpiä kysymyksiä ovat ilmastomuutoksen hillintä, alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen ja yhteisöjen hyvinvointi sekä riittävä EU-rahoitus. Alueen tärkeimmän yhteistyöfoorumien Arktisen neuvoston toimintaedellytyksiä ei saa vaarantaa.

(110) **Hallittu laajentuminen.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n laajentumispolitiikalla ja naapuruuspolitiikalla edistetään rauhaa, hyvinvointia ja vakautta Euroopassa. Jäsenyysperspektiivi on yksi vahvimista EU:n käytössä olevista instrumenteista, jolla se voi vaikuttaa lähialueen valtioiden politiikan kehitykseen. Länsi-Balkan on EU:lle strategisesti keskeinen alue, ja on tärkeää edelleen vahvistaa sen eurooppalaista perspektiiviä.

(111) **Suhteet Yhdysvaltoihin.** Suuri valiokunta katsoo selonteossa esitetyin tavoin että EU:n ja Yhdysvaltojen kumppanuuden edistäminen on tärkeää etenkin sääntöpohjaisen järjestelmän, taloudellisten suhteiden ja Euroopan turvallisuuden kannalta.

(112) **EU:n Venäjä-politiikan yhtenäisyys.** Selonteon mukaisesti suuri valiokunta katsoo, että EU:n Venäjä-politiikan yhtenäisyys on tärkeää Suomelle. Toimintaa ohjaavat ulkoasiainneuvoston vahvistamat periaatteet. Samalla EU:n tulee käydä vuoropuhelua ja tehdä yhteistyötä Venäjän kanssa esimerkiksi ilmasto- ja ympäristökysymyksissä.

(113) **Kiinan vaikutusvaltaan vastaaminen.** Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että Kiinan määrätietoiset pyrkimykset vahvistaa globaalia asemaansa edellyttävät EU:lta johdonmukaista politiikkaa. Euroopan arvoja ja etuja on puolustettava aiempaa vahvemmin.

(114) **Suhteet Isoon-Britanniaan.** Suuri valiokunta katsoo selonteossa esitetyin tavoin, että Ison-Britannian EU-eroa koskevien jo neuvoteltujen sopimusten asianmukaiseen täytäntöönpanoon ja soveltamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskeva pöytäkirja on erosopimuksen erottamaton osa, eikä sitä tule enää avata. Jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvissa asioissa on tärkeää, että Suomi rakentaa hyvät ja toimivat kahdenväliset suhteet Ison-Britannian kanssa. Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Ison-Britannian EU-ero on lisännyt EU-rakenteiden ulkopuolella tapahtuvaa ulko- ja turvallisuuspoliittista koordinaatiota suurimpien EU:n jäsenvaltioiden ja Ison-Britannian välillä. Ulkoasiainvaliokunnan mukaan Suomen tulisi aktiivisesti pyrkiä edistämään erilaisten EU:n ulkopuolisten yhteistyö-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

rakenteiden tuomista EU:n piiriin, koska EU-rakenteiden ulkopuolinen toiminta heikentää Suomen ja muiden pienten jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuuksia. (UaVL 4/2021 vp)

(115) **EU ja Turkki.** EU:n Turkki-politiikan on oltava pitkäjänteistä ja johdonmukaista suhteen kaikilla osa-alueilla. Ongelmiin on pyrittävä löytämään diplomatian keinoin kestäviä ratkaisuja. Vastakkainasettelua ja epävakautta vahvistavaan toimintaan on vastattava yhtenäisesti ja vahvasti.

(116) **Afganistanin tilanne.** Suuri valiokunta pitää Afganistanin tilannetta huolestuttavana sen mahdolliset humanitaariset, muuttoliike- ja turvallisuusvaikutukset huomioon ottaen. EU:n tulee löytää yhteinen lähestymistapa tilanteeseen vastaamiseksi. Sen tulee tehdä laajaa poliittista ja taloudellista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa ja pyrkiä estämään alueen humanitaarinen katastrofi. Afganistanista ei saa muodostua hallitsematonta muuttoliikkeen lähde tai kansainvälisen terrorismin alustaa. EU:n on jatkossakin pyrittävä olemaan merkittäviä toimija Afganistaniin liittyvissä kysymyksissä, joihin kuuluvat myös ihmisoikeudet, erityisesti naisten, tyttöjen ja vähemmistöjen oikeudet. Suuri valiokunta painottaa, että EU-yhteistyö ja jäsenvaltioiden välinen koordinaatio sekä kyky nopeaan toimintaan ovat keskeisiä kysymyksiä Afganistanin kaltaisissa tilanteissa. On tärkeätä, että EU ja sen jäsenvaltiot kykenisivät vastaavanlaisissa tilanteissa toimimaan nykyistä tehokkaammin ja yhtenäisemmin.

13 Lähestymistapa muuttoliikkeeseen

(117) Selonteossa esitetyllä tavalla suuri valiokunta katsoo, että muuttoliike moniulotteisena globaalina ilmiönä edellyttää EU:n sisäisen ja ulkoisen toiminnan yhdistäviä ratkaisuja. Näiden ratkaisujen on oltava sellaisia, joihin kaikki jäsenvaltiot sitoutuvat ja joilla voidaan vastata sekä EU:n sisäisiin tarpeisiin että muuttoliikkeen perimmäisiin syihin.

(118) **Muuttoliikkeen hallinta.** Suuri valiokunta katsoo, että maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa on tehtävä kokonaisvaltaisesti ajantasaisen tilannekuvan perusteella. Suuri valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että muuttoliikettä on tarkasteltava usean politiikka-alan kokonaisuutena. Tämä kokonaisuus kattaa yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen, paluupolitiikan, yhteistyön kolmansien maiden kanssa sekä laillisten väylien kehittämisen. Myös Schengen-alueen toimivuus ja uskottava ulkorajojen valvonta ja rajaturvallisuus edellyttävät nykyistä toimivampaa ja koordinoitumpaa muuttoliike- ja turvapaikkapolitiikkaa EU:ssa. (SuVL 9/2020 vp) Asiantuntijakuulemisissa on lisäksi katsottu, että uutena näkökulmana on tullut tarve löytää EU-tason ratkaisuja ja käydä globaalien tason keskusteluja tilanteista, joissa muuttoliikettä hyödynnetään hybridivaikuttamisen välineenä ja painostuskeinona toista valtiota vastaan.

(119) Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että jäsenvaltiot pääsevät sopuun yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistuksesta (SuVL 9/2020 vp). Suuri valiokunta arvioi, että kehitys Afganistanissa lisää painetta ratkaisujen löytämiseen. EU tarvitsee nykyistä toimivammat turvapaikka- ja paluumenettelyt, joilla voidaan varmistaa kansainvälisen oikeuden velvoitteita noudattaen, että suojelua tarjotaan nopeasti sitä tarvitseville ja että paluumenettelyyn ohjataan viipymättä ne, jotka eivät ole suojelun tarpeessa. Sujuvat ja laadukkaat menettelyt alkuvaiheen seulonnasta lähtien takaavat, että hakija voi luottaa asiansa asianmukaiseen käsittelyyn ja siihen, että häntä koskeva ratkaisu tehdään kohtuullisessa ajassa. Kaikessa toiminnassa on kunnioitettava kansainvälisen

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

oikeuden velvoitteita ja perus- ja ihmisoikeussopimuksia ja turvattava kansainvälistä suojelua tarvitsevien ja lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien oikeudet.

(120) Järjestelmän perustana tulee vastaisuudessakin olla oikeus hakea turvapaikkaa EU:ssa. On Suomen etu ulkorajavaltiona, että EU:lle luodaan kaikkia jäsenvaltioita sitova yhteisvastuumekanismi. Suomelle on myös tärkeää, että yhteisen turvapaikkajärjestelmän toimivuus varmistetaan niin normaalioloissa kuin muuttoliikepaineessa ja kriiseissä. Samalla on varmistettava, että menettelyt takaavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen, mukaan lukien hakijoiden oikeusturvan toteutumisen, asioiden yksilöllisen käsittelyn ja palautuskiellon (non-refoulement) periaatteen noudattamisen. Asiassa on huomioitava myös Istanbulin sopimuksen 60 artiklan määräykset sukupuolen huomioon ottamisesta turvapaikkamenettelyissä.

(121) Maahanmuuttopaineessa on keskeistä, että EU ja sen jäsenvaltiot jatkavat työtään juuri-syihin puuttumiseksi lähtömaissa. Vastaavasti on toteutettava toimia EU:hun suuntautuvien säännelyjen ja turvallisten väylien, kuten opiskelun ja työnteon polkujen, lisäämiseksi ja niiden saavutettavuuden kehittämiseksi. Työperäisen maahanmuuton edistämisellä on tärkeä merkitys EU:n työvoima- ja osaamisvajeen vähentämisessä. Tämän tavoitteen kannalta olisi tärkeää edistää myös EU-kansalaisten oikeutta liikkua vapaasti työntekijöinä jäsenvaltioiden välillä.

(122) Hallintovaliokunnan (HaVL 21/2021 vp) lausuntoon viitaten suuri valiokunta katsoo, että olennainen osa kokonaisratkaisua on luoda sellaiset tehokkaat ja kestävät palautusjärjestelmät, jotka tosiasiallisesti toimivat ja täyttävät kansainvälisen oikeuden velvoitteet. On tärkeää panna toimeen olemassa olevia takaisinottojärjestelyitä sekä solmia uusia. Vastaavasti vapaaehtoisen paluun järjestelyjä tulisi tehostaa nykyisestä. Tasaveroiset ja kestävät kumppanuudet lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa ovat keskeisiä. Tärkeitä ovat myös pakolaisten suojelu ja yhteistyö ihmiskaupan ja salakuljetusten ehkäisemiseksi.

(123) Suuri valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että on tärkeää myös käydä EU-tasolla keskustelua jäsenvaltioiden kotouttamiskysymyksistä. Vaikka kotouttaminen kuuluukin jäsenvaltioiden kansalliseen toimivaltaan, EU-yhteistyöllä ja EU-rahoitusta hyödyntämällä voidaan saavuttaa maahanmuuttajien kotouttamisessa merkittäviä hyötyjä. (SuVL 9/2020 vp)

(124) **Schengen-alueen kehittäminen.** Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston tavoitetta vahvistaa Schengen-aluetta tavalla, joka kattaa Schengen-alueen sisällä, ulkorajoilla ja kolmansissa maissa tehtävät toimet, teknologian hyväksikäytön sekä yhteistyön naapurimaiden kanssa, jotta sisärajoilta puuttuvat tarkastukset voidaan tehokkaasti kompensoida. Säännöstöä on kehitettävä niin, että sitä voidaan hyödyntää globaalien terveysuhkien torjunnassa ja niin, että tavarat ja olennaiset palvelut liikkuvat sisämarkkinoilla myös kriisitilanteissa.

14 Kokonaisturvallisuuden syventäminen

(125) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että muuttuva turvallisuusympäristö edellyttää ennakoivaa ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa EU:n ja sen jäsenvaltioiden turvallisuuden vahvistamiseksi. Laaja, ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden näkökohdat yhdistävä kokonaisturvallisuuden käsite on EU:lle merkittävä voimavara.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(126) **Yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka YTPP.** Ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2021 vp) ja puolustusvaliokunta (PuVL 3/2021 vp) tukevat selonteon linjauksia EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) vahvistamisesta ja kehittamisestä. EU:n on pystyttävä kantamaan vastuuta omasta ja lähialueidensa turvallisuudesta esimerkiksi EU:n kriisinhallinnan keinoin. Ulkoasiainvaliokunta ja puolustusvaliokunta pitävät tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti keskusteluun Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklan mukaisen yhteisvastuulausekkeen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42(7) artiklan mukaisen keskinäisen avunannon lausekkeen soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä ja korostaa niissä laajan turvallisuuskäsityksen merkitystä.

(127) Puolustusvaliokunnan (PuVL 3/2021 vp) mukaan EU-puolustusyhteistyön kehittämiseen on suhtauduttava ennakkoluulottomasti. Yhteistyöhankkeet lähentävät jäsenvaltioita sotilaallisesti keskenään ja lisäävät maiden keskinäistä solidaarisuutta, millä on Suomelle vahva turvallisuuspoliittinen merkitys. Kansallinen puolustussuunnittelu on kuitenkin aina tehtävä Suomen omiin tarpeisiin perustuen. Yhteistyötä tulee myös tehdä tavalla, joka takaa suomalaiselle puolustusteollisuudelle mahdollisuuden osallistua tasavertaisena kumppanina EU:n puolustusteolliseen yhteistyöhön.

(128) Puolustusvaliokunta katsoo (PuVL 3/2021 vp) lisäksi, että vaikka pääosa jäsenvaltioista hoitaa alueensa puolustuksen Nato-jäsenyyden kautta, EU tarvitsee myös tietyn Natosta riippumattoman sotilaallisen suorituskyvyn. Ison-Britannian EU-eron myötä keskustelut strategisesta autonomiasta voivat merkittävästikin vauhdittua tavalla, joka edellyttää Suomelta nykyistä suurempaa aktiivisuutta. EU:n kehitystä sotilaallisena toimijana vauhdittaa myös se, että Yhdysvallat katsoo yhä enemmän Aasiaan Euroopan sijaan ja kokee Kiinan — ei niinkään Venäjän — olevan sen pääasiallinen haastaja. EU joutuu siis joka tapauksessa aiempaa enemmän vastaamaan itse maanosan turvallisuudesta erityisesti hybridiuhkien osalta, jotka eivät laukaise Naton kollektiivisen puolustuksen viidettä artiklaa. Vastaavasti Suomen on edistettävä EU-huoltovarmuuden sotilaallisen ulottuvuuden kehittämistä. Puolustusvaliokunta korostaa EU:n yhtenäistä uhka-arviota määrittävän strategisen kompassin ja EU:n ja Naton toimivan yhteistyön merkitystä Suomelle. Erityisen hyödyllistä yhteistyö on hybridi-vaikuttamisen torjunnassa ja kyberpuolustuksen kehittämisessä ja digitalisaatioon ja uusiin teknologioihin, kuten tekoälyyn, liittyvissä kysymyksissä sekä sotilaallisen liikkuvuuden edistämässä. (PuVL 3/2021 vp)

(129) **Modernit turvallisuusuhat.** Suuri valiokunta tukee selonteon tavoitetta siitä, että hybridiuhkien torjuminen ja kyberturvallisuuden edistäminen vakiinnutetaan osaksi EU:n varautumista turvallisuusuhkiin. Kuten ulkoasiainvaliokunta (UaVL 4/2021 vp) ja puolustusvaliokunta (PuVL 3/2021 vp) toteavat, Helsingissä sijaitseva Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus on keskeinen työkalu, jolla voidaan kehittää jäsenvaltioiden yhteistyötä ja vahvistaa niiden toimintakykyä. Kyky tunnistaa ja ehkäistä disinformaatiota, epäasiallista vaalivaikuttamista ja muuta informaatiovaikuttamista on olennainen osa hybridiuhkien torjuntaa. Myös kyberturvallisuuteen kohdistuvia uhkia on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti ja kehitettävä siihen toimivat työkalut (LiVL 14/2021 vp, UaVL 4/2021 vp). Tavoitteeksi on asetettava vapaa, avoin ja turvallinen kyber-toimintaympäristö, jossa demokratiaperiaatetta, ihmisoikeuksia ja kansainvälistä oikeutta kunnioitetaan.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

(130) **Sisäinen turvallisuus ja oikeudellinen yhteistyö.** Suuri valiokunta katsoo, että sisäisen turvallisuuden ja oikeudellisen yhteistyön alalla on kehitettävä viranomaisten toimintaedellytyksiä. Jäsenvaltiot tarvitsevat tehokkaita EU-tason yhteistyömuotoja, jotta ne kykenevät vastaamaan muuttuviin turvallisuusuuhkiin ja torjumaan terrorismia, ehkäisemään väkivaltaista radikalisoitumista ja estämään rajat ylittävää rikollisuutta, kuten ihmiskauppaa ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä. Oikeudellisessa yhteistyössä tulee kiinnittää erityistä huomiota rikosten ennaltaehkäisyyn, uhrin asemaan ja siihen, että rikolliset saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen myös verkkoympäristössä ja teknologian kehittyessä. EU:n jäsenvaltioiden välisen yhteistyön perustana tulee olla se, että tuomiot ja päätökset tunnustetaan vastavuoroisesti niin rikos- kuin siviiliasioissa. Jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämisen on oltava vastavuoroiseen tunnustamiseen nähden toissijaista. Tällä tavoin kunnioitetaan jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien ja perinteiden eroja, jotka voivat olla huomattavia erityisesti rikos- ja siviilioikeuden alalla. (LaVL 6/2021 vp)

VI SUOMI EU-VAIKUTTAJANA

(131) Selonteon mukaisesti suuri valiokunta katsoo, että EU-vaikuttamisessa saavutetaan parhaita tuloksia ratkaisuhakuisella ja EU:n toimintakykyä tukevalla toiminnalla ja aktiivisella vaikuttamisella, jossa huomioidaan edellä IV luvussa kuvatun EU-tason toiminnan muuttuminen.

1 Peruseriaatteet

(132) Suuri valiokunta toteaa, että Suomen EU-vaikuttamisen keskeinen perusta on kokonaisvaltainen, huolellisesti yhteensovitettu kansallinen EU-politiikka ja ennakolta laaditut strategiset linjaukset tärkeissä kysymyksissä. Erityisesti komission laaja-alaiset ja eri politiikkasektorit ylittävät hankkeet vaativat kattavaa ennakoivaa poikkihallinnollista valmistelua ja perusteellisia vaikutusarviointeja. Sellaista tilannetta, jossa Suomen vaikuttaminen heikkenee kansallisen kannanmuodostuksen viiveiden vuoksi, ei saa syntyä. Myös eduskunnalla on velvollisuus ajoittaa toimintansa siten, että eduskunnan kannat ovat valmistelijoiden käytössä riittävän aikaisin ja vaikuttamisen kannalta otolliseen aikaan. Suomen neuvottelutavoitteita on edistettävä EU:ssa myös eduskuntakäsittelyn aikana, kunhan neuvottelukumppaneille annetaan tieto siitä, että asian kansallinen käsittely on kesken.

(133) Suuri valiokunta katsoo, että pienenä jäsenvaltiona Suomi voi saavuttaa EU:ssa äänimääränsä suuremman painoarvon vain toimimalla aktiivisesti, ennustettavasti ja yhteistyökykyisesti tuomalla esille sekä kansallisia kantojaan että näkemyksiään eurooppalaisesta kokonaisedusta. On tärkeätä, että Suomen kantoja edistetään valmistelun jokaisessa vaiheessa ja kaikilla tasoilla virkamiehistä ministereihin asti. Tuloksellisen EU-vaikuttamisen edellytyksenä on aina hyvä asiaosaaminen ja neuvottelutaidot. Sisältökysymysten lisäksi Suomen kantoja ajavien tahojen on hallittava EU-toimielinten käytänteet sekä pystyttävä hyödyntämään myös epävirallisia vaikuttamiskanavia.

2 EU-vaikuttamisen kehittäminen

(134) Suuri valiokunta painottaa, että EU-vaikuttamisen on oltava varhaista ja tulevaa ennakoivaa. Asiantuntijakuulemisissa on korostettu, että Suomen ennakko-vaikuttamista on tehostettava

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

nykyisestä. Muiden jäsenvaltioiden ja toimijoiden käytänteet osoittavat, että vaikuttamalla varhaisessa vaiheessa ja esittämällä omia kansallisia aloitteita voidaan parhaiten suunnata komission ja muiden EU-toimielinten toimintaa omien intressiensä mukaisesti. Vain tällaisella aloitteellisuudella ja strategisella ennakoinnilla voidaan vaikuttaa niin, että Suomen aloitteet etenevät osaksi EU:n agenda ja Suomen näkemykset ja kansalliset erityiskysymykset tulevat huomioituiksi jo ennakolta pohjaesityksissä. Vaikuttaminen on aina sitä vaikeampaa, mitä pidemmälle EU-toimien valmistelu etenee. Suuri valiokunta katsoo, että Suomen etujen ajaminen ja EU-asioiden strateginen ohjaaminen edellyttävät toimintatapojen kehittämistä ja vaativat riittäviä resursseja valtioneuvostossa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanottoa, jonka mukaan

eduskunta edellyttää, että valtioneuvostolla on valmiudet ennakkollisesti vaikuttaa erityisesti Euroopan komission tulevien lainsäädäntöaloitteiden sisältöön ja tähän työhön on ohjattava riittävät resurssit.

(135) Suuri valiokunta korostaa aktiivista yhteydenpitoa kaikkiin keskeisiin EU-toimielimiin, jäsenvaltioihin ja muihin toimijoihin. Yhteistyökumppaneita on haettava ennakkoluulottomasti ja tilannekohtaisesti. Euroopan komission lisäksi vaikuttamista on suunnattava Euroopan parlamentin, sen avainhenkilöiden ja eurooppalaisten poliittisten ryhmien toimintaan, ja kantoja on edistettävä myös jäsenvaltioiden kahdenvälisissä suhteissa. Suomen tulee myös osallistua tuomioistuinasioiden käsittelyyn EU-tuomioistuimessa. Menestys tuomioistuimissa riippuu oikeudellisten argumenttien painavuudesta, eikä jäsenvaltion äänimäärällä ole siellä vastaavaa merkitystä kuin neuvostossa. Toiminta EU-tuomioistuimissa on nähtävä poliittista vaikuttamista tukevana toimintana, ja se on sovitettava strategisesti yhteen muun vaikuttamistyön kanssa.

(136) Suuri valiokunta arvioi valtioneuvoston tavoin, että myös EU-rekrytoinnit liittyvät keskeisesti Suomen EU-vaikuttamisen kokonaisuuteen. Suomalaisten virkamiesten suhteellinen osuus EU-toimielimissä uhkaa vähentyä, kun nykyiset suomalaiset virkamiehet jäävät eläkkeelle. Suomen etuna on se, että EU:n virkamiehistössä on sellaisia asiantuntijoita, jotka ymmärtävät Suomen erityispiirteitä. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto kehittää tapoja, joilla EU-toimielimiin saadaan enemmän suomalaisia virkamiehiä. Kuten Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo, tässä työssä on tärkeitä edistää myös Ahvenanmaan itsehallinnon tuntevien suomalaisten rekrytointeja.

3 Edunvalvonta kansallisissa erityiskysymyksissä

(137) Suuri valiokunta toteaa, että Suomen on ylläpidettävä korkeaa kunnianhimon tasoa EU-edunvalvonnassa ja kyettävä esittämään neuvottelukumppaneillemme perusteltua tietoa Suomen erityispiirteistä, sillä tarpeemme poikkeavat tietyissä kysymyksissä EU:n muista jäsenvaltioista.

(138) **Asumiseen perustuva sosiaaliturva.** Suuri valiokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 11/2021 vp) arvioon siitä, että suomalaiselle sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmälle keskeisin EU-politiikkaa koskeva kysymys on se, miten Suomen verorahoitteinen asumisperusteinen sosiaaliturvajärjestelmä pystytään säilyttämään ja sen kestävyys turvaamaan, kun muutokset siihen joudutaan tekemään yksittäisinä, sisämarkkinalainsäädännön kehitykseen liittyvinä ratkaisuin. EU-neuvotteluissa on tuotava selkeästi esille se, että suomalaisella sosiaaliturvajärjes-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

telmällä on tärkeä tehtävä yhteiskunnan sosiaalisen koheesion ja tasa-arvon ylläpitämisessä. Vastaavasti on varmistettava, että sosiaali- ja terveyspolitiikka sekä -järjestelmät, kuten eläkejärjestelmä, ovat jatkossakin kansallisessa toimivallassa.

(139) **Suomen metsät.** Maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 9/2021 vp) ja ympäristövaliokunnan (YmVL 9/2021 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että Suomessa metsillä on keskeinen merkitys taloudelle, työllisyydelle, luonnon monimuotoisuudelle ja virkistyskäytölle. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että metsäteollisuus on Suomelle tärkeä, ja sen merkitys voi edelleen vahvistua uusien fossiilisia korvaavien tuotteiden ja raaka-aineiden myötä. On tärkeää, että Suomi tuo EU:n päätöksenteossa esille kestävän metsätalouden perusteita ja sitä, että Suomelle merkittävänä ominaispiirteenä on puun tarjonnan nojautuminen perhemetsänomistajiin. Toimien valmistelussa on huomioitava tämän ryhmän oikeudenmukainen kohtelu ja varmistettava se, että kansallinen kestävä metsätalous ja biotalousinvestoinnit voivat jatkua. Kestävässä metsätaloudessa korostuu toiminnan pitkäjänteisyys, jotta voidaan varmistaa metsien taloudellinen elinkelpoisuus ja monimuotoisuus.

(140) **Harva-asutus ja pitkät etäisyydet.** Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että EU-toimielimet ja muut jäsenvaltiot ovat tiedostaneet hyvin sen, että harvaan asutut alueet, pitkät etäisyydet ja pohjoinen sijainti ovat Suomen tärkeitä kansallisia erityiskysymyksiä erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikassa ja maatalouspolitiikassa. Alue- ja rakennepolitiikassa Suomelle tärkeää on Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttujen alueiden erityistuki. Yhteisen maatalouspolitiikan tuilla ja nykytasaisen saannon turvaamisella on puolestaan keskeinen merkitys sille, että maataloutemme kilpailuedellytykset ja ruoantuotannon toimintaedellytykset pystytään varmistamaan ja tuotanto turvaamaan kaikkialla Suomessa.

(141) **Pohjoinen ulottuvuus ja Itämeri.** Suuri valiokunta katsoo ulkoasiainvaliokunnan (UaVL 4/2021 vp) tavoin, että Suomelle on tärkeää varmistaa EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikan jatkuvuus. Tähän politiikkaan perustuvat kumppanuussuhteet tarjoavat välineitä Suomen ja EU:n tavoitteiden edistämiseksi arktisella alueella, Itämeren alueella sekä EU:n ja Venäjän raja-alueilla esimerkiksi ilmasto- ja ympäristöyhteistyössä ja ydinturvallisuudessa.

(142) Suuri valiokunta tukee maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 9/2021 vp) ja ympäristövaliokunnan (YmVL 9/2021 vp) tavoin valtioneuvoston tavoitetta nostaa Itämeren pelastaminen EU:n kärkihankkeeksi. Itämeren suojelutyö on tuottanut merkittäviä tuloksia, ja tätä työtä on tärkeää jatkaa. Itämeren suojelun kannalta keskeisessä asemassa ovat toimenpiteet maatalouden vesiensuojelun tehostamiseksi. Myös kalatalouden harjoittamista Itämerellä tulee edistää ekologisesti ja kestävästi yhteisen kalastuspolitiikan keinoin.

VII EDUSKUNNAN OSALLISTUMINEN EU-ASIOIDEN VALMISTELUUN

(143) Eduskunnan osallistumisesta kansallisen EU-politiikan muotoiluun säädetään perustuslain 93, 96 ja 97 §:ssä. Näissä perustuslain säännöksissä osoitetaan valtioneuvostolle EU-asioiden kansallinen valmistelu- ja toimeenpanovalta ja säädetään eduskunnan oikeudesta osallistua ja myötävaikuttaa Suomen EU:ssa esittämien kantojen muotoiluun. Kuten valtioneuvosto toteaa, tavoitteena on varmistaa hyvä yhteistoiminta eduskunnan kanssa ja eduskunnan riittävä ja oikea-aikainen tiedonsaanti.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

1 Järjestelmän perusteet

(144) Suuri valiokunta toteaa, että perustuslain säännösten keskeisenä tarkoituksena on varmistaa, että valtiosäännön mukainen ylimpien valtioelinten toimivaltajako säilyy eheänä myös EU:ssa tehtävien päätösten kotimaisessa valmistelussa. Perustuslaki edellyttää, että valtioneuvosto hakee EU-asioissa ennakolta eduskunnan hyväksyntää toimintalinjalleen eduskunnan lainsäädäntö- tai budjettivallan piiriin kuuluvissa kysymyksissä (perustuslain 96 §, U-kirje). Perustuslaki antaa eduskunnalle myös rajoittamattoman oikeuden saada valtioneuvostolta tietoja asioiden valmistelusta EU:ssa. Tällöin EU-asia tulee eduskunnassa vireille silloin, kun suuri valiokunta pyytää tietoa tai valtioneuvosto katsoo tarpeelliseksi tuoda EU-asian eduskunnan tietoon sen merkityksellisyyden vuoksi (perustuslain 97 §, E-kirje). Viimeksi mainittuja ovat keskeisesti sellaiset EU-toiminnan kehittämistä ja kansallista EU-vaikuttamista koskevat kysymykset, joissa tehdään ennakolta sitoumuksia, jotka voivat myöhemmin supistaa eduskunnan liikkumatilaa.

(145) Suuri valiokunta pitää eduskunnan myötävaikuttamis- ja tietojensaantioikeutta sääteleviä perustuslain säännöksiä keskeisinä tekijöinä Suomen EU-kannanmuodostuksen demokraattisen katteen kannalta. EU-asioiden käsittelyjärjestelmä rakentuu eduskunnalle vastuullisen valtioneuvoston varaan. Järjestelmä varmistaa Suomen näkemysten riittävän poliittisen tuen kotimaassa, tekee niistä kestäviä EU-tason neuvotteluissa ja on tärkeä osa Suomen EU-vaikuttamista.

(146) Suuri valiokunta toteaa, että perustuslain 96 ja 97 §:n mukaisten U- ja E-kirjeiden kautta eduskunta ottaa kantaa EU-esitysten kaikkiin oikeudellisiin ja poliittisiin kysymyksiin toissijaisuusperiaate mukaan lukien. Tästä syystä valiokunta on pidättyvästi esittänyt täysistunnolle, että täysistunto tekisi EU-toimielimille toissijaisuusperiaatteen rikkomista koskevia muistutuksia. Perustuslakiin perustuvien eduskunnan valtaoikeuksien voidaan katsoa turvaavan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen pöytäkirja N:o 2:ssa kansallisille parlamenteille osoitettua toissijaisuusperiaatteen noudattamisen valvontaa koskevaa menettelyä (toissijaisuusmenettely) paremmin ja laajemmin eduskunnan vaikutusmahdollisuudet EU-asioiden käsittelyyn. Valiokunta ei myöskään pidä toissijaisuusmenettelyä tehokkaana keinona vaikuttaa EU-lainsäädäntöehdotusten sisältöön. Tässä menettelyssä arvioidaan komission alkuperäistä ehdotusta kapeasti toissijaisuusperiaatteen kannalta ajankohtana, jona lainsäädäntö on kokonaisuudessaan jo muutosten kohteena ministerineuvostossa ja Euroopan parlamentissa. Edellä esitetty huomioiden menettelyn lisäarvo eduskunnan valtaoikeuksien näkökulmasta on vähäinen, vaikka sitä voidaankin pitää eduskunnan valtaoikeuksia jossain määrin täydentävänä menettelynä. (SuVL 1/2013 vp, SuVM 1/2014 vp, SuVL 11/2018 vp) Suuri valiokunta katsoo, että eduskunta voi tehokkaimmin vaikuttaa ehdotusten toissijaisuusperiaatteen mukaisuuteen ohjaamalla valtioneuvoston toimintaa EU-neuvotteluissa.

2 Suuren valiokunnan asema

(147) Suuren valiokunnan keskeisenä tehtävänä on osallistua sellaisten EU-säädösten valmisteluun, joihin Suomi neuvottelujen päätteeksi sitoutuu. Toisin kuin muut valiokunnat, suuri valiokunta on päätöksiä tekevä, eikä täysistunnolle asioita valmisteleva toimielin.² Eduskunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa Suomen neuvottelutavoitteet syntyvät valtioneuvoston ja eduskun-

2 EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kysymyksissä ulkoasiainvaliokunta ilmaisee eduskunnan kannan suuren valiokunnan sijaan. Kaikki muut EU-politiikan alat, mukaan lukien kauppapolitiikka, kehityspolitiikka, sisäisten politiikkojen ulkosuhdekysymykset ja laajentuminen, kuuluvat suuren valiokunnan toimivaltaan.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

nan vuoropuhelun kautta siten, että suuren valiokunnan päätöksen mukainen eduskunnan kanta on valtioneuvostoa poliittisesti velvoittava toimintaohje ja "ohjeellinen lähtökohta" (EK—HE 318/1994 vp) sen neuvotellessa EU-tasolla. Suuri valiokunta ilmaisee eduskunnan kannan joko valiokunnan pöytäkirjaan kirjattavalla ponsimuotoisella lausumalla (SuVEK) tai perustelut sisällyttävällä lausunnolla.

(148) Suuri valiokunta päättää eduskunnan kannasta pääsääntöisesti erikoisvaliokuntia kuultaan, mutta se voi kiireellisissä tapauksissa toimia myös ilman erikoisvaliokuntavalmistelua (SuVTJ 15 §). Suuri valiokunta sovittaa tarvittaessa yhteen erikoisvaliokuntien ja valtioneuvoston kantoja. Näin turvataan sekä eduskunnan kannanmuodostuksen yhtenäisyys että asioiden riittävän laaja kansanvaltainen valmistelu. Suomella voi olla vain yksi kanta, jota edistetään EU-toimielimissä. Tilannetta, jossa neuvottelijoilla on epäselvyyttä Suomen kannasta, ei saa syntyä eduskunnan toiminnan johdosta. Valtioneuvostolla on puolestaan velvollisuus pitää eduskunta tietoisena neuvottelujen etenemisestä koko neuvotteluprosessin ajan U- ja E-jatkokirjein.

(149) Suuri valiokunta toteaa, että perustuslain 97 §:n 3 momentin mukaan pääministerin tulee antaa eduskunnalle tai sen valiokunnalle, pääsääntöisesti suurelle valiokunnalle,³ selvitys Eurooppa-neuvoston kokouksista ja muista päämiestason EU-neuvotteluista ennen niitä ja niiden jälkeen. Myös muita ministereitä kuullaan suuressa valiokunnassa ennen ministerineuvostojen kokouksia viime hetken neuvottelutilanteista, ja heillä on velvollisuus raportoida niiden tuloksista suurelle valiokunnalle myös jälkikäteen. Järjestelmään kuuluu se, että yllättävässä neuvottelutilanteessa, jossa päivitettyä eduskunnan kantaa ei ole mahdollista saada, ministerin tulee pyrkiä siihen neuvottelutulokseen, jonka hän arvioi parhaiten vastaavan eduskunnan tahtoa ja olevan Suomen kokonaisedun mukaista. Ministerin on tämän jälkeen tuotava viipymättä menettelyn perusteet suuren valiokunnan tietoon.

3 Kehittämistarpeet

(150) Suuri valiokunta katsoo, että perustuslain 96 ja 97 §:ää on arvioitava normikokonaisuutena, jossa pääpaino on sen varmistamisessa, että eduskunnalla on tosiasialliset mahdollisuudet myötävaikuttaa kannanmuodostukseen eduskunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa (SuVL 10/2011 vp, SuVL 1/2012 vp). Eduskunnan valtaoikeuksien ja vaikutusmahdollisuuksien kannalta avainasemassa on se, että eduskunnalle U- ja E-kirjeissä kuvatut kansalliset neuvottelutavoitteet on sovitettu yhteen valtioneuvostossa. Eduskunnalle annetun informaation tulee myös olla kattavaa ja oikea-aikaista siten, että eduskunnalla on tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa kansallisiin neuvottelutavoitteisiin ja sitä kautta neuvottelutulokseen. Vastaavasti ministerineuvostoasiakirjat on toimitettava eduskuntaan hyvissä ajoin ennen suuren valiokunnan kokousta, jotta suuren valiokunnan jäsenillä ja varajäsenillä on riittävä aika perehtyä kokouksessa esillä oleviin asioihin ennen päätöksentekoa. Näiden peruseriaatteiden tulee keskeisesti ohjata EU-asioiden valmistelijoita. Eduskuntaa ei koskaan saa asettaa jo tapahtuneiden tosiasioiden eteen.

(151) Suuri valiokunta toteaa, että perustuslain 50 §:n 3 momentin mukaista valtioneuvoston pyynnöstä suuren valiokunnan tekemää kaikkia valiokuntia sitovaa vaitiolomääräystä on pidettävä poikkeuksena eduskunnan asiakirjajulkisuusperiaatteen (SuVL 4/2020 vp). Tämän vuoksi

3 Eurooppa-neuvoston käsitellessä YUTP-asioita pääministeriä kuullaan ulkoasiainvaliokunnassa.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

valtioneuvoston vaihtolopyyntö on aina tehtävä mahdollisimman tarkkarajaisesti ja asian julkisuutta vähiten rajoittavalla tavalla. Lisäksi valtioneuvoston on toimitettava eduskuntaan välittömästi tieto vaihtolomääräyksen perusteiden raukeamisesta, jotta asiakirja voidaan tämän jälkeen julkistaa. Hyväksyttävänä vaihtolopyynnön perusteina voidaan erityisesti pitää Suomen neuvottelutavoitteiden turvaamista ja muiden jäsenvaltioiden neuvottelukantojen luottamuksellisuuden varmistamista.

(152) Edellä eduskunnan valtaoikeuksien turvaamisesta esitettyyn viitaten suuri valiokunta pitää perusteltuna, että valtioneuvosto toimittaa perustuslain 96 §:n mukaisesta asiasta E-kirjeen U-kirjeen sijaan, mikäli kyseessä on sellainen asia, joka tulee EU:ssa vireille poikkeuksellisen nopealla aikataululla ja myös sen käsittelyn arvioidaan etenevän ripeästi. Asian luonteen perustuslain 96 §:n mukaisena asiana on käytävä selkeästi ilmi valtioneuvoston E-kirjeestä. E-kirjeessä on perusteltava, miksi asiasta ei voitu laatia U-kirjettä. Suuri valiokunta toteaa, että se käsittelee tällaista E-kirjettä vastaavalla tavalla kuin U-kirjettä: E-kirje toimitetaan lausunnolle asianomaiseen erikoisvaliokuntaan, ja erikoisvaliokuntakäsittelyn jälkeen suuren valiokunnan muodostama eduskunnan kantaa on pidettävä valtioneuvostolle ohjeellisena lähtökohtana neuvotteluissa. EU-asioiden käsittelyjärjestelmän valtiosääntöoikeudellisista peruseriaatteista seuraa, että valtioneuvoston — ja myös Suomen kumppanimaiden — on voitava luottaa siihen, että Suomen neuvottelijat toimivat eduskunnan luottamuksen varassa eduskunnan kannan tultua kertaalleen hyväksytyksi. Mikäli valtioneuvosto toimittaa jälkikäteen samasta asiasta U-kirjeen, kun asian käsittely on tosiasiallisesti päätynyt EU:ssa, suuri valiokunta ei ota U-kirjettä enää sisällöllisesti käsiteltäväksi, vaan viittaa asiassa aikaisemmin antamaansa eduskunnan kantaan ja merkitsee selvityksen saaduksi. Suuri valiokunta esittää valtioneuvoston harkittavaksi valtioneuvoston toimintaa sääntelevien määräysten puitteissa, voisiko U-kirjeessä tällaisissa tilanteissa selkeästi todeta, ettei siinä esitetä uusia E-kirjeestä poikkeavia neuvottelutavoitteita. Tällainen toiminta selkeyttäisi U-kirjeen käsittelyä eduskunnassa asiana, joka ei enää edellytä suuren valiokunnan kannanmuodostusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Suuren valiokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 7/2020 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvostolla on valmiudet ennakollisesti vaikuttaa erityisesti komission tulevien lainsäädäntöaloitteiden sisältöön ja tähän työhön on ohjattava riittävät resurssit.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp

Helsingissä 8.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr

1. varapuheenjohtaja Jani Mäkelä ps

2. varapuheenjohtaja Merja Kyllönen vas

jäsen Eva Biaudet r

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Sari Essayah kd

jäsen Maria Guzenina sd

jäsen Jussi Halla-aho ps

jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk

jäsen Olli Immonen ps

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Anne Kalmari kesk

jäsen Pia Kauma kok

jäsen Ville Kaunisto kok

jäsen Kimmo Kiljunen sd

jäsen Johannes Koskinen sd

jäsen Suna Kymäläinen sd

jäsen Jouni Ovaska kesk

jäsen Lulu Ranne ps

jäsen Jussi Saramo vas

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Anne-Mari Virolainen kok

varajäsen Mari Holopainen vihr

varajäsen Matias Marttinen kok

varajäsen Hussein al-Tae sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Hallituksen EU-selonteko noudattaa hallitusohjelman linjauksia ja arvopainotuksia. EU-selonteossa todetaan, että yhteinen sisämarkkina on yksi EU:n suurimmista saavutuksista, ja sen toimivuus on edellytys koko EU-alueen kestäväälle kasvulle ja kilpailukyvyille.

On siis tärkeää kehittää EU:n sisämarkkinoita tavalla, joka vahvistaa kestäväää kasvua ja kilpailukykyä, mutta EU:n kriisinkestävyydelle olisi olennaista, että talous saatetaan kuntoon jokaisessa jäsenmaassa ja myös laajat ja perustavanlaatuiset uudistukset ovat välttämättömiä. Nykyiset järjestelmät eivät vie riittävästi uudistusten tielle, eikä velkaelvytys voi jatkua loputtomiin.

Tämä tilannekuva on helppo jakaa, mutta perussuomalaiset näkevät hallituksen linjasta poiketen, että unionin tulee pysyä itsenäisten kansallisvaltioiden kauppaliittona. Muu integraatio sekä valan- ja tulonsiirrot on lähtökohtaisesti torjuttava.

Elpymispaketti ja EU:n omat varat

EU:n elpymispaketti sisältää perustavanlaatuisia oikeudellisia ongelmia, eikä sille ole osoitettavissa selkeää ja hyväksyttävää oikeusperustaa unionin perussopimuksista. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 310 artiklan perusteella unionin talousarvioon otettavien tulojen ja menojen on oltava tasapainossa, eikä unioni voi rahoittaa toimintaansa ottamalla lainaa. SEUT 125 artikla sisältää lisäksi niin sanotun avustamiskieltolausekkeen, joka kieltää unionia ja jäsenmaita ottamasta vastatakseen toisen jäsenmaan taloudellisia vastuuta.

Oikeusvaltioperiaate edellyttää, että myös kriisitilanteissa edetään perussopimusten mukaisesti. Ei voida hyväksyä, että poliittiset päämäärät ja ideologiat ajavat EU:n perussopimusten ohi. Paketti murentaa EU:n sääntöperusteisuutta ja muuttaa olennaisesti unionin luonnetta sekä unionin toimielinten ja jäsenmaiden välisiä suhteita. Perussopimusten vääristäminen ja päämäärähakui- nen tulkinta vie luottamusta sopimus pohjaiseen järjestelmään ja aiheuttaa moraalikatkoa.

Pelkkä maininta elpymispaketin kertaluonteisuudesta ja ainutkertaisuudesta ei riitä. Selonteon olisi tullut tarjota kattavampi vaikutusarvio elpymisrahaston seurauksista ja EU:n integraatiokehityksestä. Unionissa on jo avoimesti sanottu, että elpymispaketista syntyy uusi toimintatapa ja pysyvä järjestely, jota tullaan käyttämään jälleen seuraavan kriisin kohdalla. Elpymispaketissa on kyse aikaisempaan ja myös unionisopimusten valtiosisäiseen voimaansaattamiseen nähden uudesta ja olennaisesta täysivaltaisuuden rajoituksesta eduskunnan budjettisuvereniteettiin. Lisäksi elpymispaketista koituvat riskit ja vastuut voivat olla kestävättömät Suomen julkiselle taloudelle ja suomalaisille veronmaksajille. Pahimmillaan vastuut voivat kasvaa tavalla, joka vaarantaa Suomen valtion mahdollisuudet vastata niistä velvoitteistaan, joita sillä perustuslain mukaan on.

EU on matkalla kohti tulonsiirtounionia ja laajempia yhteisvastuita. Tällaista kehitystä Suomen ei tule hyväksyä ja edistää. Tulonsiirtounionissa Suomi tulisi toimimaan maksajan roolissa. Paketin todelliset motiivit eivät liity koronakriisiin. Tätä tilaisuutta käytetään häikäilemättä EU:n finans-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 1

sipoliittisen integraation syventämiseksi. Lisäksi hallitus suhtautuu huolestuttavan avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän eli EU-budjetin tulopuolen kehittämiseen. Hallituksen mielestä EU:n omia varoja kehittämällä voidaan vähentää 750 miljardin euron elpymisvälineen takaisinmaksusta jäsenvaltioille aiheutuvaa maksuosuutta.

Perussuomalaisten näkemyksen mukaan EU:n omien varojen luominen lisää väistämättä suomalaisten verotaakkaa, ja siinä on kiistatta kyse suoran verotusoikeuden avaamisesta EU:lle. EU:n uusien tulonlähteiden käyttöönotto edellyttäisi laajaa yhteiskunnallista keskustelua Suomessa. Vero on vero, vaikka siitä käytettäisiin jotain muuta nimitystä. Emme voi hyväksyä verotusoikeuden siirtämistä unionille, koska se on keskeinen osa kansallista budjettisuvereniteettia.

Verotus ja määränemmistö päätökset

Selonteon kirjaus verotusta koskevan määränemmistö päätöksenteon käyttöönotosta, "määränemmistö päätöksenteon käyttöönottoa on mahdollista harkita poikkeuksellisesti harmaan talouden, haitallisen verokilpailun, veronkierron ja veropetosten torjumiseksi rajatuissa kokonaisuuksissa, esimerkiksi koskien jäsenvaltioiden välistä tietojenvaihtoa ja muuta hallinnollista yhteistyötä", on huolestuttava ja poikkeava Suomen aikaisemmasta kannasta.

EU:n veropolitiikassa ei tulisi siirtyä määränemmistö päätöksiin miltään osin. EU on viimeisen kymmenen vuoden aikana onnistunut toimeenpanemaan paljon direktiivejä, joilla ehkäistään harmaata taloutta ja veronkiertoa, eikä se ole vaatinut määränemmistö päätöksenteon käyttöönottoa. Niin asian tulee olla jatkossakin.

Kuten E-jatkokirjelmän EJ 7/2019 vp liiteasiakirjassa on aiemmin todettu, "siirtyminen määränemmistö päätöksentekoon ja/tai tavalliseen lainsäätämisyjärjestykseen verotuksen alalla saataisi kuitenkin käytännössä mahdollisen päätöksen konkreettisesta sisällöstä riippuen rajoittaa kansallisen budjettivallan käyttämistä. Kansallisen liikkumavaran tosiasiallinen kaventuminen verotuskysymyksissä voisi olla myös haitallista fiskaalisen neutraliteetin ja talouspolitiikan enustettavuuden näkökulmasta."

Perussuomalaiset suhtautuvat kielteisesti määränemmistö päätösten lisäämiseen myös juuri sillä hetkellä neutraalin tai myönteisen kuuloisessa tilanteessa, koska kerran pois annettua vaikutusvaltaa ei saada enää takaisin silloinkaan, jos tilanne joskus muuttuisi ja yksimielisyyden kautta tulevan vaikutusvallan sekä vipuvarren käyttö olisikin kansallisessa intressissä.

EU:n maahanmuuttopolitiikka

Hallitsematon maahanmuutto on pysäytettävä. Afrikan maiden väkiluvun moninkertaistuminen, Lähi-idän jatkuvat konfliktit ja ilmastonmuutos tulevat kasvattamaan maahanmuuttopainetta. Ratkaisu ei ole kuitenkaan isojen ihmismassojen siirtäminen Eurooppaan. Ratkaisuihin on päästävää lähtömaiden oloja vakauttamalla sekä lähialueilla sijaitsevia pakolaisleirejä väliaikaisesti käyttäen.

EU:ssa on käynnissä lukuisia asetus- ja direktiivimuutoshankkeita, jotka koskevat muun muassa pakolaisuuden määritelmää, turvapaikkamenettelyä, sosiaalietuuksia ja vastuunmäärittämistä.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 1

Tähän mennessä jäsenmaiden, Euroopan parlamentin ja komission kesken ei ole löytynyt yhteisymmärrystä sellaisesta turvapaikkapolitiikasta, joka vastaisi tämän ajan haasteita.

Monet jäsenmaat ovat kuitenkin ottaneet sillä aikaa entistä tiukemman linjan maahanmuuttopolitiikkaan ja niin myös Suomen tulisi tehdä. Erityisesti jäsenvaltioita velvoittava taakanjakoon perustuva yhteisvastuumekanismi ja sisäisten siirtojen lisääminen kasvattavat Euroopan vetovoimaa siirtolaisten keskuudessa entisestään ja houkuttelevat lisää tulijoita Eurooppaan. Tästä syystä uudistusten tarkoituksena pitäisi olla ensisijaisesti rajakontrollin ja palautusten tehostaminen ja hallitsemattomien siirtolaisvirtojen vähentäminen.

Nykyisellään siirtolaisliike Suomeen on riski kansantaloudelle ja kansalliselle turvallisuudelle. Tästä syystä EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistamisen lähtökohdaksi ei voi ottaa vain siirtolaisten ihmisoikeuksien suojelua, vaan jokaisen kansallisvaltion tehtävänä tulee olla ensisijaisesti omien rajojen turvaaminen ja kansalaistensa suojelu.

Eurooppaan laittomasti maahan tulleiden palauttaminen on ollut myös hyvin vaikeaa, koska lähtömaat eivät suostu ottamaan tulijoita vastaan. Palautussopimusten aikaansaamiseksi EU:n tulisi käyttää kauppa- ja viisumipolitiikkaa laajemmin hyödyksi. Lisäksi sen tulisi pikimmiten vaatia kehitysapurahojen sitomista palautuspolitiikkaan. Kehitysavun maksaminen maalle, joka ei ota vastaan omia kansalaisiaan, pitäisi lakkauttaa.

EU:n puolustusyhteistyö

Suomen kannattaa tehdä kansainvälistä yhteistyötä puolustuspolitiikassa silloin, kun se palvelee kansallista etuamme. Puolustusasioissa ensisijaista on oman maan aluepuolustusjärjestelmän ylläpito.

Erityisesti pohjoismainen yhteistyö ja kahdenkeskinen yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa on maallemme tärkeää. Suomen ei tule kannattaa EU-armeijaa tai yhteisiä EU-joukkoja, eikä Suomen tule luovuttaa päätösvaltaa joukkojensa käytöstä ulkopuolisille.

EU:n puolustusyhteistyössä pitää myös huomioida se, että Nato on selkeästi tärkein puolustusyhteistyön organisaatio ylivoimaisesti suurimmalle osalle EU-maita. Tästä syystä ei ole realistista ajatella, että EU:n puitteissa luotaisiin päällekkäisiä sotilaallisia rakenteita.

Nato on monenlaisten haasteiden edessä, jotka tuovat epävakautta myös EU:n alueen puolustukseen. Tähän liittyy kiinteästi myös Ison-Britannian ero EU:sta. Iso-Britannia on merkittävä sotilasvoima, ja on Suomen etu, että se pysyy mukana turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta päättävissä pöydissä.

Maa- ja metsätalous sekä meriliikenne

EU:n keskeistä politiikkasektoria, yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevat linjaukset rajoittuvat selonteossa vain pariin lauseeseen. Myös maaseudun kehittämissä politiikan merkitys Suomelle puuttuu kokonaan. Isossa kokonaiskuvassa maataloustuotannon tukemiseen ja maaseudun kehittämiseen tarkoitettun EU-rahoituksen osuus on EU:n rahoituskehyksissä alentunut asteittain vii-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 1

meisen kymmenen vuoden aikana. Tulevaisuuden ilmastovaateet lisäävät uhkakuvia entisestään. Myös huoltovarmuuden ja kotimaisen ruoan tuotannon vahvistamiseen tulisi jatkossa suhtautua entistä vakavammin ja kunnianhimoisemmin.

Selonteon olisi tullut korostaa metsiemme merkitystä talouden ja työllisyyden kannalta entistä painokkaammin. Suomen tulee viimeiseen asti pitää kiinni siitä, että metsäpolitiikka on kansallisen päätäntävällän piirissä, ja Suomen tulee olla vaikuttamassa vielä aktiivisemmin EU:n metsiin liittyvien politiikkatoimien valmisteluun.

EU vaatii nyt hiilinielujen kasvattamista ja puuttuu muun muassa metsien hoitoon, maankäyttöön sekä raaka-aine- ja energiantuotantoon EU-maissa. Suunnitelmat laittavat EU-maat eriarvoiseen asemaan, sillä ne vaikuttavat erityisesti metsäisten maiden talouteen ja niiden sosiaaliseen kestävyteen. Metsäisenä maana Suomi on joutumassa hyvin hankalaan tilanteeseen.

EU:n metsien hakkuukiellot voivat johtaa pahimmassa tapauksessa siihen, että tuotanto siirtyy EU:n ulkopuolelle, koska puupohjaisille tuotteille on kysyntää nyt ja tulevaisuudessa. Suomessa metsien merkitys tulonlähteenä on suurempi kuin muualla EU:ssa, sillä meillä metsätilojen keskikoko on yli kaksinkertainen unionin keskiarvoon verrattuna. Tästä syystä Suomen kannalta on olennaista, että alueelliset olot huomioidaan ja eurooppalaiset metsienkäytön periaatteet perustuvat oikeaan tietoon.

Lisäksi osana Fit for 55 -ilmastopakettia komissio ehdottaa päästökaupan laajentamista meriliikenteeseen. Merenkulku lisittäisiin osaksi EU:n nykyistä päästökauppajärjestelmää ja päästökauppaa sovellettaisiin sekä EU:n sisäisillä että osittain myös EU:n ja kolmansien maiden välillä merimatkoilla. Valitettavasti komission ehdotuksessa ei huomioida Suomen talviolosuhteita. Merenkulku on Suomelle elintärkeää. Suomen ulkomaankaupasta lähes 90 prosenttia kulkee meritse, ympäri vuoden kaikissa oloissa.

Ilmastotoimien, kilpailukyvyn ja kriisinkestävyden välille tulee löytyä tasapaino. Pahimmillaan liian kunnianhimoiset ilmastotavoitteet murentavat kotimaista ruoantuotantoa ja heikentävät kansallista kriisinkestävyttä. Ilmastotavoitteilla myös heikennetään kilpailukykyä ja tuhoaan suomalaisten yritysten toimintaedellytykset. Suomi on hoitanut ympäristöasiansa hyvin. Voidaan sanoa, että globaalissa maailmassa suomalainen teollisuus on itsessään ympäristöteko. Unionilta tulee löytyä ymmärrystä erityisolosuhteitamme kohtaan; olemme pitkien etäisyyksien harvaan asuttu ja kylmä maa, joka tarvitsee liikennettä ja energiaa.

Integraatiokehitys ja kansallisvaltiot

EU:sta on tullut yhteisö, joka ei noudata omia sääntöjään ja joka kiertää omia perussopimuksiaan aina uuden kriisin iskiessä. Kun integraatiossa ajaudutaan vakaviin ongelmiin, ratkaisuksi tarjotaan vain lisää integraatiota. Ongelmia ei voi ratkaista lisäämällä yhdentymistä entisestään. Tulevaisuudessa EU tulisi palauttaa yhteismarkkinoita ylläpitäväksi ja kehittäväksi kauppaliitoksi.

Yhä tiivistyvän unionin periaatteesta on päästettävä irti ja otettava isoja askelia taaksepäin. Liittoa valtion kaltaisia rakenteita tulee purkaa ja siirtyä kohti itsenäisten kansallisvaltioiden Euroop-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp
Vastalause 1

paa. Lisäksi EU:n on noudatettava omia sääntöjään ja jokaisen jäsenvaltion tulee vastata sille kuuluvista velvoitteistaan. Eurooppa tarvitsee menestyäkseen vahvoja kansallisvaltioita.

EU-tasoisessa sääntelyssä tulisi keskittyä ensisijaisesti terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyyn sekä ulkorajavalvonnan tehostamiseen. Nämä ovat kokonaisuuksia, jotka edellyttävät jäsenvaltioiden yhteisiä toimia ja joissa joukkovoimalla on ratkaiseva merkitys.

Selonteon valmistelu ja Suomen EU-tulevaisuus

EU:n selonteon valmistelu on ollut kapeapohjaista. Hallitus ei ole osoittanut mielenkiintoa kansalaisyhteiskunnan näkemysten kuulemiseen. Tämä on ollut luultavasti tietoinen valinta, jotta EU-politiikan suurimmista linjoista ei käytäisi sen laajempaa yhteiskunnallista keskustelua.

Suomessa olisi käynnistettävä viimeistään nyt kriittinen keskustelu EU:n tulevaisuudesta ja erityisesti siitä, millainen EU ja euroalue palvelisi parhaiten Suomea ja suomalaisia.

Lisäksi Suomen on otettava aktiivisen vaikuttajan rooli ja panostettava entistä enemmän ennakkovaikuttamiseen. Sen tulee myös ajaa kansallisia etujaan määrätietoisesti ja keskittyä ensisijaisesti siihen, mikä on meille tärkeää, nyt ja tulevaisuudessa.

Tämä edellyttää tehokasta ennakkovaikuttamista kaikilla tasoilla unionissa: niin hallitusten välillä, komission suuntaan kuin parlamenttissakin. Suomen tulee ottaa mallia monen muun maan tehokkaasta ennakkovaikuttamisesta, jolla ne saavat intressejään ja tavoitteitaan läpi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta ottaa edellä esitetyn huomioon ja edellyttää valtioneuvostolta vastalauseen pohjalta uutta esitystä, jossa kansallinen etu ja sääntöpohjaisuus nostetaan Suomen EU-politiikan keskiöön.

Helsingissä 8.10.2021

Jani Mäkelä ps
Ritva Elomaa ps
Olli Immonen ps
Jussi Halla-aho ps
Lulu Ranne ps

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on huolissaan hallituksen EU-politiikan tilasta

Marinin hallituksen ohjelmassa on määritelty kunnianhimoiset EU-politiikan tavoitteet. Vaalikauden puoliväli on ohitettu, mutta hallitus ei ole kyennyt vastaamaan tavoitteisiinsa. Suomen aiemmat vahvuudet, kuten vahva ennakkovaikuttaminen ja kansallinen ennakkokoordinaatio, eivät toimi niin kuin ennen.

Kokoomukselle EU-jäsenyys ei ole vain yksi kansainvälinen sitoumus muiden joukossa vaan Suomen tärkein taloudellinen ja turvallisuuspoliittinen päätös. Suomen on oltava Eurooppamyönteinen ja aloitteellinen ja samalla ajettava kansallista etua. Suomen on palattava vastuullisen talouspolitiikan maiden joukkoon, johon Marinin hallitus halusi ottaa etäisyyttä.

Heikko unioni viime kädessä kaventaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa. Tällöin Suomen EU-politiikan tulisikin keskittyä parantamaan EU:n globaalia toimijuutta ja integraation laatua. Tämä tarkoittaa talouden, globaalien vastuun, joustavan integraation ja turvallisuuden painottamista Suomen EU-politiikassa.

Suomella on oltava EU:ssa ääni, joka kantaa. EU:n ytimessä pysyminen edellyttää selkeää visiota Suomen EU-politiikan suunnasta ja tahtotilaa omien tavoitteiden ajamiseksi. Hallituksen on pystyttävä kunnianhimoisempaan EU-politiikkaan tekojen kautta. Koska hallituksen EU-selonteossa ei luoda selkeitä suuntaviivoja Suomen linjaksi, Kokoomus jättää mietintöön vastalauseen.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän huomiot selonteon kokonaisuuksiin

Kokoomus suhtautuu hallitusta kunnianhimoisemmin EU:n kehittämiseen ja katsoo, että oikea aika keskustella EU:n tulevaisuudesta ja Suomen EU-politiikasta on juuri nyt. EU ja Eurooppa toipuvat koronapandemiasta, ja jo sitä ennen ne ovat olleet voimakkaitten sisäisten muutosten ja ulkoisten paineiden kohteena. Samalla EU on ottamassa entistä vahvempaa roolia ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa ja vahvistamassa omaa ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaansa.

Kokoomus katsoo, että tässä tilanteessa Suomella pitää olla oma selkeä visio ja linja EU:n kehityksestä. Hallituksen EU-selonteon jaotteluun perustuen Kokoomuksen prioriteetit ovat seuraavat:

Yhteiset arvot kaiken perustana

Euroopan unionia on kehitettävä arvoyhteisönä. Talous luo vaurautta ja hyvinvointia, ja yhteiset arvot — ihmisoikeudet, oikeusvaltioperiaate ja demokratia - sitovat meidät yhteen. EU:sta löytyvät maailman vapaimmat, demokraattisimmat ja turvallisimmat maat. Oikeusvaltioperiaatteen rapautumista ei voi sallia eikä EU saa rahoittaa jäsenmaita, jotka polkevat perusoikeuksia ja demokratiaa. EU-rahoituksen jakoperustan ja käytön valvontaa tulee tehostaa.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp
Vastalause 2

Maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastonutraali unioni

Kokoomus kannattaa EU:n roolin vahvistumista globaalina ilmastojohtajana. Suomen tulee edistää sellaista Eurooppaa, joka on taloudellisesti kestävä ja huomioi ympäristökysymykset.

55-valmiuspaketti: Suomen tulee edistää päästöjen reiluja hinnoittelumekanismejä, sillä vain markkinamekanismi ohjaa innovaatiot ja investoinnit tehokkaimpiin ratkaisuihin niin päästöjen vähentämisen kuin tuotannon kannalta.

Mahdollisimman suuri osa päästövähennyksistä tulee ohjata päästökauppasektorille ja päästökauppasektorin soveltamista eri sektoreihin laajentaa nykyisestä. Päästökaupan piirissä päästöille asetettu hinta on sama koko EU:ssa eli vähennyksiin patistetaan samalla voimakkuudella eri jäsenmaissa. Päästökaupan ulkopuolelle jäävissä päästöissä eli taakanjakosektorilla maakohtaiset tavoitteet on jyvitetty poliittisesti, mikä on Suomelle epäedullisempi menettely.

EU:n yhteisen päästökaupan ulottaminen rakennuksiin, meriliikenteeseen ja tieliikenteeseen on Suomen edun mukaista, mutta tässä yhteydessä näiden sektorien päästöt tulisi siirtää jäsenmaiden välisestä taakanjaosta päästökauppasektorille. Meriliikenteessä päästökaupan laskentatavassa tulee kompensoida jäätä murtavien alusten olosuhteista johtuva suurempi polttoaineen tarve. Jos päästökauppa laajenee uusille sektoreille, Suomen tulee vastaavasti laskea kansallisia päästöveroja näillä sektoreilla. Tämän mahdollistamiseksi uusien päästökauppasektorien huutokauppataloja ei tule merkittävässä määrin siirtää ilmastotoimien sosiaalirahaston tulopohjaksi, kuten komissio esittää.

Suomessa päästöjen vähentäminen etenee, mutta 55-valmiuspaketin edetessä pitää varmistaa kaikkien maiden sitoutuminen omien päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen. Tehokkaimmat keinot voivat vaihdella, joten kansallista liikkumavaraa tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseksi myös taakanjakosektorin toimissa. Suomen kannalta on huolestuttavaa, että esimerkiksi energiatehokkuusdirektiivit ja uusiutuvan energian direktiivi avataan jälleen, vaikka toimintaympäristön ennustettavuus on tavoitteen toteuttamiseksi hyödyllisempää kuin tempoileva yksityiskohdientien sääntely.

Keinojen mikromanageeraaminen EU-tasolla voi kääntyä tavoitetta vastaan ja vaikeuttaa järkevimpien ratkaisujen toteutumista esimerkiksi lämmityksessä. Meidän on myös varmistettava, että metsiemme koko arvoketjun huomioivaan kestävään käyttöön ei puututa rajoittavasti pakettiin kuuluvien esitysten kautta. Komissiolle ei saa antaa lisää toimivaltaa, joka ulottuu metsäasioihin esimerkiksi delegoitujen säädösten kautta.

Ilmastolle haitallisten päästöjen vähentämisestä ei saa seurata, että yrityksille on kannattavaa siirtää tuotantoa EU:n ulkopuolelle. Päästöjen hinnoittelun tulisi koskea EU:ssa sijaitsevien tuotantolaitosten lisäksi tuontia EU:n ulkopuolelta. Silloin EU:n tuotanto on reilummassa asemassa ja kannustamme päästöjen minimoimiseen myös niissä ulkopuolisissa yrityksissä, jotka myyvät tuotteitaan EU:n jäsenmaissa. Hyvin suunniteltuna tuontiin kohdistettu hiilidioksidipäästöjen rajamekanismi lisää yritysten välistä kilpailua ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja kannustaa yrityksiä tekemään pitkän aikavälin investointeja puhtaisiin teknologioihin EU-alueelle. EU:n glo-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

baalia kilpailukykyä voidaan parantaa tekemällä ilmastonmuutokseen vastaamisesta kannattavampaa.

Koko tuotannon arvoketjun päästöt ja hiilivuoto tulee ottaa laajasti huomioon. EU:n sisällä tapahtuvaan tuotantoon puuttuminen on ollut teknisesti helpompaa, mutta siinä ei ole järkeä, jos oman kulutuskorimme saastuttava tuotanto siirtyy muualle. Tulevaisuudessa EU:n päästötalkoiden painopistettä tulee siirtää kulutuskorin hintaohjaukseen. Euroopassa kestävästi tuotettujen palveluiden ja tuotteiden on oltava kuluttajille edullisempia kuin kaukaa kuljetetut, saastuttavasti tuotetut ja lyhytaikaiseen kulutukseen tarkoitettavat tavarat.

Metsästrategia: Metsäpolitiikan päätöksenteon on pysyttävä kansallisella tasolla, ja EU-tasolla ei tule puuttua metsänhoitomenetelmiimme. Aktiivisella metsänhoidolla voidaan lisätä puuston hiilivarastoja ja samalla korvata fossiilisia raaka-aineita. Metsäomaisuutta koskee myös yksityisomaisuuden suoja, ja siitä Suomen on pidettävä tiukasti kiinni.

Kokoomus tukee EU:n vihreän siirtymän ohjelman lähestymistapaa kestävytyteen sekä pitää tärkeänä kierto- ja biotalouden ratkaisujen edistämistä EU-tasolla. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja esimerkiksi vesistöjen heikko tila ovat toisiinsa linkittyviä ongelmia, joita on mahdollista ratkaista vauhdittamalla kiertotalouteen siirtymistä.

Taksonomia: Suomi ei voi hyväksyä delegoitujen säädösten kriteerejä, jotka vaarantavat metsiemme kestävä käytön ja hoidon. Suomi ei voi hyväksyä esitettyä mallia, joka määritteli Suomen metsänhoidon ei-kestäväksi, lisääisi byrokratiaa ja heikentäisi biotalouden rahoitusmahdollisuuksia. Lisäksi Suomen on vaikutettava siihen, että ydinvoima luokitellaan puhtaaksi taksonomiassa. Esitetty malli haittaa sekä metsäteollisuus- että ydinvoimainvestointejamme.

Uudistava kasvupolitiikka ja yhtenäisemmät sisämarkkinat

Kokoomus haluaa, että EU:n kasvunäkymät on määrätietoisella politiikalla käännettävä positiivisiksi. Euroopasta on tehtävä maailman kilpailukykyisin talousalue, jotta on edellytykset uusien työpaikkojen luomiseen. EU:n kasvun suurin haaste on ikääntyvä väestöpohja. Väestömme vähetessä ja vanhentuessa EU:n on löydettävä tehokkaampia keinoja kilpailukykyyn, vaurauden ja vakauden säilyttämiseksi entistä geopolitiisemmassa ja -taloudellisemmassa maailmassa.

EU:n tuottavuuskasvun ja hyvinvoinnin keskeinen lähde on sisämarkkinat. Ne eivät ole pysyneet teknologian kehityksen mukana. Sisämarkkinoilta ovat puuttuneet alustatalouden, niihin perustuvien maksujärjestelmien ja datan hyödyntämisen standardit. Näiden pitää olla uudistavan kasvupolitiikan prioriteetti. Alustatalouden heikon kehityksen takia kasvun kannalta kriittiset verkostovaikutukset ovat jääneet pieniksi. Innovatiivisten yritysten markkinoille tulo ja kasvu on ollut Kiinaan ja Yhdysvaltoihin verrattuna hidasta. TKI-panostukset suuntautuvat edelleen voimakkaasti vanhojen hyödykkeiden — kuten autojen — kehittämiseen, ei uusien hyödykkeiden luomiseen. Painopiste on käännettävä uuteen.

Digitalisaatio johtaa uudenlaisiin työn muotoihin. Suomen on edistettävä digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämistä ja digitaalisia palveluita tarjoavien yritysten toimintaedellytyksiä. EU:n tutkimus- ja innovaatorahoitusohjelmaa on tuettava unionin kilpailukyky- ja yhteiskunnallisiin

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

haasteisiin vastaamiseksi. EU:sta on luotava tekoölyn kehittämiselle ja soveltamiselle suotuisa toimintaympäristö. Suomen kansallinen työ tekoölyn käyttöönoton edistämiseksi voi toimia esimerkkinä EU-tason käytänteitä kehitettäessä.

TEN-T-ydinverkon valmistuminen vuoden 2030 loppuun mennessä ja kattavan verkon valmistuminen vuoden 2050 loppuun mennessä on yksi keskeisimmistä sisämarkkinoiden Suomelle tarjoamista hyödyistä. Suomen on hyödynnettävä EU:n tarjoamia liikenneinfrastruktuurihankkeita nykyistä nopeammin.

Avoim ja vastuullinen kauppapolitiikka

Suomen on edistettävä monenkeskisen, sääntöpohjaisen kauppajärjestelmän ylläpitämistä ja vahvistamista. EU:n tulee käyttää kauppapoliittista voimaansa perusarvojemme, turvallisuutemme sekä ilmasto-, ympäristö- ja ihmisoikeustavoitteidemme edistämiseksi globaalisti. Kauppasopimusten tulee osaltaan edistää yritysten yhteiskuntavastuun toteutumista.

WTO:n riitojenratkaisumekanismin halvaantuminen haastaa kansainvälisen kaupan vakautta. Tärkeintä on saada WTO vastaamaan nykyaikaisiin kansainvälisen kaupan haasteisiin, kuten uusiin kaupankäynnin teknologioihin, digitalisaatioon, kestävyys- ja ilmastotavoitteisiin, terveyskysymyksiin, työvoiman liikkuvuuteen ja ihmisoikeuksiin. Keskeistä on valtiontukien ja epäterveiden kaupankäyntitapojen aiheuttamien vääristymien korjaaminen. Lisäksi WTO:n riitojenratkaisumekanismin toimintakyky on elvytettävä.

Yhdysvallat on EU:n tärkein kauppakumppani. Lisäämällä kauppapoliittista yhteistyötään Yhdysvaltain kanssa EU pystyy valvomaan vahvemmin etujensa ja arvojen toteutumista suhteessa voimistuneeseen suurvaltakilpailuun. EU:n ja Yhdysvaltojen kesällä 2021 käynnistämä tiede- ja teknologianeuvosto on tervetullut avaus transatlanttisen kauppakumppanuuden syventämiseksi.

Kiina on EU:lle samanaikaisesti yhteistyökumppani, kilpailija ja järjestelmätason haastaja. Kauppapoliittisesti EU on Kiinan suurin kumppani ja Kiina on taas EU:n toiseksi suurin. Tasapainoisen ja vastavuoroisen Kiina-suhteen saavuttamiseksi EU:n on valvottava kaupallisia intressejään ja pidettävä kiinni periaatteistaan ihmisoikeuksien osalta. Kiinalta tulee edellyttää, että se pitää kiinni sitoumuksistaan ja parantaa markkinoidensa avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Kiinan kanssa tehtävä yhteistyö globaalikysymyksissä, kuten ilmastomuutoksen torjunnassa, on tärkeää EU:lle. Osana Kiina-politiikkaansa EU:n on kehitettävä Tyynenmeren ulottuvuuttaan, jotta se voi olla vaikutusvaltainen toimija maailmantalouden kannalta merkitystään kasvattavalla alueella.

EU:n ja Afrikan välistä yhteistyötä ja kauppaa on lisättävä. Afrikan maiden elinkeinojen ja kestävä talouskehityksen perustaa on vahvistettava. EU:n ja Afrikan välinen vapaakauppa-alue on saavutettavissa kehittämällä osapuolten kumppanuuksia.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

Talous ja rahaliiton kehittäminen

Kokoomus haluaa kehittää EU:n raha- ja talousunionia nykyistä kunnianhimoisemmin. Ylivelkaantuminen, markkinakurin puute sekä jäsenvaltioiden ja pankkien välinen kohtalonyhteys ovat talous- ja rahaliiton merkittävimmät ongelmat.

Tavoitteenamme on valuuttaunioni, johon voidaan palauttaa markkinakurin periaate (no bail out). Jokaisen jäsenmaan tulee vastata velastaan itse, ilman keskuspankin tukea ja mittavia velkapapereiden osto-ohjelmia. Suomen on sitouduttava Euroopan yhteisen velkajärjestelymekanismin perustamiseen sekä purkamaan no bail out -periaatteen ja markkinakurin toteutumisen esteitä.

Jäsenmaiden velan kestävä taso on edellytys markkinakurin palauttamiselle. Velkajärjestelymekanismi tulee rakentaa Euroopan vakausmekanismin pohjalle. Sen toiminta tulee kytkeä valtioiden velkaantumista koskevien sääntöjen noudattamiseen. Velkajärjestelymekanismi on edellytys markkinakurin toteutumiselle. EVM:n kehittämistä ja paikkaa EMU:n arkkitehtuurissa on arvioitava säännönmukaisesti.

Vakaus- ja kasvusopimuksen kehittäminen ja rakenteellisten uudistusten aikaansaaminen jäsenvaltioissa ovat erittäin tärkeitä. Kunkin jäsenmaan on jatkossakin kannettava ensisijainen vastuu talouspolitiikassa. Tämän edellytyksiä voidaan parantaa vahvistamalla markkinakuria sekä mahdollistamalla valtion velkasaneeraus. Mikäli tästä talouspolitiikan peruslinjasta sovitaan, on mahdollista edetä myös muiden ratkaisujen osalta. EU:n finanssipolitiikan sääntökehikkoa on tämän jälkeen uudistettava markkinakurin periaatteiden mukaisesti, sillä kuudenkymmen prosentin velkatarvoitteen saavuttaminen ei ole enää realistista joidenkin jäsenmaiden osalta. Ajatus kunkin jäsenmaan velkakestävyuden huomioivasta räätälöidystä velkaantumisen rajasta on harkitseminen arvoinen.

Kaiken taloudellisen tuen tulee jatkossa olla ehdollista. Suomen tulee edistää sellaista unionin finanssipolitiikan päätöksentekojärjestelyä, joka ei toimi ad hoc -pohjalta vaan jossa jäsenmaat voivat päättää ennakoivasti unionin finanssipoliittisista vastuista ja vallan jaosta.

EKP:n roolia tulee selkeyttää finanssi- ja koronaviruksen jälkeisessä ajassa, kun keskuspankkirahoituksen osuus niin jäsenvaltioiden kuin sisämarkkina-alueen yritysten velasta on kasvanut merkittävästi. EKP ei voi olla jäsenmaiden tai EU:n finanssipolitiikan jatke tai korvaaja. Keskuspankki kykenee edistämään hintavakaustavoitettaan tehokkaasti vain mahdollisimman itsenäisellä ja vahvalla mandaatilla.

Pankkiunioni on saatettava loppuun ja pääomamarkkinaunioni on rakennettava yhdessä sovittujen suuntaviivojen mukaisesti. Yhteisestä talletussuojasta voidaan aloittaa keskustelut, mutta ei ennen kuin nykyisiä riskejä on riittävästi vähennetty.

Suomen tulee osallistua aktiivisesti keskusteluun unionin uusista omista varoista ja arvioida tulevia ehdotuksia. EU:n omia varoja kehittämällä voidaan esimerkiksi keventää elpymisvälineen takaisinmaksusta jäsenvaltioille aiheutuvaa maksuosuutta. Samalla pitää varmistaa, että EU:n omien varojen lisääminen tehdään Suomelle oikeudenmukaisella tavalla. Päätökset EU:n omista varoista tulee säilyttää yksimielisen päätöksenteon piirissä.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

Komission esittämistä EU:n uusista tulolähteistä muovivero ja päästökauppajärjestelmän laajentaminen ovat Suomelle edullisia tapoja kasvattaa EU:n omia varoja. Hiilitullimekanismi on myös kehittämiskelpoinen esitys. Hiilitullit ovat keskeinen osa päästökauppajärjestelmää. Hiilitullimaksujen ei pidä olla ensisijainen keino omien varojen keräämiseen, koska se lisää protektionismin ja kauppasodan mahdollisuutta. EU:n laajuiset digi- ja finanssitransaktiovero eivät ole Suomelle edullisia.

EU vahvana globaalina toimijana ja turvallisuusyhteisönä

Kokoomukselle Euroopan unioni on Suomen tärkein ulko- ja turvallisuuspolitiikan viitekehys, jonka jäsenyys lisää Suomen turvallisuutta ja vaikutusvaltaa maailmassa. Suomen on tuettava tavoitetta kehittää Euroopan unionia vahvemmaksi ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi toimijaksi. Tavoitteena on oltava EU, joka kykenee vastaamaan lähialueittensa kasvavaan epävakauteen, Kiinan vaikutusvallan kasvuun sekä Venäjän muodostamiin haasteisiin.

Koronapandemia on osoittanut EU:n puutteita huoltovarmuuden ja omavaraisuuden osalta. EU:n yhteisen varautumisen ja huoltovarmuuden kehittäminen on myös Suomen etu. Se edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa huomioidaan unionin ja jäsenvaltioiden välinen työnjako.

Suomen on pyrittävä EU:n pakotejärjestelmän uudistamiseen. EU:n keväällä 2021 käyttöön otetulla vastapakotetyökalulla (anti-coercion instrument') komissio voi asettaa vastapakotteita kansainvälisen kaupan sääntöjä rikkoville ja/tai monenvälisen, alueellisten tai kahdenvälisen kauppasopimusrikkomusten käsittelyn kiistankäsittelyelimissä estäville kauppakumppanimaille.

Kokoomus katsoo, että EU:lla on oltava nykyistä selkeämmät toimintamallit ulkopoliittikan vaikuttavuuden lisäämiseksi. EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on otettava käyttöön määräenemmistöpäätökset. Määräenemmistöpäätöksentekoon siirtymistä valmistavassa keskustelussa on pidettävä huolta kaikkien jäsenmaiden vaikutusmahdollisuuksista. Määräenemmistöpäätösten rinnalla on pidettävä rakentavan pidättäytymisen käytön mahdollisuus.

EU:n on kehitettävä olemassa olevaa turvallisuuspolitiikan työkalupakkiaan nykyistä selkeämmin. Suomi on valmis antamaan ja vastaanottamaan apua EU:n keskinäisen avunannon lausekkeen (SEU 42 artiklan 7 kohta) ja yhteisvastuulausekkeen (SEUT 222 artikla) mukaisesti. Tämä kuitenkin tarkoittaa, että EU:n turvalausekkeisiin on saatava konkreettista sisältöä.

EU-puolustusyhteistyötä on kehitettävä niin, että se vahvistaa EU-jäsenmaiden sotilaallisia suorituskykyjä, mikä puolestaan tukee nykyisiä turvallisuusrakenteita. Pitkällä aikavälillä meidän tulee olla valmiita tarkastelemaan EU:n ja Naton tehtävien yhdistämistä puolustusasioissa. EU:n sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisen puitteissa Suomen on tuettava yhteistyötä kolmansien osapuolten, kuten Yhdysvaltain ja mahdollisesti tulevaisuudessa myös Ison-Britannian kanssa. Puolustusteollista yhteistyötä tulee tehdä tavalla, joka takaa suomalaiselle puolustusteollisuudelle mahdollisuuden osallistua tasavertaisena kumppanina EU:n puolustusteolliseen yhteistyöhön.

EU:n puolustusyhteistyön kehittämisellä voi olla kauaskantoista arvoa. EU:n on varauduttava siihen, että sen on jatkossa oltava strategisesti itsenäisempi toimija omilla lähialueillaan. Tähän

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 2

EU:n puolustusyhteistyö voi tuoda tärkeää lisäarvoa. EU:n on tarvittaessa kyettävä toteuttamaan itsenäisesti vaativiakin kriisinhallintaoperaatioita. Siksi EU:n on tarkasteltava muun muassa EU-taistelujoukkojen uudistamista sekä esimerkiksi Lissabonin sopimuksen artikla 44:n tehokkaampaa hyödyntämistä. Artikla 44:n mukaan EU:n olisi mahdollista muodostaa halukkaiden koalitiota erilaisia kriisitilanteita varten yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa.

Koronapandemia ja EU-maihin kohdistuva hybridi-vaikuttaminen ovat tuoneet esille tarpeen vahvistaa unionin ja jäsenmaiden kriisinsietokykyä. Hybridiuhhat ovat tulleet pysyväksi osaksi Suomen ja Euroopan turvallisuusympäristöä. Suomi on ollut aktiivinen EU:n hybridiuhkien ymmärrystä lisäävässä toiminnassa, josta Helsinkiin vuonna 2017 perustettu eurooppalainen hybridi-osaamiskeskus on osoitus. Jotta EU voi vastata paremmin hybridi-vaikuttamiseen, jäsenmaiden on koordinoitava yhteisiä toimintamalleja ja toteutettava yhteisiä harjoituksia erilaisia uhkaskenärioita varten.

Suomen ja EU:n kehityspolitiikassa on pitkälle yhteneväiset tavoitteet. Suomen tulee osallistua nykyistä aktiivisemmin EU:n kehityspolitiikan päätöksentekoon. Se mahdollistaa vaikuttamisen kansainvälisen kehityspolitiikan tulevaisuuteen ja kehitysyhteistyön toteutukseen ympäri maailmaa.

Maahanmuuttoon liittyvät kysymykset haastavat EU:ta myös lähitulevaisuudessa. Heikot elinolot ml. ilmastonmuutos ajavat ihmisiä liikkeelle kotiseuduiltaan. Eurooppaan suuntautuu kasvava siirtolaisuuden paine. On selvää, että tähän ilmiöön on vastattava sekä vahvistamalla kykyä tilanteen pitämiseen hallinnassa että tehostamalla niin sanottuihin juurisyyihin vaikuttamista. Meidän on myös minimoitava EU:n rajanaapurien edellytykset käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvana vaikuttamisen välineenä.

Kokoomuksen mielestä EU tarvitsee nykyistä toimivimmat turvapaikka- ja paluumenettelyt, joilla voidaan varmistaa kansainvälisen oikeuden velvoitteita noudattaen, että suojelua tarjotaan nopeasti sitä tarvitseville ja että paluumenettelyyn ohjataan viipymättä ne, jotka eivät ole suojelun tarpeessa. Järjestelmän perustana tulee vastaisuudessa olla oikeus hakea turvapaikkaa. Järjestelmää on kuitenkin kehitettävä siten, että rajojen ylittämiseen ja turvapaikan hakemiseen kohde- maan sisällä perustuva mekanismi minimoidaan ja kohdennetaan apua kaikkein hädänalaisimpiin mahdollisimman läheltä lähtömaita. Näin turvapaikkajärjestelmä lähenee luonteeltaan tarkoitustaan hyvin toteuttavaa kiintiöpakolaisjärjestelmää. On Suomen etu ulkorajavaltiona, että kaikille jäsenvaltioille luodaan selkeät vastuut.

Suomen EU-vaikuttamisen kehittäminen

Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy suuren valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esille nostettuihin huoliin aiemmin hyvin toimineen EU-ennakkovaikuttamisen nykytilasta. Suomen on palattava korkean ennakkovaikuttamisen tasoon kohdentamalla ministeriöiden voimavaroja tukemaan EU-toimintaamme. Lisäksi tarvittaessa resursseja on vahvistettava.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp
Vastalause 2

Kokoomus kannustaa hallitusta lisäämään EU-asioiden käsittelyn avoimuutta. Keskeistä on varmistaa hallituksen ja eduskunnan hyvä yhteistoiminta ja riittävä ja oikea-aikainen tiedonsaanti perustuslain mukaisesti. Raskaat EU-selonteot eivät vastaa julkisen keskustelun eivätkä EU-vaikuttamisemme suunnittelun tarpeisiin. EU:n — erityisesti komission — aikatauluun kytkeytyvä vuosittainen vaikuttamissuunnittelu ja siihen pohjautuva eduskunnan käsittely on dynaamisempi ja konkreettisempi toimintatapa.

Kokoomus haluaa, että Suomella on yhtenäinen viesti komission ja jäsenmaiden suuntaan erityisesti kriittisen tärkeissä kysymyksissä. Asiakohtaisten kumppanien kanssa toimiminen on keskeinen tapa parantaa omia vaikutusmahdollisuuksiamme EU-päätöksenteossa. Suhteita on rakennettava myös sellaisten jäsenmaiden kanssa, joihin Suomella on perinteisesti ollut vähemmän yhteyksiä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto parantaa EU-vaikuttamistaan erityisesti EU:n ilmastopolitiikkaan, sisämarkkinoiden kehittämiseen, kauppapolitiikkaan, talous- ja rahaliiton tulevaisuuteen sekä yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä,

että eduskunta edellyttää, että EU:n talous- ja rahaliittoa koskevissa kysymyksissä valtioneuvosto palauttaa Suomen vastuullisen talouspolitiikan maiden joukkoon,

että eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ajaa määrätietoisemmin tavoitetta kehittää Euroopan unionia vahvemaksi ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi toimijaksi,

että eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto palauttaa EU-politiikassaan korkean ennakkovaikuttamisen tason kohdentamalla ministeriöiden voimavaroja tukemaan EU-toimintaamme asettaa selkeät rajat taloudellisen yhteisvastuun lisääntymiselle,

että eduskunta kehottaa valtioneuvostoa lisäämään EU-asioiden käsittelyn avoimuutta, turvaamaan hallituksen ja eduskunnan hyvän yhteistoiminnan ja takaamaan riittävän ja oikea-aikaisen tiedonsaannin EU-asioissa perustuslain mukaisesti ja

että eduskunta edellyttää valtioneuvoston selkeyttävän Suomen EU-politiikan tavoitteita ja niiden priorisointia sekä parantavan Suomen EU-politiikan vaikuttavuutta vuosittain tehtävien EU-vaikuttamisstrategioiden kautta ja täten edesauttaen suomalaisten luottamuksen vahvistumista unioniin.

**Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp
Vastalause 2**

Helsingissä 8.10.2021

Anne-Mari Virolainen kok
Pia Kauma kok
Ville Kaunisto kok
Matias Marttinen kok
Sinuhe Wallinheimo kok

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 3

Vastalause 3

Perustelut

Kristillisdemokraattinen valiokuntaryhmä esittää seuraavat huomiot valtioneuvoston EU-politiikan selonteosta:

Talous

Suomen EU-politiikassa tulisi vahvemmin painottaa jäsenmaiden vastuuta omasta taloudestaan. Marinin hallituksen hyväksymä EU:n elpymisväline etäännyttää jäsenmaita terveestä taloudenpidosta ja markkinakurista sekä vie yhä kauemmaksi EU:n perussopimuksia kunnioittavasta linjasta. Kestävän talouspolitiikan tekemistä ei pidä ulkoistaa EU:lle, vaan maiden on tehtävä kansallisia toimia sen varmistamiseksi ja huolehdittava siitä, että kriisivuosina on käytettävissä liikkumavaraa.

EU:n elpymisväline

Koronakriisistä on seurannut suuria ja periaatteellisia muutoksia EU:n toimintaan. EU:n elpymisväline sitoo suomalaiset veronmaksajat vuosikymmeniä kestäväan yhteiseen velkaan ja korkeampiin jäsenmaksuihin sekä sen myötä avataan ovi EU-tason verotukselle. Perustuslakivaliokunnan linjaus kahden kolmasosan määränemmistön edellyttämisestä osoitti, että elpymisvälineen hyväksymisessä oli kyse toimivallan siirrosta EU:lle. Yhteisvelkaan sitominen on peruseriaatteen vastaista, ja kasvava maksurasitus uhkaa taloutemme kantokykyä.

Velanottomahdollisuuden avaaminen johtaa todennäköisesti siihen, että nyt kertaluonteiseksi todettua EU-velanottoa halutaan kasvattaa ja paine lisätä EU:lle uusia omien varojen lähteitä yhteisen velan takaisin maksamiseksi kasvaa. Komissio suunnittelee nyt toteutuvan muoviveron lisäksi muun muassa digiveroa ja suomalaisiin yrityksiin ja pääomiin kohdistuvia veroja. Selonteossa todetaan, että "Suomi suhtautuu avoimesti ja rakentavasti EU:n omien varojen järjestelmän, eli rahoituskehyksen tulopuolen, kehittämiseen". EU-verojen luominen ja verotusoikeuden antaminen unionille uhkaa kaventaa eduskunnan budjettisuvereniteettia. Päätöksellä kansallisen verojärjestelmän päälle rakennetaan uusi ylikansallinen verokerros ilman vaikutusarvioita. Kristillisdemokraatit katsovat, että veropolitiikka kuuluu lähtökohtaisesti kansalliseen suvereniteettiin, eivätkä kannata määränemmistö päätösten lisäämistä, vaan EU:n veropolitiikassa tulee säilyttää yksimielisyyksivaatimus.

Lisäksi elpymisväline on talouden näkökulmasta epäedullinen, sillä arvioiden mukaan välineellä ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia vientiimme. Se tulee suhdannepoliittisesti liian myöhään, aiheuttaa pienissä kansantalouksissa ylikuumenemista ja vääristää kilpailua muiden EU-maiden hyväksi sekä heikentää Suomen suhteellista kilpailuasemaa.

Kristillisdemokraatit esittivät esityksen hylkäämistä ja sen sijaan rahoituskehyksen ja elpymisvälineen erillään pitämistä ja viime mainitun avaamista erillisellä valtiosopimuksella vain siihen halukkaille maksaja- ja saajamaille. Katsomme valtiovarainvaliokunnan tapaan (VaVL 4/2021 vp),

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 3

ettei Suomen tule hyväksyä vastaavan järjestelyn toistamista eikä myöskään hyväksyä järjestelyjä, jotka heikentävät jäsenvaltioiden kannustimia julkistalouksiensa tervehdyttämiseen ja kasvatavat rahoitus- ja makrovakausriskejä EU:ssa.

EMU

EU:n budjettisäännöistä luovuttiin koronakriisin ajaksi, ja unionissa on käynnistynyt keskustelu sääntöjen uudistamisesta. Kristillisdemokraatit katsovat, että EU:ta on kehitettävä nykyistä perussopimuskehikkoa noudattaen. Toimivan talous- ja rahaliiton edellytys on, että yhteisiä sääntöjä noudatetaan, talouskehitys perustuu kunkin alueen omiin ponnistuksiin ja markkinakuri toimii. Pidämme erikoisena, ettei selonteossa anneta periaatteellista tukea EU:n vakaus- ja kasvusopimukselle. EMU:n kehittämisessä on välttämätöntä palauttaa markkinakurin merkitys. Vakausmekanismi EVM pitää säilyttää jäsenvaltioiden välisenä järjestelynä, ja sen keskeisen päätöksentekotavan on jatkossakin perustuttava jäsenmaiden yksimielisyyteen.

Marinin hallitus on elpymisvälineen lisäksi edistänyt muita yhteisvastuullisia hankkeita ja näyttänyt vihreää valoa yhteisen kriisimekanismin aikaistetulle käyttöönotolle. Kristillisdemokraatit näkevät riskinä, että joudumme maksamaan pankkien asiakkaina Etelä-Euroopan kaatuvat pankit. Pankkiunionin jäsenmaiden pankkisektorien riskit vaihtelevat edelleen suuresti. Monissa jäsenmaissa on myös pankkisektorilla tehottomuutta ja ylikapasiteettia, ja siksi pankkeja tullaan ajamaan alas lähivuosina. Lisäksi koronakriisi on tuonut tilanteeseen poikkeuksellisen suurta epävarmuutta, jota ei ole riittäväällä tavalla selvitetty. Maailmantaloudessa on merkittäviä riskejä, jotka voivat heijastua nopeasti pankkisektorin vakauteen, joten ajankohta edistää aikaistettua käyttöönottoa on mahdollisimman huono.

Riskien jakamisen ennakkoehtona täytyy olla riittävä riskien vähentäminen. Elinkelvottomien pankkien alas ajamiset ja yhdistämiset on ensin hoidettava. Vastaavasti on ennen pankkien yhteistä talletussuojaa saatettava pankit kuntonsa puolesta samalle lähtötasolle. Pankkiunionin loppuun saattamista ei pidä toteuttaa hinnalla millä hyvänsä.

On huomattava, että vaikka valtioneuvosto omassa selvityksessään toteaa, että riskien väheneminen ei ole selvityksessä esitettyjen arvioiden perusteella edennyt merkittävästi, niin hallitus kuitenkin poliittisen kokonaisharkinnan pohjalta hyväksyi varautumisjärjestelyn aikaistetun käyttöönoton ja vakausmaksuja koskevan sopimuksen muuttamisen ja puolsi niihin liittyviä allekirjoitus- ja ratifiointimenettelyjä sekä tarvittavien EVM:n liitelakien ja ohjeiden muutoksia.

Esitetyn arvion mukaan valtiosopimuksen muuttamisen nettovaikutus suomalaiselle pankkisektorille on negatiivinen, mikäli suomalaisten pankkien taloudellinen asema suhteessa muihin euroalueen pankkeihin arvioidaan merkittävästi paremmaksi. Muiden maiden pankkisektorin hyväksi kerättävät ylimääräiset vakausmaksut voisivat nousta miljardeihin euroihin.

Aiemmissä asian käsittelyn vaiheissa perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt sopimuksen kokonaisuuden ja siitä tekemänsä valtiosääntöoikeudellisen arvion kannalta merkityksettömänä sitä, että sopimukseen sisältyy siirtymäkautta koskeva järjestely. Perustuslakivaliokunta on tuonut toistuvasti lausunnossaan esille, että Suomen budjettisuvereniteettia tulee suojata mahdollisimman te-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 3

hokkaasti ja huolehtia siitä, että monimutkaisilta vaikuttavien järjestelyjen erityispiirteiden vuoksi Suomen vastuut järjestelyissä eivät kasva.

Asian aiemmissa käsittelyvaiheissa valtiovarainministeriöstä pyydettyssä lisäselvityksessä todetaan, että mikäli keskustelut ERVV-tukien siirtämisestä alkaisivat, "samassa yhteydessä arvioitaisiin eri toteutusvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia Suomen Kreikka-lainan vakuusjärjestelyyn. Jos siirto toteutettaisiin, vakuusjärjestelyn voimassaolo edellyttäisi kreikkalaisten pankkien kanssa sovittua järjestelyä koskevien sopimusten neuvottelua uudelleen." Vaikka Suomen vastuisiin kohdistuvia muutoksia rajaavat sopimusmääräyksen kirjaukset vastuiden rajaamisesta ja lisäpääomaosuuden pienenemisestä ERVV-lainojen takaisinmaksujen myötä, on moitittavaa, että vaikutuksia Suomen vakuusjärjestelyihin ei selvitetty etukäteen.

Lisäksi koronakriisin aikana on luotu poikkeuksellisia talouspoliittisia välineitä, kuten työttömyysriskien lieventämiseen tarkoitettu SURE-mekanismi, joka olisi pitänyt hylätä kansalliseen kompetenssiin kuuluvana järjestelynä.

Kristillisdemokraatit muistuttavat, että kansainvälisesti tarkasteltuna Suomen julkisen sektorin takausvastuut ovat korkealla tasolla. Suomen julkisen talouden ja valtion talouden takausten suhde kokonaistuotantoon oli EU-maiden korkein (Eurostat 2018). Tässä yhteydessä ei kuitenkaan huomioida kasvavia EU-vastuita, jotka ovat jo kymmenissä miljardeissa euroissa. Perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2021 vp) yhtyi vain osittain käsitykseen hallituksen esityksen HE 260/2020 vp säätämisyjärjestysperusteluista, joiden mukaan vastuut eivät kasva päätöksen myötä tavalla, joka voisi vaarantaa Suomen valtion mahdollisuudet vastata niistä velvoitteistaan, joita sillä perustuslain mukaan on.

Selonteossa painotetaan eurooppalaisen ohjausjakson merkitystä talouspolitiikan koordinoimisesta. Kristillisdemokraatit kiinnittävät huomiota siihen, ettei ohjausjaksolla ole kyetty koordinoimaan ja ohjaamaan jäsenmaiden talouspolitiikkaa toivotulla tavalla. Jäsenmaat voivat valikoida suosituksista itselleen mieluisimmat, ja tärkeysjärjestyksessä korkealla olevat uudistukset jäävät toteuttamatta. Sen lisäksi, että komission tulisi kiinnittää huomiota suositusten määrään ja tehdä siltä osin priorisointia, on katsottava, ettei ohjaus ole epäsymmetristä jäsenmaiden välillä. Myös mekanismit ja puuttuminen EU-varojen päätymiseen väärin käyttökohteisiin ovat olleet heikkoja.

EU:n ilmastösääntely ja taksonomia

EU:n ilmastotavoitteet tuovat merkittävän määrän lisää sääntelyä, joka on paikoin ristiriitaista ja päällekkäistä. Kristillisdemokraatit pitää tärkeänä selvittää, kenen vastuulla on muodostaa yleiskuva ilmasto- ja ympäristösääntelyn kokonaisuudesta. Pelkästään jo se, että säädöksiä laaditaan eri puolilla komissiota, hämärtää kokonaisuutta. Työ- ja elinkeinoministeriö on viestinyt, että EU:n ilmastopakettista uhkaavat tulla tilkkutäkki.

Komissio julkaisi viime keväänä ensimmäisen delegoidun säädöksen taksonomia-asetukseen. Esitys on nostanut voimakasta kritiikkiä niin ympäristöjärjestöiltä, elinkeinoelämältä, energiateollisuudelta kuin maa- ja metsätaloustuottajilta. Sitä voi pitää epäonnistuneena, jos kestävyyttä tarkastellaan ainoastaan ilmastönäkökulmasta. Ydinvoiman erottaminen kokonaisuudesta ja epä-

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 3

varmuus vesivoiman osalta uhkaavat vesittää ilmastotavoitteet. Lisäksi esitetty taksonomia uhkaa lisätä byrokratiaa metsänomistajille, kun yli 13 hehtaarin metsätiloilta aletaan vaatia raportointia ilmastotoimenpiteistä.

Kristillisdemokraatit muistuttavat, että energiajärjestelmän kestävyudessa pitää huomioida myös järjestelmän toimintavarmuus. Esimerkiksi alkuvuodesta koko Manner-Euroopan sähköverkko oli vaarassa kaatua toimintahäiriön vuoksi. Euroopan energiahuoltoa ei voi rakentaa pelkän tuulen ja aurinkovoiman varaan. Suomelle tärkeän bioenergian merkitys on myös jäänyt vähäiseksi.

Muuttoliike

Komission esitys EU:n uudesta maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikasta sisältää ongelmakohtia. Katsomme hallintovaliokunnan tavoin, että ensimmäisen tulomaan on oltava jatkossakin vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Suhtaudumme kriittisesti vastuuperusteisiin ehdotettuihin muutoksiin, joiden mukaan turvapaikanhakijan "siteet" johonkin jäsenvaltioon voisivat johtaa kyseisen valtion tulemiseen vastuulliseksi hakemuksen käsittelystä. Hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 25/2020) vastuuperusteisiin esitetyt muutokset pidetään lähtökohtaisesti ongelmallisina. Valiokunnan mukaan järjestelyn käytännön toimivuuteen liittyy myös paljon avoimia kysymyksiä.

Kristillisdemokraatit suhtautuvat kielteisesti esitykseen pakotetusta solidaarisuudesta. Esityksessä jäsenmaat voisivat kriisitilanteessa valita, osoittavatko ne tukea vastaanottamalla turvapaikanhakijoiden sisäisiä siirtoja vai ottamalla vastuun tietyn henkilömäärän palauttamisesta. Palauttamisen epäonnistuessa jäsenmaan olisi otettava vastaan kyseiset henkilöt omalle alueelleen. Hallintovaliokunta suhtautuu em. lausunnossaan epäillen ehdotuksen realismiin: ne maat, jotka ovat tähän mennessä olleet haluttomia osallistumaan muun muassa yhteiseen taakanjakoon, tuskin ovat siihen valmiita nytkään.

Ilman uskottavaa palautuspolitiikkaa ei voi olla yhtenäistä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa. Mikäli tehokasta palautuspolitiikkaa ei kyetä varmistamaan, se vie pohjan komission esittämältä uudistukselta. Nykytilanteessa EU-tasolla vain kolmasosa palautuspäätöksen saaneista onnistutaan palauttamaan. Hallintovaliokunta toteaa em. lausunnossaan, että palautusten vaikeuden toteuttaminen ja palautuksiin liittyvän yhteistyön aikaansaaminen kolmansien maiden kanssa on välttämätöntä. Lisäksi on epäselvää, millä tavoin solidaarisuusmekanismeissa eri roolissa olevien EU-maiden toimivaltavastuut määriteltäisiin. Valiokunnan mukaan kauppapolitiikka, kehitysyhteistyö ja muut yhteiskuntien eri toimintalohtot on kytkettävä mukaan toimivan palautuspolitiikan ja -yhteistyön toteuttamiseksi. EU:n ja jäsenmaiden erilaisen taloudellisen tuen vastineeksi on voitava asettaa velvoite palautettavien oman maan kansalaisten vastaanottamiseen ilman ehtoja.

Ihmisten hyvinvointia ja elinolosuhteita on kyettävä parantamaan kehitysavun ja ilmastopolitiikan keinoin sekä muutettava turvapaikkapolitiikan painopistettä kohti kiintiöpakolaisjärjestelmää. EU-tasolla olisi syytä käynnistää keskustelu kiintiöpakolaisjärjestelmän vahvistamiseksi, jotta hallitsemattomilta muuttoliikkeiltä voitaisiin välttyä.

Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp Vastalause 3

Afganistanin kriisissä EU:n nopean toiminnan joukkoja ei saatu mobilisoitua, vaan jäsenmaat toimivat kansallisesti, mikä osoitti, että tällaisenaan järjestelmä ei toimi. Jatkossa joukot pitää voida ottaa operatiiviseen käyttöön maailman eri kriisitilanteissa, esimerkiksi turvaamaan humanitaarisen avunannon turvallisuutta luonnonkatastrofeissa.

Muuta

Kristillisdemokraatit haluavat kiinnittää huomiota EU-tuomioistuimen toimintaan. Poliittiset linjanvedot eivät saa mennä tuomioistuimeen, ja selonteossa kuvattu vaikuttamiseen kannustaminen poliittista vaikuttamista tukevana toimintana vaikuttaa erikoiselta.

EU:n suunta

Selonteosta jää uupumaan aivan keskeinen asia eli linja ja visio EU:n suunnasta. Kristillisdemokraatit pitävät lisääntyvää taloudellista yhteisvastuuta ja jäsenmaiden voimakasta velkaantuneisuutta huolestuttavana kehityksenä, johon hallituksen tulisi puuttua. Elpymisvälineen hyväksyminen merkitsi merkittävää muutosta unionin toimintaan. Vaikka elpymisvälineen todetaan olevan kertaluonteinen ja poikkeuksellinen, ratkaisulla on ennakkotapauksen luonne. Yhteisvelan ja EU-verojen tieltä on vaikeaa enää peruuttaa.

Elpymisvälineen kaltaiset ratkaisut asettavat kansalaisten oikeudentajun kovalle koetukselle. Kristillisdemokraatit on peräänkuuluttanut hallitukselta selkärankaa vastustaa aloitteita, jotka lisäävät maksutaakkaamme entisestään. Terveellä kriittisyydellä on paikkansa pöydissä, joissa Suomen asema ja olosuhteet eivät tule automaattisesti huomioituiksi.

Selonteon yksi suurimmista heikkouksista on se, ettei se ota huomioon muiden jäsenmaiden kansallista EU-keskustelua ja avauksia. Marinin hallitus on perustellut elpymisvälineen hyväksymistä sen poikkeuksellisuudella ja kertaluonteisuudella, mutta keskeiset EU-johtajat ovat tulkinneet sen uusien velkamekanismien mahdollistajaksi. Nämä äänenpainot vievät unionia yhä kauemaksi yhteisesti sovituista periaatteista ja säännöistä. Selonteosta ei käy ilmi, miten Suomi suhtautuu näihin kannanottoihin.

Kristillisdemokraatit haluavat kehittää EU:ta itsenäisten valtioiden yhteistyöelimenä, joka edistää toimivien sisämarkkinoiden kautta työllisyyttä ja hyvinvointia. Kasvun ja kilpailukyvyn varmistamiseksi on jatkettava sisämarkkinoiden kehittämistä ja panostettava kansainväliseen monenkeskiseen yhteistyöhön. EU:n tulee keskittyä niihin asioihin, joissa yhteistyöllä saadaan aikaiseksi lisäarvoa kansalliseen politiikkaan nähden. Kristillisdemokraatit pitävät tärkeänä, että EU:n suunnasta käydään aktiivista keskustelua. EU:n tulevaisuuskonferenssi kuitenkin uhkaa jäädä pienen, jo muutenkin aktiivisen porukan keskustelualustaksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valtioneuvosto antaa asiasta uuden selonteon, jossa otetaan edellä perusteluissa olevat seikat huomioon.

**Valiokunnan mietintö SuVM 1/2021 vp
Vastalause 3**

Helsingissä 8.10.2021

Sari Essayah kd
Peter Östman kd